

Møte tirsdag den 8. mai kl. 10

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n (nr. 81):

1. Redegjørelse av nærings- og handelsministeren om IT-politikk
2. Fiskeriministerens redegjørelse i Stortingets møte 3. mai 2001 om ulovligheter i fiskerinæringen
3. Forslag fra stortingsrepresentant Jon Lilletun på vegne av Kristelig Folkeparti og Senterpartiet oversendt fra Odelstingets møte 26. april 2001 (Jf. Innst. O. nr. 73):
«Stortinget ber Regjeringen om å gjennomføre en grundig evaluering av gjeldende ordning med enhetskvoter. Konsekvenser i forhold til vedtatte mål for fiskeripolitikk og bosetting må legges fram for Stortinget før en eventuell utvidelse av ordningen med enhetskvoter til å gjelde for båter under 28 meter.»
4. Utviklingsministerens redegjørelse i Stortingets møte 24. april 2001 om utviklingspolitikk
5. Referat

Presidenten: Representantene Marit *Tingelstad* og Lars Gunnar *Lie*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- Fra den oppnevnte stortingsdelegasjon til Slovenia foreligger søknad om permisjon, undertegnet av delegasjonens leder, Stortingets president Kirsti Kolle Grøndahl. Søknaden gjelder permisjon i tiden fra og med 8. mai til og med 10 mai for Stortingets president Kirsti Kolle *Grøndahl* og representantene Åse Gunhild Woie *Duesund*, Reidun *Gravdahl*, Bjørn *Hernæs*, Terje *Johansen* og Harald T. *Nesvik*.
- Fra representanten Haakon *Blankenborg* foreligger søknad om permisjon i dagene 9. og 10. mai for å delta på en konferanse i Bratislava i Slovakia.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Aust-Agder fylke: Alf-Eivind *Ljøstad*
For Akershus fylke: Borghild *Tenden*
For Buskerud fylke: Gerd *Johnsen*
For Hedmark fylke: Magnhild Afseth *Olrud*
For Møre og Romsdal fylke: Gerd *Fladset*
For Oppland fylke: Kjell Ivar *Fossnes* og Gry *Larsen*
3. Borghild *Tenden*, Gerd *Johnsen*, Kjell Ivar *Fossnes* og Gry *Larsen* innvelges i Lagtinget for den tid de møter for representantene Terje *Johansen*, Kirsti Kolle *Grøndahl* og Reidun *Gravdahl*.

Presidenten: Alf-Eivind *Ljøstad*, Borghild *Tenden*, Gerd *Johnsen*, Magnhild Afseth *Olrud*, Gerd *Fladset* og Kjell Ivar *Fossnes* er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møter i inneværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg tillater meg å foreslå Kenneth Svendsen.

Presidenten: Kenneth Svendsen er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Kenneth Svendsen anses enstemmig valgt som settepresident for inneværende ukens møter.

Statsråd Grete *Knudsen* overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Karin Andersen vil fremsette et privat forslag.

Karin Andersen (SV): På vegne av stortingsrepresentantene Rolf Reikvam, Ursula Evje og meg sjøl vil jeg sette fram forslag om nødvendige tiltak for å sikre personer med lese- og skrivevansker reelle muligheter til å få høyere utdanning.

Presidenten: Representanten Hilde Frafjord Johnson vil fremsette et privat forslag.

Hilde Frafjord Johnson (KrF): På vegne av representantene Odd Einar Dørum, Magnhild Meltveit Kleppa, Anita Apelthun Sæle og meg selv fremmer jeg et privat forslag om etablering av en hospitantordning innenfor rammen av utlendingsloven.

Presidenten: Representanten Inger Stolt-Nielsen vil fremsette et privat forslag.

Inger Stolt-Nielsen (TF): På vegne av representanten Steinar Bastesen og meg selv vil jeg fremsette et privat forslag om tiltak som kan sikre døve og sterkt hørselshemmede barn rett behandling til rett tid.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Redegjørelse av nærings- og handelsministeren om IT-politikk

Statsråd Grete Knudsen: Mye tyder på at fremtidens historikere vil se tilbake på tiden mellom 1980 og 2020 som en epoke da menneskene reorganiserte viktige deler av sitt arbeidsliv, organisasjonsliv og samfunnsliv rundt et nytt verktøy – en ny idé. Disse fire tiårene markerer overgangen til den digitale tidsalder – fra en æra drevet av maskiner til en æra drevet av databrikken, den

lille elektroniske hjernen som finnes i alt fra biler og kjøleskap til mobiltelefoner og datamaskiner.

Det danske Instituttet for Fremtidsforskning har pekt på fire drivkrefter bak de store endringene vi nå er midt oppe i:

- digitalisering
- globalisering
- individualisering
- verdiorientering

Disse kreftene påvirker måten vi samhandler på – uavhengig av geografi og avstand. Mange grunnleggende deler av vårt samfunn endrer seg – selve institusjonene, bedriftene, bosettingsmønsteret, organisasjonene, forvaltningen, familien og økonomien.

Digitaliseringen har potensial i seg til å endre virkeligheten – geografisk og fysisk – og vår virkelighetsoppfatning. Den nye, digitale teknologien øker tempoet i globaliseringen og individualiseringen av våre samfunn.

Globaliseringen bidrar til at både nasjoner, bedrifter og enkeltindivider påvirkes mer og mer av de samme utviklingstrekkene, enten de er av økonomisk, politisk eller kulturell art. Verden forandres ved at varer, tjenester og kapital lettere krysser landegrensene. Holdninger, verdier og ideer spres både lenger og raskere. Vi får nye og globale sammenlikningsgrunnlag for lønn, arbeidsinnsats og livsstil.

I globaliseringens forlengelse ligger et stadig sterkere fokus på lokal identitet, fordi digitaliseringen gir muligheter for skreddersydde tilbud.

Individualiseringen av samfunnet gjør seg gjeldende gjennom stadig sterkere krav til skreddersydde løsninger. Dette utfordrer ikke minst den offentlige forvaltningen. Når nettbanken er tilgjengelig døgnet rundt, hvorfor skal ikke forvaltningen være det samme? Dessuten er det store besparelser som kan gjøres ved bruk av digitale løsninger. I så måte skaper digitaliseringen flere ringer i vannet.

For et par måneder siden besøkte jeg Widerøe Internet AS. Dette norske flyselskapet er blitt en pioner også når det gjelder bruk av Internett. Hovedkontoret for internett-satsingen ligger i Mosjøen, og tjener som et godt eksempel på at den nye teknologien opphever geografi, men søker kunnskap.

Widerøe Internet illustrerer også hvordan nye og interntbaserte løsninger skaper mer krevende brukere. Når du kan gå inn i flyselskapenes datasystemer for å bestille flyreisen din selv, hvorfor skal du ikke kunne gjøre det samme med barnehageplassen? Når du kan bruke WAP-telefonen til å finne ut om flyet ditt er i rute, hvorfor skal du ikke på samme måte kunne sjekke hos kommunen om byggesøknaden din er i rute?

Regjeringens IT-politikk er derfor en viktig del av arbeidet nettopp med å fornye offentlig sektor, som arbeids- og administrasjonsminister Jørgen Kosmo vil komme tilbake til i sin redegjørelse torsdag.

Verdiorienteringen i forhold til produkter og tjenester blir også sterkere. Tenk bare på den oppvoksende slekt, som er den mest kommunikative generasjonen noensinne. Dette vil også påvirke holdningene til disse generasjonene.

For oss godt voksne er f.eks. papiravisen et selvfølgelig gode, men mon tro om ikke dagens SMS-generasjon etter hvert kommer til å stille kritiske spørsmål ved selve ressursbruken knyttet til avisproduksjon, når de allerede i dag selv mottar informasjonen i digital form. Med dette vil jeg si at nye generasjoner nok kommer til å vurdere mange slike forhold på en helt annen måte enn det vi i dag er vant til.

De som tror at dotcom-døden er spikeren i kisten for IT-revolusjonen, tar alvorlig feil. Ferske tall viser at det digitale Norge fortsatt utvikler seg med høy hastighet. Kompetanse, erfaring og teknologi er ikke borte – tvert imot. Det er når den nye teknologien og de nye løsningene etter hvert blir allemannseie, at vi vil oppleve de største endringene.

Over halvparten av landets husstander har nå internettilknytning, og to av tre nordmenn har nettilgang hjemme eller på jobb. Dette plasserer oss i verdenstoppen. Også når det gjelder bruk av Internett, er økningen markant. Over 1 million nordmenn bruker nettbank, og i år har nesten 400 000 nordmenn levert selvangivelsen sin over Internett.

Ifølge deres egne tall er IT-næringen Norges nest største landbaserte næring, med 220 milliarder kr i omsetning i 2000. Verdiskapingsdelen har vi ikke eksakte tall for, men Statistisk sentralbyrå oppgir en gjennomsnittlig verdiskapingsandel på 30 pst. i 1998.

Da Arbeiderpartiet overtok regjeringskontorene for litt over et år siden, innså vi at det var behov for en enda sterkere koordinering av IT-politikken. Det var tatt mange gode initiativer, men de lå i forskjellige departementer og manglet en felles overordnet strategi – eller driver. Samtidig arbeidet EU med å utarbeide eEurope, en handlingsplan for IT, for å møte utfordringene fra USA og Asia.

På bakgrunn av dette omorganiserte vi departementet, etablerte en egen avdeling for IT-politikken og startet, som varslet i min redegjørelse 9. mai i fjor, arbeidet med å utarbeide en eNorge-plan. I debatten etter redegjørelsen ble det understreket at Norge burde følge opp eEurope, og 14 dager etter lanseringen av eEurope, lanserte vi versjon 1.0 av eNorge.

eNorge-planen er basert på rammeverket i eEurope, men tilpasset norske forhold. Formelt er Norge innlemmet i EUs arbeid med sammenlignende statistikk – benchmarking – av eEurope. Jeg legger om få dager frem et supplement til en EU-rapport som viser hvor Norge står i forhold til andre land på hele IT-området.

eNorge-planen er blitt godt mottatt fra mange hold, spesielt fordi den er et forpliktende dokument som stadig skal fornyes. Internasjonal interesse har da også ført til at neste versjon av planen også vil foreligge på tysk, engelsk og fransk. I EU-kommisjonens rapport til ministermøtet i Nice i desember var eNorge den eneste nasjonale IT-planen som var nevnt spesielt.

eNorge er en prosessplan som rulleres hvert halvår. eNorge versjon 2.0 kom i desember, og versjon 3.0 lanseres i juni. 16 departementer bidrar, og målet er å få med alle. I versjon 3.0 vil vi også videreutvikle og kon-

kretisere miljødimensjonen ved en bærekraftig IT-politikk.

Hver måned rapporterer Regjeringens eKoordinator – statssekretær Tore O. Sandvik i Nærings- og handelsdepartementet – direkte til statsministeren om utviklingen i eNorge. Selve rapporteringen skjer sammen med den statsråd som er ansvarlig for månedens hovedtema. På denne måten forankrer og synliggjør vi IT-satsingen i hvert departement. Den åttende rapporten i rekken ble lagt frem i går, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet, hvor temaet var elektronisk byggesaksbehandling.

I versjon 2.0 av eNorge deltok også HSH, LO, NHO og KS med egne vedlegg. Dette partnerskapet utvikler vi nå videre. Vi har laget et eget eNorge-partnermerke som tilfaller dem som oppfyller bestemte kriterier. Dette partnerskapet skal også omfatte kommuner og fylkeskommuner.

Målet med eNorge-planen er å bidra til å skape et informasjonssamfunn for alle. Dette er et verdimål. Vi ønsker at alle skal være med, og vi vil bruke den nye teknologien til å utvikle kunnskapssamfunnet i en miljøvennlig retning.

eNorge bygger på tre søyler:

- tilgang
- kompetanse
- tillit

Vi har sagt at alle skal være med. Dermed må vi også sikre alle tilgang til den nye teknologien. Det hjelper imidlertid lite med tilgang om vi ikke forstår hvordan vi skal bruke den, eller ikke ser nytten av den. Kompetansebyggingstiltak er derfor viktige, slik som SNDs e-handelsprogram VeRD i eller vår støtte til den store Senior-Surf-dagen, der landets seniorer får innføring i bruk av Internett.

Regjeringens handlingsplan for bredbånd er også viktig for å sikre tilgang til alle. Den kommer jeg tilbake til. Forumet «e- for alle», nedsatt av Nærings- og handelsdepartementet, spiller også en viktig rolle, bl.a. med å foretå tiltak i forbindelse med rullering av eNorge-planene.

Tillit er viktig. IT-tjenestene skal være sikre og tilgjengelige for alle, uavhengig av status eller kompetansenivå. Det er etablert en bredt sammensatt arbeidsgruppe som skal ta for seg sikker bruk av Internett i skolen.

Tillit henger nøye sammen med sikkerhet og sårbarhet. Vi er i dag så avhengige av informasjons- og kommunikasjonsteknologien at selv en enkel svikt kan få konsekvenser for energiforsyning, telekommunikasjon, drivstofforsyning, betalingsformidling, næringsliv og helse.

Sårbarhetsutvalgets innstilling, «Et sårbart samfunn», peker bl.a. på at dagens samfunn er mer sårbart enn før, at sikkerhetsutfordringene er betydelig forandret, og at trusselbildet forskyves fra det manuelle til det elektroniske.

Regjeringen vil følge opp Sårbarhetsutvalgets forslag og legger frem en stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap innen utgangen av dette året. Som et ledd i den oppfølgingen vurderer Nærings- og handelsdepartementet å etablere et senter for informasjonssikring i samarbeid med næringslivet og berørte myndigheter.

Teknologien må aldri bli selve målet. Derimot er IT et kraftfullt verktøy som kan benyttes for å nå større politiske mål. Men uten styring vil den teknologiske utviklingen falle oss i ryggen og drive oss inn i et samfunn vi ikke ønsker.

Regjeringen vil rydde opp i helsevesenet. Vi vil sikre gode tilbud i alle deler av landet, kutte ventelister til sykehusbehandling og sørge for bedre organisering slik at sykehuspasienter får god behandling og slipper å ligge på gangen. Dette kan ikke datamaskiner gjøre for oss, men de kan hjelpe oss et godt stykke på veien, slik at f.eks. helsepersonell får mer tid til pasientene.

Regjeringen vil ha et arbeidsliv for alle. Det skal være gode muligheter for å kombinere familie og jobb. Eldre og arbeidstakere med redusert arbeidsevne skal få mulighet til å kombinere arbeid og trygd.

Folk må få mulighet til jobb der de bor. I distriktene ligger det store muligheter for verdiskaping og store muligheter for nye og trygge arbeidsplasser, bl.a. ved å utvikle havbruk, økologisk landbruk og foredling gjennom bruk av den nye teknologien.

Ved hjelp av bredbånd og andre kommunikasjonsformer har vi nå fått bedre muligheter til å gi utdanning gjennom hele livet, samtidig som geografi blir mindre viktig. Nye teknologiske løsninger gjør at flere mennesker med funksjonshemninger kan få en ny sjanse på arbeidsmarkedet, og at Norge kan dra nytte av flere uoppdagede talenter.

Den norske skolen skal være i front internasjonalt, også innen bruk av ny teknologi. Elevene driver mye av dette selv, men ved hjelp av digitale læremidler og satsing på lærerne vil vi bygge fremtidens skole.

Med økende bruk av Internett og nye og mer krevende anvendelser øker kravene til overføringskapasitet eller båndbredde, som ekspertene kaller det. Bredbånd betyr altså ikke noe annet enn høy overføringskapasitet, noe som er spesielt viktig ved overføring av lyd og bilder.

Effekten av bredbånd vil bl.a. gjøre seg gjeldende ved at oppgaver innenfor helsevesenet kan løses på nye måter, f.eks. når det gjelder konsultasjoner og kontroll. Pasient, pasientdata og lege kan befinne seg på tre forskjellige steder. Samtidig gir bredbånd muligheter for nye metoder i kunnskapsutviklingen, bl.a. ved bruk av multimedia i undervisningssituasjoner.

God bredbånddekning er viktig for effektiviteten i næringsliv og forvaltning. Det er viktig for graden av nyskaping og viktig for å utjevne sosiale og regionale forskjeller i landet.

Regjeringens mål er

- gjennom styrket konkurranse og offentlig etterspørsel å medvirke til gode markedstilbud om tilknytning til bredbåndnett til alle grunn- og videregående skoler, folkebibliotek, sykehus og kommuneadministrasjoner innen utløpet av 2002
- gode markedstilbud om tilknytning til bredbåndnett for alle norske husstander innen utløpet av 2004

Stortinget har sluttet seg til strategien om at det er markedsaktørene som skal stå for utbygging av nødven-

dig infrastruktur. For å få dette til må det imidlertid stimuleres til konkurranse på alle nivåer i markedet.

Utviklingen i dag er dynamisk, og markedsaktørene foretar store investeringer både i oppgradering og bygging av ny infrastruktur. Det er viktig å følge nøye med i markedets utbyggingstakt for bredbåndsnett, bl.a. som grunnlag for å ta stilling til hvilke områder som markedet ikke kan dekke med bredbåndsnett, og bredbåndstjenester til rimelige priser og innen rimelig tid. For å bidra til å øke utbyggingstakten ser Regjeringen det som en utfordring å skape en mer konsentrert regional etterspørsel, f.eks. gjennom kommunale og interkommunale samarbeidsprosjekter og gjennom sektorvise satsinger.

Gjennom Norges forskningsråds HØYKOM-program er det satt i gang pilotprosjekter for å vinne erfaring med forskjellige modeller for utbygging av bredbånd og bredbåndstjenester. Erfaringene så langt viser at det er relativt små statlige tilskudd som skal til for å utløse betydelige midler både fra kommunalt og lokalt hold og også fra lokalt næringsliv.

Bredbåndsutbyggingen i kommunene varierer sterkt, og noen kommuner er kommet lenger enn andre når det gjelder bredbåndsutbyggingen og bruk av IT generelt.

Gloppen kommune er et godt eksempel. En god idé, en god plan og et tilskudd på 900 000 kr fra HØYKOM-ordningen har gitt en svært god avkastning. Sommeren 2000 var 34 virksomheter eller institusjoner knyttet til nettet, og flere stod på vent. HØYKOM-satsingen har utløst over 50 mill. kr fra privat sektor i tillegg til over 2 mill. kr som er kommet fra offentlig sektor.

Interkommunalt samarbeid kan også være en effektiv måte å samle etterspørselen i en region på. Et eksempel på dette er «Ryfylkeprosjektet», hvor seks kommuner samarbeider om utbygging av høyhastighetsnett for tele- og datakommunikasjon. Dette samarbeidet har gitt Ryfylke-regionen bredbånd til samme pris som Stavanger by. Prosjektet er eksempel på en sentral strategi i bredbåndsplenen, nemlig å stimulere til utbygging av bredbånd gjennom markedsmekanismen, med økt offentlig etterspørsel som innsats.

I 2001 er det satt av 15 mill. kr til satsing på bredbånd i folkebibliotekene. Innsatsen mot bibliotekene tar sikte på å styrke folkebibliotekenes funksjon som ressurscenter for lokaladministrasjonen og det lokale næringslivet, bl.a. ved at de skal kunne legge til rette for fjernundervisning og videokonferanser.

Bredbåndssatsingen overfor folkebibliotekene er basert på visjonen om at folkebibliotekene vil kunne spille en ny og utvidet rolle som formidlingsarena for store befolkningsgrupper. Bredbånd i folkebibliotekene må også ses i et sosialt utjevningsspektiv.

Den samlede innsatsen i år og til neste år vil bli helt avgjørende for om den første målsettingen i handlingsplanen for bredbånd vil bli realisert. Skal vi nå disse målene, er det nødvendig med et felles løft, hvor myndigheter, organisasjoner og næringsliv arbeider sammen, både nasjonalt og i regionene. I denne forbindelse er det viktig å bruke de kommunene hvor det går bra, som modeller og gode eksempler til etterfølgelse.

I januar la Sosial- og helsedepartementet frem en ny IT-tiltaksplan for elektronisk samhandling i helsevesenet. I løpet av 2001-2003 skal alle sykehus, leger og helsepersonell i pleie- og omsorgstjenesten ha tilgang til et elektronisk helsenett for å utveksle informasjon. Utbygging av bredbånd inngår i denne planen.

Det er et betydelig innsparingspotensial ved anvendelse av elektronisk samhandling og informasjonsutveksling. For eksempel vil trygdeetaten alene kunne frigjøre nærmere 200–300 årsverk ved å motta elektroniske legeregninger, sykemeldinger og erklæringer om arbeidsuførhet.

Telemedisinske konsultasjoner mellom sykehus og primærhelsetjenesten kan bidra til reduksjon av reise- og pasienter i pleie- og omsorgstjenester kan slippe en besværlig reise til spesialist der telemedisin kan gi en like god tjeneste. Det handler også om bedre livskvalitet og trygghet.

Det er anslått at man samlet for sektoren kan spare om lag en milliard kroner i året.

Innhold og leverandører av innhold forventes i tiden fremover å få en avgjørende betydning i økonomien og i utviklingen av informasjonssamfunnet. Stimulering av norsk innholdsindustri vil være nødvendig bl.a. for å ivareta og videreutvikle vårt eget språk og vår kulturelle arv.

Bredbåndsutbyggingen og konvergensutviklingen åpner for helt nye muligheter i forhold til produkt- og tjenesteutvikling. En infrastruktur for elektronisk kommunikasjon vil kunne brukes til kringkasting og interaktiv kommunikasjon og bl.a. formidle bilde, lyd og tekst. Derfor er det nødvendig med økt fokus fra oss på innhold og anvendelse etter hvert som bredbåndet bygges ut. Etterspørsel etter innhold generelt, og norsk innhold spesielt, er kanskje den aller viktigste drivkraft for bredbåndsutbyggingen.

Det ligger et betydelig potensial for næringsutvikling på innholdsområdet dersom Norge skal ligge i forkant av utviklingen av produkter og verdikjende tjenester. Overgang til bredbånd og økende behov for digitale rådata, f.eks. språkbank og kartdata, indikerer at forutsetningene for å ligge i forkant også endrer seg.

Norge ligger langt fremme når det gjelder bruk av geografisk informasjon. Koblingen mellom digitale kart og andre typer informasjon utgjør et stort vekstpotensial, hvor Norge kan utvikle tjenester som er markedsledende. Eksempler er mobile tjenester og sikker transport på land, på sjøen og i luften.

For å bidra til å stimulere til en sterk norsk innholdsindustri vil Regjeringen vurdere en samlet strategi bl.a. gjennom å kople industrien opp mot satsingsområder som geodata, læring, språkteknologi og kultur.

Norge skal delta i EU-programmet eContent. Dette er et fireårig program, hvor målet er å ivareta Europas språklige og kulturelle mangfold, styrke kapitaltilgangen for små- og mellomstore innholdsprodusenter og lette tilgangen til offentlig informasjon for disse bedriftene. En proposisjon om dette behandles i Stortinget senere denne uken.

E-læring er et område hvor det forventes en eksplosiv vekst. Utviklingen bidrar til å gjøre utdanning til en inter-

nasjonal handelsvare, samtidig som det finnes et betydelig næringsmessig potensial som må utnyttes. Dette utfordrer norske forsknings- og utdanningsmiljøer både når det gjelder å utvikle og ta i bruk digitale læremidler, skape nye læringsmiljøer og å forske på undervisningsmetoder tilpasset nye medier, ikke bare overføre det gamle til det nye. Dette forutsetter også en omfattende innsats når det gjelder kompetanseheving for lærere og undervisningspersonale.

Ved skolestart 2001 skal det foreligge tilbud til elever i videregående opplæring om digitale læremidler innen minst ett av de felles allmenne fag. Videre skal det utarbeides en plan for et langsiktig arbeid med utvikling av digitale læremidler for perioden 2001-2003. I inneværende år skal det organiseres et koordinert opplegg for tilbud om etter- og videreutdanning innen IT for lærere i grunnskole, videregående skole og lærerutdanning.

Norsk kulturarv inneholder mye verdifullt materiale, både for et nasjonalt og et internasjonalt publikum. Med de nye teknologiske mulighetene handler det om å løfte denne arven inn i et nytt medium. Ikke minst vil NRK spille en viktig rolle. Når innholdet er rikt og engasjerende, vil også de teknologiske løsningene etterspørres.

Digitaliseringen og globaliseringen åpner de kulturelle arenaene for flere og gir nye typer kulturelle inntrykk. Man kan publisere egenprodusert film, dikt, prosa eller musikk, enten man bor i Hollywood eller i Kjøllefjord. Kultur møter teknologi og blir tilgjengelig overalt samtidig. Dette kommer til å påvirke både musikk-, film- og bokbransje. Kultur møter teknologi, men kultur møter også kultur.

Norge kan finne sine nisjer innenfor denne utviklingen og teknologien, og den 15. mai arrangerer vi derfor sammen med Kulturdepartementet et samråd om nettopp kultur- og næringspolitikk.

Det blir vanskeligere for musikk-, film- og bokforlagene å bestemme hva som er god og dårlig kultur. Trendene skapes på nye arenaer. De tradisjonelle monopolene settes under press, samtidig som nye informasjonsmonopoler vokser frem.

Denne utviklingen vil nok forsterke seg i årene som kommer, og da blir det viktig å hindre at kapitalmakten undergraver demokratiet. Om vi ikke regulerer deler av denne utviklingen, kan vi få alvorlige tilbakeslag i forhold til både person- og forbrukervern og -interesser som opererer på tvers av folket og demokratiet.

På denne arenaen trenger vi politikk og politikere som tør stå imot den anarkistiske grunnidéen som på flere områder hersker på Internett. Skal innholdsindustrien blomstre, må også de opphavsrettslige rammene være på plass. Musikk, film, bilder, tidsskrifter, aviser og litteratur formidles i økende grad over Internett. Opphavsretten gjelder på elektroniske veier like mye som i den «analoge» verden.

Blant de utfordringene lovgiverne står overfor når det gjelder opphavsretten både nasjonalt og internasjonalt, er hvor langt eneretten skal gå, og hvem som eventuelt skal kunne holdes ansvarlig for ulovlig distribusjon av vernet materiale.

Det elektroniske markedet er internasjonalt, og Norge kan bare være i forkant på e-handelsområdet dersom vi er konkurransedyktige internasjonalt. Det er derfor viktig å følge opp samarbeidet om etablering av internasjonale kjøreregler.

Myndighetene har en viktig rolle når det gjelder å redusere hindringer for e-handel i Norge. Et eksempel er eRegelprosjektet som skal fjerne unødige rettslige hindringer for elektronisk kommunikasjon i dagens regelverk. Arbeidet er kommet langt, og Regjeringen vil allerede i august legge frem en samleproposisjon hvor det foreslås en rekke lovjusteringer.

Videre vil lov om elektronisk signatur tre i kraft 1. juli i år. Loven har som mål å øke tilliten til og bruken av elektroniske signaturer. Tilgangen til å sikre elektroniske signaturer vil være en viktig faktor for at vi skal være villige til å ta i bruk elektronisk kommunikasjon.

Det offentlige har også en viktig oppgave i å være et forbilde når det gjelder elektronisk handel som et hovedvalg når det gjelder innkjøp. Et program i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet legger til rette for elektronisk handel i offentlig sektor.

Regjeringen la for kort tid siden frem en stortingsmelding om SND. Meldingen legger vekt på at SND skal være en del av en helhetlig næringspolitikk. Sentrale mål er at vi skal ha et næringsliv med høy nyskapingsevne og et høyt kompetansenivå.

Derfor er ikke IT bare et fenomen for IT-bransjen. Det er i fremste rekke et fenomen for hele vårt etablerte næringsliv og for det næringslivet som ennå ikke er etablert. Store som små bedrifter, høy- eller lavteknologi – uten at disse bedriftene tar i bruk den nye teknologien og de mulighetene denne gir, vil utviklingen overmanne dem.

I den globaliserte økonomien må vi utvikle og tiltrekke oss den beste kompetansen innenfor de områdene vi vil satse på. Derfor har Regjeringen nå fremmet forslag om oppmyking i bestemmelsene for arbeidsinnvandring. I langtidsprogrammet er det uttalt at reglene for arbeidsinnvandring bør forenkles og liberaliseres. Blant annet foreslås et årlig tak for hvor mange spesialister/fagutdannede som innvilges arbeidstillatelse uten en individuell arbeidsmarkedsmessig vurdering av søknaden. I tillegg er det foreslått at det kan innvilges tre måneders jobb-søkervisum til fagutdannede og spesialister som ønsker seg arbeid i Norge.

Økt arbeidsinnvandring er viktig, men vi må heller ikke sette oss i den situasjonen at vi bare utnytter halvparten av befolkningen. Derfor ønsker Regjeringen å legge forholdene bedre til rette for at kvinner i større grad enn i dag kan gjøre seg gjeldende også innen IT-bransjen. Det er derfor grunn til å gi ros til interesseorganisasjonen IKT Norge som har satt i gang en egen mentorordning for jenter i IT-næringen for å hjelpe dem opp og frem.

Et ønske som ble fremmet under et nylig avholdt samråd med kvinner i den nye økonomien, var at finansieringsordningene for nyetablererne må bli bedre. Det hjelper ikke at SND kan gi etablererstipend dersom de ikke også har mulighet til å følge opp med ytterligere finansiering. For at SND i større grad enn i dag skal hjelpe til

også for de kvinnelige gründere, har vi derfor foreslått at det skal være et spesielt fokus på kvinnelige etablereres behov. Vi har også lagt vekt på at kjønnspektivet skal bli en integrert del av hele SNDs virksomhet.

I februar la Regjeringen frem en egen strategi for eksport og internasjonalisering av IT-næringen. Regjeringens mål er å medvirke til at næringen opparbeider en offensiv holdning til sine internasjonale utfordringer og muligheter. Samtidig skal vi arbeide videre med å bygge eNorge som en sterk merkevare og oppmerksomhetsfanger i de markeder, regioner og land som er interessante for Norge.

Ifølge tall fra OECD er det 94 millioner Internett-servere i hele verden. 95,4 pst. av disse er å finne i OECD-landene. Dette er et paradoks. Samtidig som IT globaliserer økonomien, ser vi også at veksten er konsentrert til de rike landene, og at forskjellene mellom nord og sør nå bare blir større og større.

Under statsministerens India-besøk ble det lansert en samarbeidsavtale mellom det norske utviklingselskapet InSpire og to indiske dataselskaper, det ene for samarbeid om e-læring, med et første prosjekt som skal gi IT-trening til funksjonshemmede i samarbeid med norske FunkWeb, stiftet av FFO, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, det andre for kommersialisering av en norsk skjermteknologi opprinnelig utviklet av PolyDisplay i Sandefjord for Forsvaret, som skal brukes i et prosjekt kalt Simputer.

Forskere på Institute of Science i Bangalore har utviklet en håndholdt «talende» PC for fattige landsbyinnbyggere og for analfabeter. Den norske skjermteknologien vil her gjøre det mulig å bruke datamaskinen i fullt dagslys, og dette kan gi et stort gjennombrudd.

Dette er eksempler på internasjonalt samarbeid som både har viktige næringsutviklingspotensialer og samtidig bidrar til å redusere de digitale, sosiale skillelinjene som vi nå ser.

Skal vi utvikle en sterk nasjonal kunnskapsbase som gjør det mulig å anvende og utnytte de mulighetene IT-utviklingen gir for nærings- og samfunnslivet, er det nødvendig å satse på forskning. Derfor er IT et av de prioriterte områdene i norsk forskningspolitikk, nedfelt i Stortingets dokumenter. Målet med forskningen er å stimulere til utvikling og bruk av IT i næringslivet, i offentlig sektor og i samfunnet for øvrig. Det arbeides nå med en strategi for IT-forskningen i Norge. En hovedutfordring er å bygge bro og styrke samspillet mellom forskningen i næringslivet og forskningsaktiviteten ved universiteter og institutter.

Det er også gledelig at det nå går fremover i utbyggingen på Fornebu. Senteret for fremragende forskning, som har fått tilnavnet Simula Research Laboratories, er i virksomhet. Spørsmålet om transportløsning er i ferd med å bli avklart i Stortinget. Telenors nybygg vil senere i år ta imot sine første ansatte. IT Fornebu er i gang. Nå vil vi snart kunne se en begynnende konkretisering av de visjonene som Stortinget la til grunn i sine vedtak.

Når vi skal forstå den nye økonomien og de endringene som foregår rundt oss, må vi også ta i betraktning at

de nye generasjonene er mer kommunikative enn noen sinne før. Morgendagens ledere, dvs. våre barn og ungdommer, opplever en hverdag som gir begrepene kommunikasjon og tilgjengelighet en helt ny mening. Barn og unge tilhører en generasjon som tar det som en selvfølge å være tilgjengelige. De opererer uavhengig av tidssoner og geografi.

Og det er disse som skal skape fremtidens verdier i Norge. Samtidig må vi sørge for at hele befolkningen får ta del i de nye mulighetene som teknologien gir oss.

Norge ligger langt fremme i denne utviklingen. Vi har ambisjoner om fortsatt å være blant de fremste. Når nye IT-bedrifter skal etableres, må vi sørge for at Norge i enda større grad velges som lokaliseringsland og som testland.

Vi skal sørge for at vi utvikler et informasjons- og kunnskapssamfunn hvor alle deltar. Det er ingen liten ambisjon; det er meget krevende. Vi må sørge for å dra full nytte av de mulighetene som ligger i den nye teknologien, det være seg i privatlivet, i jobben, på skolen og i offentlig sektor. For håpet er at vi får en bedre og enklere hverdag, hvor vi også kan få mer tid til hverandre.

IT-revolusjonen er ikke død. Det er nå det begynner for alvor. Vår utfordring er å få med alle, gamle som unge, i sentrum og periferi, og fortsatt være blant de ledende land i verden.

eNorge er og skal være en nasjonal dugnad som vi må være sammen om.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at nærings- og handelsministerens redegjørelse om IT-politikk legges ut for debatt i et senere møte – og anser det for vedtatt.

S a k n r . 2

Fiskeriministerens redegjørelse i Stortingets møte 3. mai 2001 om ulovligheter i fiskerinæringen

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Fremskrittspartiet 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Venstre 5 minutter, Tverrpolitisk Folkevalgte 5 minutter og en av de uavhengige representantene 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Morten Lund (Sp) (komiteens leder): Jeg er glad for å kunne si at dette var en veldig positiv redegjørelse fra fiskeriministeren. Det er viktig at vi føler at det som kalles ulovligheter innenfor fiskeriene våre, tas på alvor, og

at det jobbes med det. Det er viktig for vår forvaltning av fiskeriresursene at vi vet helt sikkert hva som foregår, og for ressurskontrollen, som vi står for, at vi vet at det ikke fiskes for mye eller for små fisk. Og det som har skjedd, har skapt topp interesse omkring dette. Selv om det verken for denne debatten eller for redegjørelsen er så stor interesse her i salen, så har det vært topp interesse. Og det må til.

Så har jeg sagt til statsråden at jeg synes det kunne være på sin plass med litt ros fra ham til dem som fikk snøballen til å rulle. Det er ikke så mange måneder siden det var store oppslag. Vi har hatt enda større oppslag om andre ting, men det har vist seg at det nok var mer hold i de påstandene som kom fram i denne saken. Statsråden sier at ikke alle anklagene har blitt dokumentert, og det er jeg enig i, men vi har hatt tilfeller der det har vært langt mer av akkurat det, men der det har vist seg at det har vært mindre hold i det. Denne gangen var det mer hold i det. Det er ikke lenger tvil om alvoret i denne saken. Statsråden sier at det kan være inntil 20 pst. kvoteomgåelser, men at vi er usikre på hvor mye det er.

Redegjørelsen var grundig. Den sier at det er krevende å skape og beholde ryddige forhold innenfor næringen, men at det som trengs, skal bli gjort. Og jeg synes det er mye som er gjort på kort tid. Det trengtes en oppstramming helt fra departementet og til sjarken. Jeg mener at statsråden er tydelig. Han har vært mange steder. Han har bl.a. sørget for at de straffemulighetene som lovverket vårt gir, blir brukt i en del tilfeller, og da vil flere skjerpe seg. Så trengs det samarbeid, det trengs aksept for de innskjerpingene som skjer, og det trengs oppslutning om det som blir gjort. Likevel er det det at ledelsen og statsråden fokuserer på dette, er rundt og snakker om det, og fortsetter med det, som er viktig.

Jeg mener å kunne si at det vil være positive holdninger i Stortinget der det trengs vedtak om bevilgninger for å følge opp dette programmet og for å få presisert og vedtatt strafferegler som trengs. Jeg har også inntrykk av at når det gjelder aktørene innenfor fiskerierne, vil de rydde opp når de skjønner at det blir krevd av alle sammen at reglene skal følges.

Det å skape nye etiske holdninger er krevende, men jeg tror på at det ikke er så forferdelig mange år vi har hatt disse problemene. Et viktig punkt er å skape enklere regler for de som er i båten, og for de som er på kaikanten. Jeg vet at fiskernes organisasjoner har kommet et godt stykke i vei med å foreslå og bidra til slike regler, og da tror jeg også at vi i fellesskap blir enige om slike.

Vi har i redegjørelsen fått dokumentert at EØS-avtalen har låst mange kontrollører fast til kontorstolen, og at det derfor trengs mange nye stillinger, som vi får forslag om fra Regjeringen med det første.

Ellers vil jeg understreke dette med at Kystvakten får ressurser nok innenfor det nye forsvaret som vi skal ha, og som nå er til debatt i Stortinget. Det er også viktig når Kystvakten griper inn, at reaksjonene på ulovligheter blir strenge – og strengere enn de har vært. Det viser seg at advarsler nok kan være i mildeste laget. Så håper jeg også at politiet kan avsette ressurser slik at vi får rask på-

tale, og at de sakene som skal fram for rettsapparatet, kommer dit. Det er et felles problem når det gjelder miljøkriminalitet, at politiet ikke har ressurser å avsette til de temaene.

Rita Tveiten (A): Det er ei alvorleg sak me diskuterer i Stortinget i dag. Det handlar om fiskefusk i ulike delar av fiskerinæringa. Men innleiingsvis vil eg seia heilt klart frå om at eg har veldig stor respekt for dei norske fiskarane. Eg trivst godt i lag med dei norske fiskarane, så eg ynskjer ikkje å framstilla situasjonen som om det berre er dei som er fæle, og me som veit alt det rette. Her må ein utan vidare leggja til grunn at me må ha eit samarbeid for at me skal komma på rett kjøl.

Fiskeriministeren si utgreiing om lovbrøt og kontroll i fiskerinæringa er eit alvorleg signal om at det trass i alt er noko som er urovekkjande og feil, og at det faktisk må gjerast noko. Dette er alvorleg av mange grunnar. Noreg har rettar og tilgang til nokre av verdas største og mest produktive kyst- og havområde. Kontinentalsokkelområda, dei kystnære havområda og kysten gjev spesielt gode moglegheiter for langsiktig og berekraftig hausting og dyrking av fornybare ressursar av mange forskjellige slag. Dette gjev eit godt grunnlag for ei lønnsam, livskraftig og berekraftig næringsverksemd langs heile kysten.

Eg vil understreka at det er snakk om fornybare marine ressursar, men at det ikkje er uuttømmelege ressursar. Eg trur òg at me skal minna kvarandre om at det faktisk er fleire norske fiskeartar som har vorte bortimot totalt nedfiska tidlegare, og me må gjera alt for å unngå at det skal skje igjen.

Ei berekraftig ressursforvaltning er ein logisk og sjølvsgd føresetnad for at me skal kunna forvalta desse verdiane i eit langsiktig perspektiv. Noreg har ei historie som fiskerinasjon å ta vare på, og fiske har vore ein heilt sentral og nødvendig føresetnad for livsgrunnlaget så lenge det har budd folk i dette landet. Det er òg verdt å merka seg at høvet til å forvalta desse ressursane forpliktar. Etter kvart som meir og meir av fiskeria vert konsesjonsbasert, aukar ansvaret for dei få som får hausta på vegner av oss alle. Og det er heilt klart at brot på spelereglane er både miljø- og økonomisk kriminalitet.

Noreg har eit godt renommé som ein god forvaltar av fiskeressursane. Dette er eit renommé som er av stor verdi for marknadsføringa av og tilliten til våre fiskeprodukt. Me signaliserer at me skal ta vare på dette, og at me skal ha kontroll med det me driv på med. Det er ikkje for ingenting at Stortinget i samband med perspektivmeldinga for norsk fiskerinæring lista opp at eitt av måla er at me skal vera verdas fremste fiskerinasjon når det gjeld fiskeriforvaltning. Me må òg ha for auga at det at me kan skilta med ein slik ambisjon, og at me verkeleg gjennomfører den, er eit veldig godt forhandlingskort i samband med kvotefordeling. Eg vil òg trekkja fram at skal fiskarane våre kunna gje tilrådingar, er me nøydde til å ha alle elementa med i utrekningsmodellane, og då er det ikkje godt nok at det går føre seg eit omfattande svart fiske. Det bør uroa fiskerinæringa og dei som har sitt daglege virke der, at ikkje dette vert sett i høgsetet.

Regjeringa har signalisert at me gjennom marknadsorientering og auka verdiskaping skal gje næringa grunnlag for arbeidsplassar, busetjing og utvikling langs kysten. Dette har òg vorte fremja i den nyleg framlagde langtidsmeldinga til Stortinget.

Fiskerinæringa er ei av dei mest distriktsorienterte næringane me har, og ho dannar grunnlaget for mykje av busetjinga og aktiviteten langs kysten vår. Dessutan er det slik at denne industrien er ein monaleg bidragsytar til vår nasjonale verdiskaping, og det er ei næring med store utviklingsmoglegheiter i framtida. Kortsiktig økonomisk vinning for enkelte aktørar må ikkje få øydeleggja for ei så viktig næring. Difor må det slåast kraftig ned når ein veit at det verkeleg er grunnlag for det.

Det er viktig at problema vert møtte med fleire tiltak over eit breitt felt, noko fiskeriministeren forteneestefullt har gripe fatt i i si utgreiing. Eg vil spesielt fokusera på nokre viktig grep som vert føreslått.

Effektivisering av sjølve kontrollapparatet vil kunna gje gode gevinstar i form av meir kontroll for pengane. Difor synest det å styrkja koordineringa mellom Fiskeridirektoratet, Kystvakta og salslaga som eit godt tiltak. Her kan ein hindra dobbeltarbeid og betre utnytta kvarandres ulike kompetanse innan næringa. Likeins må tilgjengeleg teknologi både takast i bruk og utnyttast på beste måte. Samordning og informasjonsutveksling er her viktige grep som gjev betre oversikt og dermed kontrollmoglegheiter. Det er viktig at me lærer av andre, at me systematiserer dei data me rår over, og at me praktiserer maksimal openheit når det gjeld fangstdata. Lovverket og reglane må òg styrkjast, slik at dei vert tilpassa situasjonen me har i dag, med ein fiskeflåte som har større fangstkapasitet enn kvotane tilseier. Reglane må vera oversiktlege, relevante og ikkje meir kompliserte enn høgst nødvendig. Eg er einig med fiskeriministeren når han i utgreiinga seier at riktige reglar ikkje er ein fasttømra tilstand, men snarare ein prosess som omfattar aktørane i næringa. Det er derfor prisverdig at fiskeriministeren har invitert næringsorganisasjonane og den enkelte næringsutøvar til å koma med forslag til regelendringar. Aktørane bør her kjenna si besøkstid.

Eg meiner ein bør vurderer å leggja eit større ansvar på den enkelte skipper på den enkelte båt. Det bør vurderast om ein skal ha eit eige miljø- eller ressursertifikat i tillegg til dei vanlege navigasjonssertifikata. På den måten vil det vera slik at ein òg kan mista sertifikatet dersom ikkje yrket vert utøvt på ein tilrådeleg måte.

Det vil ikkje vera til å unngå at ein òg treng fleire stillingar for at kontrollen skal koma på eit akseptabelt nivå. Statsråden seier at han vil foreslå for Stortinget ei styrking av Fiskeridirektoratet, slik at direktoratet kan få 30 nye inspektørstillingar for landings- og dokumentkontroll. Det er vidare behov for at Fiskeridirektoratet styrker bemanninga i høve til satellittsporing, anna innhenting av informasjon og analysebearbeiding med ni stillingar sentralt i Fiskeridirektoratet og ti stillingar på regionkontora. Kystvakta vil òg få tilført ekstra ressursar.

Eg kjenner meg heilt trygg på at dette er heilt nødvendige disponeringar. Det er tekniske løysingar som styr-

kjer kontrollen og dermed vil auka risikoen for å verta tatt dersom ein bryt lova. Dessverre er me nøydde til å styrkja denne kontrollen. Vi må likevel minna kvarandre om at dersom den enkelte aktør ikkje sjølv forstår eller vil retta seg etter det som er til felles beste, som òg vil vera den enkelte sitt beste, kjem me aldri det ulovlege til livs. Det heile dreiar seg om haldningar, respekt og kunnskap. Det dreiar seg om respekt for at det er mange menneske som vert berørte når heile næringas truverde står på dagsordenen. Kunnskap om at det er eins eige livsgrunnlag som vert sett på spel når ein bryt lova og overfiskar, må fremjast.

Eg har til liks med statsråden stor tru på fiskerinæringa og aktørane der, ein skal ikkje skjera alle over ein kam. Det er som eg tidlegare var inne på, veldig mange flotte utøvarar i dette yrket. Det er viktig at me står saman, myndighetene og aktørane i næringa. Dei grepa som må gjerast for å gjenreisa tilliten, må me stå i lag om. Noreg har vore og skal vera ein respektert og truverdig leverandør av god, trygg og spennande mat på alle marknader kor me handlar. Ved felles innsats om dette sikrar me ein lang tradisjon for marin produksjon, samtidig som me legg grunnlaget for store moglegheiter for framtida.

Eg vil òg signalisera at når statsråden kjem tilbake til Stortinget i budsjettssamanheng med nødvendige påplussingar for å styrkja kontrollen på dette, vil me sjølvsgatt støtta heilhjarta opp om det.

Presidenten: Neste taler er Jon Lilletun. Hr. Lilletun har en taletid på inntil 10 minutter.

Jon Lilletun (KrF): Ved ein inkurie har vårt sekretariat gjeve feil beskjed til Presidentskapet. Representanten Lilletun vil be om å få 5 minutt og at representanten Randi Karlstrøm vert oppført med 5 minutt.

Presidenten: Dette er Kristelig Folkepartis taletid, og presidenten vil selvsagt la representanten bli bønnhørt. Dermed er taletiden satt til 5 minutter for hr. Lilletun.

Jon Lilletun (KrF): Takk for det.

Noreg har ansvaret for nokre av verdas største og mest produktive kyst- og havområde, seier fiskeriministeren i starten av utgreiinga si. Dette er sjølvsgatt rett og gjev Noreg enorme moglegheiter, men òg store forpliktingar. Vi er som nasjon heilt avhengige av internasjonal tillit i forhold til korleis vi forvaltar desse havområda. Derfor er avsløringa av eit omfattande juks i fiskerinæringa så alvorleg for oss og så nødvendig å rydde opp i. Eg vil gje ros til fiskeriministeren både for ein brei gjennomgang av situasjonen og for breidda og innhaldet i dei tiltaka han har sett og vil setje i verk.

Korleis kan ein slik situasjon oppstå? Det er nok mange svar på det. Eg vil likevel seie meg einig med ministeren i det han sa i slutten av utgreiinga si, at haldningar og etikk er noko av det viktigaste vi kan fokusere på for å snu den negative utviklinga. Ja, eg vil faktisk gå eit steg lenger enn fiskeriministeren. Eg vil stryke «kanskje» i

forhold til det viktigaste ved tiltaka, og seie at det er det aller viktigaste. Bodordet om at du skal ikkje stele, er toppaktuelt her. Dette er ei form for tjuveri frå fellesskapet, ei form for skattesnyteri, og til liks med anna skattesnyteri går dette også ut over dei andre som ikkje deltek i tjuveriet. Dette kan faktisk få så fatale konsekvensar at det utryddar ein bestand i sin heilskap, med dei konsekvensar det har for våre etterkommarar, nasjonalt og internasjonalt.

Enkelte grunnar til at ein tek seg til rette, kan vere forståelege, men ikkje akseptable. Vi må ha eit regelverk som fiskaren både kan forstå meininga med og klokskapen i. Derfor vil eg gje ros til den dialogen som har vorte gjennomført, der aktørane har fått lov til å kome med forslag og ein har hatt møte for å diskutere dette. Eg er tilhengjar av enkle, tydelege reglar, men dei skal òg praktiseras, slik som ministeren har lagt opp til.

Eit anna forhold som mange i næringa irriterer seg over, og forståeleg nok gjer det, er forvaltninga av sel og kval, og den internasjonale debatten rundt dette.

Når ein ser kor stort talet på desse dyreslaga er, og kor stort kvantum fisk dei tek, er det ikkje tvil om at det vil følast urimeleg for ein fiskar å få sterke avgrensingar, mens ein ikkje i tilstrekkeleg grad beskattar desse dyreartane. Difor er det òg viktig at vi erkjenner det og har ei berekraftig forvaltning i forhold til det.

Kristeleg Folkeparti vil gje si tilslutning til tiltaka som er sette i verk, og vil òg gje si tilslutning til å gå vidare med den dialogen med næringa som har vore, og likeins til dei tiltaka som det er annonsert i utgreiinga at ein vil setje inn, bl.a. ei styrkt bemanning. Vi er budde på å stø løyvingsforslag i forhold til det, både i revidert nasjonalbudsjett og i statsbudsjettet.

Alle ein snakkar med langs kysten, kan fortelje om svekt kontroll, og då er ei forklaring opplagt EØS. Utan at vi hadde hatt det landingskontrollsettet, ville vi heller ikkje kunne levert. Difor er det nødvendig. Men samstundes er det klart at når kontrollen er fråverande, vil det òg vere meir freistande med juks. Difor vil vi gje vår tilslutning til dette. Men eg vil seie at det er òg nødvendig at ein så langt råd er, ser på omorganiseringsmoglegheter, der ein flyttar folk frå kontora ut til aktiv verksemd i forhold til fiskefeltet og landingsstaden. Så alt i alt: Det er stor tilslutning til utgreiinga og tiltaka.

K e n n e t h S v e n d s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Ivar Kristiansen (H): Nå er det jo ingenting i denne debatten som egentlig skulle tilsi at juks innenfor fiskerinæringen er noe som er av nyere dato. Det som vel er et faktum, er at denne delen av virksomheten som er illegal, på mange måter nå også får stor oppmerksomhet innenfor en næring som også har karakter av former for uoverensstemmelser som vi finner innenfor enhver annen næring i dette landet.

Det blir jo litt på siden når man skal bortforklare tingenes tilstand med å henvise til vårt EØS-engasjement osv. Jeg tror vi i denne debatten står oss best på å ikke

frikjenne noen innad i næringen for å lete etter utenforliggende årsaker, når vi ser hvordan dette har tatt overhånd i form av et omfang som Fiskeridirektoratet nå har anslått til opp mot 20 pst. av bokført fangst. Da snakker vi om et nivå som etter hvert er blitt så stort at det er klart at da Høyre forlangte å få fiskeriministeren inn til Stortinget for å få en redegjørelse om saken, så fortjente dette spørsmålet den oppmerksomhet det har fått.

Hvis vi nå skulle være på et nivå på opp til 20 pst. av bokført fangst som går utenom de sedler der dette skal nedskrives og bokføres, så snakker vi i forhold til førstehåndsverdi om beløp på opp mot 2 milliarder kr. Og vi vet at da kan vi gange det tallet med to eller tre før produktene når det internasjonale marked.

En ting er at dette er økonomisk kriminalitet. Men det som er like ille, er at dette får en vignett når det gjelder den miljømessige og ressursmessige konsekvens av omfanget som er like alvorlig. Og det er et omfang som har vært økende – det illustreres helt tydelig i statsrådens redegjørelse – samtidig som vi ser at ressurskvoten er blitt mer og mer redusert. Det er en del av den situasjonen vi har med overkapasitet innenfor næringen, og hvor rett og slett sannsynligvis noen blir overfristet – der lønnsomheten med lovlige instrumenter i hånden er for liten – til å ta ulovligheter i bruk.

Jeg synes den redegjørelsen vi fikk fra fiskeriministeren var meget oppløftende. Det var en meget konkret handlingsplan som kan være til mønster for alle andre departementer når vi snakker om å gjennomføre politikk på kort sikt.

Det er helt klart at når utgangspunktet har vært at vi har et kontrollnivå nede på under 1 pst., altså på ½ pst. av samtlige landinger, da tilsier situasjonen at vi er nødt til å foreta noen raske grep rundt situasjonen. Og da er ett svar mer kontroll som må gå sammen med streng straff. Det betyr at kontrollen må være effektiv nok til å være preventiv. Og når vi vet at kontroll- og ressurstiltakene er ytterst kompliserte i en næringsgren som er meget sammensatt, betyr det selvfølgelig at det må være kontroll mange steder samtidig. Det er en lang, lang kjede av tiltak som må komme på plass, men jeg føler dog at departementet har tatt sikte på å få på plass alle ledd i kjeden. En ting er at dette berører utkastning av småfisk. Men det som må være hovedpoenget nå, er å få på plass noen trafikkregler innenfor denne sektoren i samråd med aktørene i næringen. For det er ikke tvil om at de som har påpekt at vi har et regelsystem i dag som unødvendig og utilsiktede skaper lovbrutere innenfor næringen, må være en del av det engasjementet vi skal ta fatt på videre, der vi må gjøre det vi kan for å forhindre at noen utilsiktede blir påført et regelbrudd, og at vi unødvendig skaper lovbrutere. Og jeg går ut fra at statsråden i sin videre oppfølging tar sikte på at vi får en forenkling av systemet, slik at ikke det som egentlig bare er en liten sidegren her, får den aller største oppmerksomheten.

Samtidig har jeg bare lyst til å tilføye at det er sannsynligvis bare et lite mindretall av aktørene innenfor fiskerinæringen som står for det såkalte fiskejukset. Men også der må det være nødvendig med økt kontroll for ikke å

komme i en situasjon hvor vi skal mistenkeliggjøre en hel stor og viktig næring.

Aller viktigst er de tiltakene som man tar sikte på å gjennomføre av hensyn til Norges status i internasjonal sammenheng. Det må ikke hefte noe ved Norges status når vi skal ta andre nasjoner, andre sammenslutninger, i jakkeslaget for å gi dem inn og rettledede dem i vår retning, vår holdning og vår politikk når vi snakker om miljøpolitikk, ressurspolitikk eller bestandskontroll. Skal vi tillate oss å rette en pekefinger overfor andre, må vår egen sti være ren. Kanskje det er den viktigste delen av hele den oppfølgingen som vi skal ta fatt i, at vi må ha vår egen rygg fri når vi skal ta fatt i andre nasjoner, som sannsynligvis går mye lenger enn hva vi gjør her til lands i å true en ressursbestand som på flere viktige sektorer allerede er nede på et minimum.

Avslutningsvis vil jeg gjenta at vi må ha en straff overfor lovbrutere på denne sektoren som skal være streng. Dette handler i ytterste konsekvens om miljøkriminalitet. Men det må ikke være slik at vi skal innføre andre rettsstatlige prinsipper innenfor fiskerinæringen enn dem vi har på andre områder. Jeg vil også advare mot at den delen av debatten får for stor oppmerksomhet og samtidig dreier siktemålet og spotlightet bort fra det som går på rent fiskejuks. Dette med straff er etter min oppfatning en annen debatt, som vi er nødt til å ta. Nå haster det med å få tiltakene på plass, og jeg føler at den redegjørelsen vi fikk av fiskeriministeren, har gitt et kraftig bidrag for å få satt på plass et regelsystem som egner seg vel for oppfølging.

Øystein Hedstrøm (Frp): Med bakgrunn i en betydelig økning i tallet på anmeldelser av fiskejuks har fiskeriministeren redegjort for iverksatte tiltak og tiltak som skal gjennomføres for å få ryddet opp i dette. De fleste av disse forslagene vil få Fremskrittspartiets støtte.

Både fiskeri- og landbruksnæringen preges av detaljreguleringer, med lover og regler ofte mer enn 50 år gamle, tilpasset enn annen tid. Politikere og byråkrater har fremskaffet et finmasket nett, bestående av hundrevis av lover og forskrifter. Svært mange av disse lovene og forskriftene oppfattes som urimelige, og mange har problemer med å holde seg oppdaterte til enhver tid.

Fiskerierne har lenge vært en prøveklut for alskens reguleringer. De har vært en prøveklut for sosialisme, der det private initiativ skulle erstattes med statlige reguleringer. All statlig regulering og overvåking er selvfølgelig ikke unødvendig, men vi har mange eksempler på at reguleringene har virket slik at de kommer i sterk konflikt med markedene og med det næringsutøverne føler for sin egen virksomhet. Den store mengden reguleringer er blitt for mye av det gode, er lite hensiktsmessig og er ikke i tråd med mange menneskers rettsoppfatning. Min oppfordring til fiskeriministeren: Når reguleringer skal gjennomføres, spør først om de er nødvendige, om de er rimelige, og spør om de kan gjennomføres slik at de får den virkningen som er tilsiktet.

Fiskeriministeren har gjentatte ganger tatt til orde for å redusere overkapasiteten i fiskeflåten. Også FNs mat-

vareorganisasjon, «Food and Agriculture Organization», har pekt på at hvis man i fremtiden skal beskytte utsatte fiskestammer mot overbeskatning og dermed fiskejuks, så må kapasiteten ned. I et oppslag i Aftenposten en tid tilbake sa fiskeridirektør Peter Gullestad at overkapasiteten i den norske fiskeflåten var nærmere 50 pst., og han konkluderte med at dette var hovedårsaken til det omfattende fiskejukset. Overkapasiteten skyldes bl.a. enorme subsidier som tidligere er blitt sprøytet inn i fiskerinæringen. De norske kvotene kunne ha vært tatt opp med to tredjedeler av den eksisterende fiskeflåte. Den store overkapasiteten har også sammenheng med at teknologien utvikler seg raskt og reduserer behovet for antall fartøyer. Fremskrittspartiet er enig med fiskeridirektøren i dette.

Ved siden av et rigorøst og lite hensiktsmessig regelverk er det overkapasiteten som det først og fremst må gjøres noe med. Det jukes mest i de fiskerier hvor det er overkapasitet, og hvor kvotene er knappe – og det er de fleste. Politikken blir derfor viktig når det gjelder å få redusert overkapasiteten og dermed fiskejukset. Hva vil Regjeringen foreta seg her som virkelig monner? Det er det som blir titusenkronersspørsmålet. For å komme overkapasiteten til livs er det innført en enhetskvoteordning for havfiskeflåten, men det er ikke nok. Det er syndlig for alle og enhver med kjennskap til fiskerinæringen.

Da Stortinget behandlet ordningen med enhetskvote for ca. to år siden, ønsket Fremskrittspartiet å innføre tilsvarende omfattende ordninger for kystflåten. Hvis man hadde villet gjøre noe som virkelig monner, med kapasitetstilpasninger for å redusere overkapasiteten i fisket, hadde man fulgt Fremskrittspartiets forslag. Det ville ha vært et viktig bidrag for kystflåten.

Videre mener vi at et system med omsettelige kvoter burde vurderes. Næringsutøverne vil da oppmuntres til en tilpasning som gir størst mulig nettofortjeneste av den begrensede mengde fisk som det er tillatt å fiske hvert år. Får vi et system med omsettelige kvoter, får vi også et marked som vil avdekke hvor mange det er plass til i næringen hvis både aktører og samfunnet skal gis en tilfredsstillende avkastning.

Leif Helge Kongshaug (V): Fiske og landbruk er spesielle næringer i den forstand at de til enhver tid må være i økologisk balanse. I landbruket har vi det siste året fått stadige påminnelser om det gjennom spredning av kugalskap og munn- og klovsyke. I fiskerierne har vi fått slike varsler med jevne mellomrom ved at noen få «feite» år med overbeskatning av fiskebestandene har ført til mange etterfølgende magre år før bestandene har tatt seg opp igjen.

Skal fiskerierne bli den verdiskapende framtidsnæringen de har potensial til, trenger vi derfor en aktiv og god fiskeripolitikk for å sikre bærekraftig ressursutnytting. Et sentralt poeng er å tilpasse fangstkapasiteten bedre til ressursgrunnlaget, noe endringene i lovverket om spesielle kvoteordninger som Odelstinget nylig behandlet, er med på å legge til rette for, sett i sammenheng med allerede etablerte ordninger.

Det må foretas en forenkling av regelverket, spesielt gjelder dette regler om bifangst. Kompliserte regler, refordelingsopplegg osv. har bidratt til å svekke fiskernes rettssopfatning på dette feltet. De kompliserte reglene kan delvis ha sin opprinnelse i ønsket om rettferdighet mellom ulike fiskefartøyer og brukergrupper. Et enklere regelverk *kan* ha som konsekvens at noen kommer dårligere ut enn andre. Jeg vil oppfordre statsråden om å gi arbeidet med å gjennomgå regelverket og gjøre det mer praktiserbart, får høyeste prioritet, i tett samarbeid med næringsutøverne og salgslagene.

Videre må det være selvsagt at det regelverket som finnes, skal følges. Det er det denne debatten handler om i etterkant av de mange avsløringene og ryktene om juks og ulovligheter i fiskerinæringen. Venstre ser det som helt nødvendig å rydde opp i de ulovlighetene som er avslørt. Det har stor betydning, ikke bare for næringen selv, men også for Norges renommé både som fiskerinasjon og som en troverdig miljønasjon. Selv om det etter mitt syn handler om de få som ødelegger for de mange, er hele næringen nødt til å engasjere seg for å få slutt på jukset.

Fiskeriministeren gav i sin redegjørelse en grei oversikt over de tiltakene hans departement planlegger for å motvirke ulovligheter. Jeg har lyst til å understreke at her som ellers i samfunnet er det enkle oftest det beste. Noe av det mest effektive vi kan gjøre, tror jeg rett og slett er å få Kontrollverket ut der fisken landes – ut fra kontorene og ut på kaiene.

Jeg har ikke tro på å bygge opp noen ny stor organisasjon for å håndtere problemene. Det må være langt mer hensiktsmessig å utnytte det desentraliserte apparatet som finnes, ikke minst i samarbeid med salgslagene. Jeg vil også sterkt oppfordre til å gi slipp på den troen en har på at mer sentralstyrt byråkrati er veien å gå for å løse offentlige oppgaver. Nærhet til brukeren og mer tid til utadrettet tjenesteproduksjon må være veien å gå også på dette området. Her snakker en om effektivisering. Sammen med en forsøksordning med innmeldingsplikt for innlevering av fangst for fartøyer over en viss størrelse, tror jeg dette vil være et hurtigvirkende og godt tiltak for å bedre tilstanden i næringen.

Pliktig innmelding av fangst innen en minimumsfrist for levering gjør det mulig for kontrollmyndighetene å velge å være til stede under en leveranse for å påse at alt går rett for seg. En slik innmeldingsplikt vil også virke forebyggende. Forutsetningen må være at brudd på innmeldingsplikten og/eller avdekking av ulovligheter i forbindelse med kontroll fører til så kraftige og umiddelbare reaksjoner at ordningen virker avskrekkende.

Når det gjelder innmeldingssystemet, innehar salgslagene stor kompetanse. Det vil være lite rasjonelt fra myndighetenes side ikke å benytte seg av den kunnskapen. Derfor oppfordres det til et konstruktivt samarbeid med salgslagene på dette området. Med 400 000 leveranser pr. år, de fleste fra den minste flåten, er det imidlertid viktig at en starter med de største fartøygruppene som ikke har innmeldingsplikt i dag.

Kontrollkapasiteten vil, nærmest uansett ressurstilførsel, være begrenset. Full kontroll vil kreve døgnkontinuerlig tilstedeværelse, og forslag om nattestenging av motaksanlegg synes jeg er et dårlig forslag. Fiskerinæringen krever at en har stor fleksibilitet med hensyn til å behandle denne viktige fangsten.

Til slutt vil jeg gi ros til statsråden for å ha gjort et godt arbeid i denne saken så langt, og jeg forventer oppfølging på de ulike områdene.

Statsråd Otto Gregussen: I min redegjørelse har jeg søkt å gi et helhetlig bilde av den innsats som i dag settes inn for å få kontroll med uttaket av fisk og fangst fra havet, hva vi vet om omfanget av ulovligheter i form av kvoteomgåelser, og hvordan jeg vil komme dette uvesenet til livs så langt som mulig.

Jeg var inne på at Norge som en betydelig fiskerinasjon, med fiske i enorme havområder og med mange landinger fordelt over en langstrakt kyst, står overfor vedvarende utfordringer når det gjelder å få til en effektiv ressurskontroll. Selv om vi etter en internasjonal målestokk ligger i toppsjiktet i forhold til innsatsen innenfor kontrollen med hva som tas opp av havet, tilsier altså den kunnskap vi har om ulovlighetene, at ytterligere krafttak må settes inn.

Det lar seg ikke gjøre å ha sikre fakta om hvilke regler som brytes, eller hvor stort omfang kvoteomgåelsene faktisk har. Det vi vet, tilsier imidlertid at vi står overfor en bekymringsfull situasjon, hvor betydelige mengder fisk ikke kommer med i ressursregnskapet eller kanaliseres gjennom ordnede omsetningsforhold. Dette vil dermed kunne undergrave en vesentlig forutsetning for en bærekraftig ressursforvaltning. Vi står i fare for å få en fiskerinæring preget av mistillit og manglende yrkesstolthet. Vi står overfor alvorlige former for miljøkriminalitet og økonomisk kriminalitet.

Jeg er overbevist om at det store flertallet av aktørene i fiskerinæringen er seriøse og ønsker å bidra positivt i fiskeriforvaltningen og yrkesfelleskapet. Noen vil imidlertid alltid se seg tjent med å bryte lover og regler. Forskjellige driftsformer på hav og på land tilsier at formene for og nivået på ulovlighetene varierer. Det er imidlertid viktig for meg at alle innenfor fiskerinæringen tar et ansvar for å støtte opp under en bærekraftig forvaltning.

Uten at den enkelte har forståelse for hvorfor det er viktig med et kontrollert og ordnet ressursuttak – og handler deretter – vil vi ikke få bukt med ulovlighetene. Som sagt er det vanskelig å si noe eksakt om omfanget av ulovlighetene. Fiskeridirektoratet har imidlertid foretatt visse beregninger som indikerer kvoteomgåelser av betydelig verdimessig omfang – et omfang som vi ikke kan leve med, og som vi må gjøre noe aktivt, utover de vanlige reaksjonsformene, for å få bukt med.

Hovedfokuseringen må være på tiltakene for å få bukt med ulovlighetene. Jeg skal her ikke gå for mye i detalj siden Stortinget har fått denne informasjonen gjennom selve redegjørelsen, men det er noen forhold som jeg likevel vil trekke fram:

Kontrollinnsatsen må styrkes, og jeg har gjort rede for i hvilket omfang. Det er også svært viktig å få mest mulig ut av de samlede kontrollressursene, og det vil bli lagt vekt på samarbeid og effektivitet mellom de forskjellige kontrollinstansene.

Straffereaksjoner og administrative reaksjoner ved overtredelse må skjerpes. Vi har innført administrative reaksjoner både overfor hav- og landsiden, tiltak som naturlig nok har skapt reaksjoner når tiltakene har medført midlertidig opphør av driften med de konsekvenser som dette får for alle som på en direkte eller indirekte måte blir berørt. Disse reaksjonsformene vil jeg videreføre, og jeg har tro på at de skal bidra til den holdningsendring som det er behov for blant en del av aktørene i næringen.

Regjeringen fremmer dessuten i denne uken et forslag for Stortinget om bl.a. strengere strafferammer i saltvannsfiskeloven og råfiskeloven. Dette understreker alvorret i den typen ulovligheter vi her snakker om. Det er selvsagt beklagelig at det skal være nødvendig med strengere strafferammer, men dette er altså en konsekvens av den virkelighet vi må forholde oss til.

Politi- og påtalemyndighet må dessuten gi økt prioritet til saker knyttet til brudd på fiskerilovgivningen. Det er viktig både for myndighetene og næringsutøverne at det blir truffet avgjørelser i sakene innen rimelig tid etter at forholdet er avdekket.

Regelverket skal være utformet slik at det sikrer en bærekraftig forvaltning, samtidig som det skal være så enkelt som mulig, slik at fisket kan foregå på en rasjonell og god måte.

Jeg skal ikke underkjenne at vi har et komplisert regelverk. Dette var da også bakgrunnen for at jeg inviterte til seminar om forenkling av regelverket. Som en oppfølging av seminaret vil Fiskeridirektoratet og representanter for næringsorganisasjonene utforme konkrete forslag til forbedringer av regelverket. Jeg vil for øvrig påpeke at det å vurdere forenklinger og forbedringer av regelverket er en kontinuerlig prosess som pågår både blant næringsorganisasjonene og i forvaltningen.

Men uansett hvilke regler vi måtte finne fram til, så er det et faktum at noen vil utfordre regelverket. Og her er vi igjen over på holdninger og etikk i næringen. Vi kommer ikke utenom at den enkelte næringsutøver må ta sitt ansvar for en bærekraftig forvaltning. Og da er forståelse for hvorfor vi må ha regler som regulerer næringen, nødvendig. Opplysningsvirksomhet og holdningsskapende arbeid er nøkkelord.

Jeg vil avslutningsvis understreke min respekt for næringsens stolte utøvere. Summen av små og store lovbrudd er imidlertid av et slikt omfang at vi må ta et fellesløft for å komme ulovlighetene til livs. Gjennom et samarbeid mellom myndighetene og næringsorganisasjonene har jeg tro på at vi skal kunne arbeide konstruktivt og målrettet, slik at tilliten til næringen gjenoprettes.

Jeg vil i denne forbindelse gjerne si at jeg synes det er naturlig at vi roser dem som har hatt mot til å sette dette på dagsordenen. Dette har vært nødvendig, og det skal følges videre opp. Vi skal komme dette til livs. Vi skal gjenopprette tilliten.

Steinar Bastesen (TF): Vi behandler i dag en viktig sak for norsk fiskerinæring.

Fiskeriministerens redegjørelse i denne saken vil jeg karakterisere som en dødsdom over forvaltningen som gjelder i dag, og spesielt over egen forvaltning og for så vidt lovgivning.

Fiskerne og Norges Fiskarlag har vært spesielt klar over disse tingene som har utviklet seg. Norges Fiskarlag tok initiativet til en konferanse den 10. og 11. februar 2000. Daværende fiskeriminister Lars Peder Brekk deltok på den konferansen. Jeg skal ta meg den frihet å sitere litt fra det han sa, som jeg for så vidt er helt enig i:

«Det må bli rett å gjøre det riktige. I stor grad er dette et spørsmål om moral. Det må vi våge å snakke om. For noen er det slik at de av moralske grunner uansett vil følge en regel. For andre er det slik at de vil være mer tilbøyelige til å etterleve noen regler mer enn andre regler. Hvordan man sikrer høyest mulig frivillig etterlevelse, er imidlertid et komplekst spørsmål. Mye går på prosess – den som har fått være med på å utforme et regelverk, vil være mer tilbøyelig til å handle slik reglene foreskriver. Mye går også på hvordan man ser på innholdet i det som blir bestemt. Et sterkt eksempel på dette, kom i et brev til departementet for ikke så lenge siden. Her stod det blant annet:

«Vi står overfor en forvaltningsavgjørelse som savner så vel saklig begrunnelse som demokratisk legitimitet. Det er med andre ord et rent maktovergrep.»

Og videre:

«Vi kan ikke anbefale () å etterleve reguleringer som er direkte ødeleggende. Stilt overfor et reguleringsopplegg som mangler legitimitet, vil ... (avsenderen) ... prioritere å bistå de () som måtte bli skadelidende på grunn av inngrep fra kontroll- og reguleringsmyndigheten.»»

Jeg etterlyser fra fiskeriministeren hva som er gjort med det arbeidet som ble igangsatt i departementet – som lå der da han overtok. Etter min mening og etter det jeg kjenner til, ble alt kastet over bord.

Vi har en fiskerilovgivning i dag som mangler legitimitet i fiskeribefolkningen. Vi har fullmaktslover som gir en anledning til både å være lovgivende, utøvende og dømmende myndighet i en og samme operasjon. Det overlates til forvaltningens frie skjønn på stedet å avgjøre hva som er galt, og hva som er rett. Hvis en fisker tar om bord en sekk med fisk og bedømmer den til å veie 1 200 kg, og Kystvakten kommer og sier at den bare er på 800 kg, så er det 20 pst. i differanse, og dermed er det grunnlag for å bringe mannen på land, arrestere ham, kaste ham i glattcelle om nødvendig – hvis man finner det for godt.

Det er klart at folk ikke aksepterer en slik lovgivning. De aksepterer ikke å bli behandlet som forbrytere verre enn narkotikahandlere. Det er helt opplagt at dette er feil. Da går det ikke i boks. Garn settes i havet for å få sei, men garnene flyr full av torsk – eller omvendt. Linen settes i havet for å få hyse, og den flyr full av torsk. Man er forbryter når man drar bruket, men man er lovlydig når man setter bruket.

Jeg må litt tilbake til hvordan det fungerer med denne lovgivningen. Når en fisker prøver å få saken sin inn for domstolen, møter han det problemet at Stortinget har gitt departementet fullmakt til å være både lovgivende, utøvende og dømmende myndighet. Når dommeren da skal dømme i saken, er han forhindret fra eller uvillig til det, for hvis han skal dømme til fordel for fiskeren, må han i realiteten dømme Stortinget. Og det er en umulighet.

Ingen i fiskerinæringen er interessert i verken å utrydde den ene eller den andre bestanden. Den debatten som har pågått, har i realiteten gjort hele fiskerinæringen til lovbrutere. Det er langt fra tilfellet. Jeg vil si at de aller fleste gjør sitt ytterste for å etterfølge de vanskelige lovene og reglene, som forandrer seg – jeg hadde nær sagt fra dag til dag. Så det er ikke der problemet ligger. Men det er klart et spørsmål om moral og etikk.

Når representanten Hedstrøm og for så vidt representanten Kristiansen som representerer de to høyrepartiene, snakker om at det er kapasitetsreduksjon som skal til, forstår de ikke hva problemet gjelder. Vi har sett dette i ringnotflåten, og vi har det i trålflåten. Man kan ha to ringnotsnurpere som koster 10 mill. kr hver, og så bygger man en som kanskje koster 120 mill. kr. Det må vel være opplagt at en båt til 120 mill. kr krever mer ressurser enn to til 20 mill. kr – det må mer fisk opp av havet for å betale de rentene og avdragene.

Terje Knudsen (Frp): Fiskeriministeren slår i sin redegjørelse fast at når det oppstår store hull i vår forvaltning, kan systemet bryte sammen.

De marine ressursene er fornybare, men ikke utømmelige. Det er det viktig å presisere. En uregistrert beskatning av bestandene svekker det vitenskapelige grunnlaget for bestandsvurderingene, som igjen påvirker kvotefastsettelsene. Dette kan ingen være tjent med. Alle er enig i at fiskeriene og havbruksnæringen kan komme til å bli vår viktigste og største eksportartikkel når uttak av gass og olje ventes å avta i årene som kommer. Men da må vi ikke sette oss selv i en slik stilling at vårt renommé som sjømatprodusent og ansvarlig medspiller i den internasjonale forvaltningen av havene, svekkes.

Jeg er enig i de fem hovedgrep Regjeringen ser for seg i bekjempelsen av det såkalte fiskefusket. Ett av de nevnte grep er at straffereaksjonene må skjerpes, som flere talere har vært inne på før meg. Likevel skal det sies at forenkling av regelverket og intensivert kontroll er en riktig vei å gå. Det er betryggende å få bekreftet at overvåkning og kontroll med fisket er Kystvaktens viktigste og høyest prioriterte oppgave. Det er også positivt at Regjeringen vil styrke Fiskeridirektoratets stab med 49 personer, og at personelløkningen øremerkes kontrollfunksjonen.

Dette kan trenge når man iakttar den iderikdommen som utfoldes i omgåelsen av regelverket. Ulovlighetene går på ulovlig redskap, fiske i stengte områder, at fisk endrer navn, vekt eller lengde, at fisker og kjøper registrerer feil kvantum, at vekter er manipulert, og at hele fangster er unndratt organisert omsetning. Det er ganske oppsikts-

vekkende at kvotejukset kan være i en størrelsesorden opp mot 20 pst. av bokført fangst.

Det er viktig å få til en effektiv samhandling mellom Fiskeridirektoratet, Kystvakten og salgslagene, og at disse etablerer en felles datainnsamling og analyseenhet som bistår dagens enheter i kontrollarbeidet. Det er helt avgjørende at straffereaksjoner og administrative reaksjoner skjerpes. Politi og påtalemyndighet må gis økt prioritet i denne type saker, og saksbehandlingstiden må ned. Ikke minst er det viktig at brudd på fiskerilovgivning gir et ensartet reaksjonsmønster. Med så mye brudd som opp mot 20 pst. av bokført fangst, må midlertidig eller permanent rett for et fartøy til å drive fiske i mye større grad enn i dag trekkes tilbake. Det samme må gjelde for fiskekjøperne. Kun to fartøy og én bedrift er pr. dags dato suspendert. Det synes lite i forhold til det omfattende fiskefusket som er avslørt. Likeledes bør utilbørlig juks i økende grad føre til politianmeldelse.

Men straffereaksjoner er ikke et mål i seg selv. Det er å håpe at det bare skal virke avskrekkende, for det vi trenger, er en stor og sunn næring som grunnlag for vekst i eksportnæringen.

Olav Gunnar Ballo (SV): Fiskefusket er ikke noe nytt. Kunnskapen om det har vært til stede i årevis, men det er viktig at det settes i fokus nå. Og fiskeriministerens redegjørelse er et signal om at Regjeringen nå akter å ta problemet alvorlig.

Når jeg sier at det ikke er et nytt fenomen, vil jeg trekke fram at det allerede i august 1997 forelå en fiskerikandidatoppgave skrevet av Torstein Leon Hansen ved Norges fiskerihøgskole ved Universitetet i Tromsø, hvor nettopp fusket innenfor fiskerinæringen ble trukket fram. Jeg husker meget vel at dette bl.a. ble et tema i valgkampen i Finnmark i 1997, og at den daværende regjeringen Jagland – med fiskeriminister Schjøtt-Pedersen – tilbakeviste dette. Man har altså fornøyet seg på et tidspunkt da det foreslå rapporter om det og man kunne ha satt i gang tiltak. Man viklet seg den gang inn i en nokså håpløs diskusjon om kvaliteten på selve dokumentet i forhold til et doktorgradsarbeid, i stedet for å gå bak det som her forelå, og se på realitetene i det. Samtidig som det er bra at man endelig våkner når det gjelder å gripe fatt i det omfattende fusket som har foregått i en årrekke, er det grunn til å stille spørsmål med hensyn til våkenheten hos vekslende fiskeriministre og vekslende regjeringer omkring det fusket som har vært rapportert, i hvert fall for fire år siden og kanskje enda lenger tilbake.

Vi må sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeriresursene. Kvotene må være langsiktige. Det er press fra næringen om å tøyte grensene for økte kvoter. Og når det i tillegg opereres med skjulte fangsttall, enten gjennom svart omskriving av fiskeslag eller ulovlig utkasting, er det naturligvis helt uakseptabelt, og det er en trussel mot fiskeriforvaltningen.

Ulovlig utkasting og svart omsetning er kriminelt. Men det er også noen bifangstregler som det er vanskelig å leve etter. Disse bør kanskje revideres ut fra hensynet til at det er svært vanskelig å følge dem. Har man regler

for bifangst som er praktisk ugjennomførlige, bidrar det til å uthule respekten for lovverket. Langsiktighet i forvaltningen er viktig, bærekraftighet må ligge til grunn. Har man ikke sikret en bærekraftighet i utviklingen, går det ut over så vel de som driver lovlig som de som driver ulovlig. Det er selvfølgelig spesielt problematisk at de som driver innenfor reglene, så strengt rammes av andres ulovligheter. Derfor er det selvfølgelig viktig å få kontroll med næringen som helhet.

Fiskeriministerens redegjørelse – og forslag til tiltak for øvrig – kan synes rimelig positiv. Det er imidlertid ett minus ved den, og det er at Kystvakten skal opprettholdes på det nivået vi har i dag. Etter SVs syn bør Kystvakten få styrket midlene betydelig, som vi også har foreslått tidligere, bl.a. i form av 30 nye inspektørstillinger, det bør være meldingsplikt for fangster og lignende tiltak. Straffereaksjonen kan være at folk som blir tatt for alvorlig ressurskriminalitet, kan bli kastet ut av næringen.

Så må jeg avslutningsvis si at samtidig som man får en redegjørelse om det som nå er avdekket, og fiskeriministeren beskriver tiltak fremover, er det grunn til å reise spørsmål ved at man så lenge har hatt så klare signaler. Jeg kan huske at Reidar Johansen, som satt for SV fra Finnmark i to perioder før meg, flere ganger reiste spørsmål om fiskefusk og henviste til daværende data. Det ble avvist, også av daværende fiskeriminister Karl-Eirik Schjøtt-Pedersen. Jeg vil i den forbindelse spørre fiskeriministeren hva som er grunnen til at man ut fra tidligere data ikke har tatt dette alvorlig før nå.

Randi Karlstrøm (KrF): I stor grad vil jeg si at de tiltakene som ministeren har foreslått, er greie nok – så langt. Det skal bli spennende å se på oppfølgingen som kommer i revidert nasjonalbudsjett og i statsbudsjettet.

Men jeg savner oppfølging av kravet som er kommet fra næringen, om én inspektør pr. tråler. Trålerne står for 80 pst. av uttaket av torsk, og skal vi ha kontroll med og oversikt over hva som skjer med denne viktige ressursen, må disse inspektørene på plass.

Jeg savner også en dypere forklaring på hva som er årsaken til fiskefusket, og hva som er årsaken til fiskerikrisen. Vi ser nå at en krise i torskfiskerierne er et faktum. Vi må regne med at i 2004 har vi alvorlige problemer.

Det jeg mener det bør fokuseres mer på i det videre arbeidet, er beskatningsmønsteret. Det må komme mer i fokus. De siste ti års fiskeripolitikk må under lupen. De siste års fiskeripolitikk har i stor grad spilt fallitt. Vi har ikke lyktes, og vi kan ikke bare skyldes på fiskefusk og umoral. Det blir en feil debatt. Jeg vil henstille om at man, når man diskuterer dette, ser nøye på hva som er årsaken til fiskerikrisen, om det er fiskefusk eller om det er statens egen beskatningsmodell som ikke har lyktes, for man står faktisk her i fare for å rette baker for smed.

Vi må også se på de fiskeripolitiske motorene som er satt ut av spill de siste ti årene. Hvis noen mener at man har lyktes med fiskeripolitikken de siste ti årene ved at 5 000 sjarkfiskere har fått yrkesforbud mot torskfiske, må de få mene det, men jeg mener at vi i stor grad har

mislyktes i å forvalte ressursene når det gjelder å skape verdier i Kyst-Norge.

I dag blir sjarkfisket på Finnmarkskysten stoppet for å spare ressursene. Jeg må si jeg reagerer voldsomt på det som har skjedd akkurat i dag, nettopp på bakgrunn av debatten vi har i Stortinget. Sjarkfiskerne fisker på kvoten for båter under 28 meter, også der det er autoline, og trålerne får for stor kvote. Det er min påstand, og det er den reelle årsaken til at sjarkfiskerne stenges ute i dag, ikke at det er de som betaler oppbyggingen av torskestammen.

I gruppen under 28 meter taper de små igjen, og det skjer fordi ministeren akkurat nå stenger ute den flåten. Det grepet som fiskeriministeren gjør, er et nytt grep som er demoraliserende for fiskerinæringen. 3 000 sjarker blir jagd hjem.

Det store spillet om å forvalte dette på en skikkelig måte må vi diskutere videre. Vi kan ikke lenger spille rulett med kvotefastsettinga, vi må følge forskernes forslag. Vi må også sikre at de utøverne som i den tida vi bygger opp ressursene, ikke har inntekter, også overlever det. Det er ikke de små som skal betale dette. Og diskusjonen går på totalkvoter og fordeling mellom de forskjellige gruppene.

Jeg håper i det videre arbeidet at vi kommer over i den *viktige* diskusjonen, for jeg føler etter i mange år å ha snakket med de som er i næringa, at det er en frustrasjon og en avmakt, og ofte får en høre utsagnet: Hvis jeg ikke kan drive på lovlig vis, så slutter jeg. Det er en avmakt overfor systemet, men også en avmakt overfor den måten det praktiseres på – og den avmakten er stor. Det må vi gjøre noe med.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Einar Johansen (A): Fiskeriministeren har lagt et godt dokument på bordet når det gjelder å få bukt med de problemene som beskrives i det samme dokumentet. Jeg vil likevel starte med å si at de aller fleste fiskerne er loydlige yrkesutøvere, men som i alle andre næringer finnes det noen sorte får. Og det er de som ødelegger for det store flertallet.

Det er mange måter å drive kontroll på. Det kan skje på sjøen, det kan skje på kaia, det kan skje ved grensekontroll, og det kan skje under transport, slik at man kan kontrollere at det som står i fraktbrevene, stemmer med det som virkelig er i lasten. Det er også slik at det er mange måter å reagere på når det er noen som begår ulovligheter. Det kan skje ved inndragninger, ved utelukking fra fiske osv., og det kan skje ved beslag av redskap, slik man kjenner til fra andre forhold. Men det må ikke bli slik at fiskeren blir rettsløs. Andre har vært inne på det samme. Man må ikke bli så ivrig at man med bred penn også rammer de som kanskje helt uforskyldt kommer borti et eller annet forhold.

Det er viktig at man har kjørerregler. Jeg tror at man kan sammenligne med vegtrafikkloven. Forholdene på veiene ville vært langt verre hvis man ikke hadde hatt fartsgrenser og slike ting, og sjansen for å bli tatt er det

som antakelig gjør at man oppfører seg ordentlig på veiene. Slik vil det også bli på sjøen hvis det blir slik at sjansen for å bli tatt er stor, og hvis det blir slik at når man først gjør noe, så svir det.

Det blir ofte hevdet at man skal ta de største synderne. For så vidt er jeg enig i det, men min erfaring tilsier at det kanskje er det vanskeligste. For når man samtidig hevder at de reglene man skal kjøre etter, de spillereglene som er trukket opp fra direktorat og departement, er vanskelige, tror jeg det er slik at hvis man i stor grad unngår reglene, er det ikke fordi reglene er vanskelige, men det er fordi man har satt seg inn i dem og vet hvordan man skal unngå regelverket og komme seg unna på det viset. Og for å klare det, må man også kunne reglene.

Det med bifangstbestemmelser har andre vært innom. Det er klart at det er uhyre vanskelig enkelte ganger å klare å holde seg innenfor et slikt regelverk når en ikke er sikker på hva en får når en setter bruk i havet. Derfor tror jeg det er viktig å styrke regionkontorene som ligger ute i feltene der det er størst fiskeriaktivitet og der ressursene finnes. Et større byråkrati som vil havne i Bergen, er egentlig ikke med på å gjøre forholdene bedre, og jeg tror heller ikke det er det man tenker. Men det er viktig at kontrollen blir nærmest mulig aktørene, og at det styres fra dem som er midt oppe i det, dvs. regionkontorene.

Fiskeriministeren har tatt et godt tak i problemene, og jeg regner med at han får de nødvendige midlene til å gjennomføre det. For at norsk fiskerinæring skal ha et godt rykte, er det viktig å ta de som fusker, men det er også viktig å få fram at norsk fiskerinæring er mye bedre enn sitt rykte.

Statsråd Otto Gregussen: Det var i grunnen representanten Ballo som fikk meg til å gripe ordet, da han spurte hvorfor man ikke har reagert før så lenge man har visst at det har vært fiskerijuks – hvis man skal bruke det begrepet. Jeg vil være veldig reservert når det gjelder å si at man ikke har reagert, for man *har* reagert. Man har hele tiden hatt fiskerikontroll, og man har hele tiden avdekket nye forhold. Og den kontrollen som tross alt har vært, har altså vært god nok til å avdekke et økende omfang. Når man avdekker et slikt omfang, er tiden inne til ny handling, fordi man har fått ny kunnskap. Jeg har over lang tid hørt de samme ryktene og har på en måte ment at kontrollapparatet likevel har vært rimelig dimensjonert i forhold til omfanget. Nå vet vi at det ikke er slik, og da skal vi reagere.

Så vil jeg gjerne si et par ting til det som Steinar Bastesen tar opp, som går på at man nærmest er lovlydig når man setter redskap, og ikke lovlydig når man tar dem opp. Det blir jo ikke helt presist. Det er faktisk slik at det er lov å ta feil når det gjelder hva naturen gir en når en setter redskap. Men det som ikke er lov, er å prøve å skjule at det en får opp av havet, er noe annet enn det som er det reelle. Da blir det ikke lenger lovlydighet. Det er til og med slik at man har oppnådd anledning til at man skal få beholde inntil 20 pst. av dette for å være sikker på å få dette på land.

Så vil jeg til Randi Karlstrøm også si at det er en svært alvorlig situasjon vi er i når vi har kommet til at det fra helgen ikke lenger vil være kvotemessig grunnlag for å fortsette årets torskefiske. Men det er *ikke* fordi man har foretatt noen omdisponeringer, det er faktisk fordi vi har hatt et ekstremt godt fiske. Vi har hatt godt vær, og vi har svært god tilgjengelighet. Det er *ikke* slik at alle båtene med deltakelsesrett i dette fisket nå er avskåret. Det er svært mange som har tatt sine kvoter, med svært god tilgjengelighet og til svært god pris. Og jeg vil gjerne si at i fjor gjennomførte vi et 100 pst. likt opplegg, med et volum som varte til jul. Og alle var fornøyde. Men at vi er nødt til å ta dette grepet nå – fordi vi skal ha et ansvarlig forhold til de kvotene som er satt – står jeg for. Så vil jeg også si at de tallene som Karlstrøm opererer med når det gjelder trålerens andel, dekker i hvert fall ikke de norske. De tar ca. 30–35 pst. av kvoten, avhengig av totalkvotens størrelse.

Leif Helge Kongshaug (V): Det er flere talere som har vært inne på at vi trenger et effektivt kontrollregime og sterke sanksjonsmuligheter. Det er også flere som har vært inne på at uansett dreier dette seg om holdninger og etikk for å kunne snu utviklingen. Jeg er også enig med dem som har slike synspunkter.

Holdninger og etikk er den enkelte næringsutøvers ansvar, og min påstand er at de aller fleste av yrkesutøverne har den rette grunnholdningen, og de føler seg ubekvemme når fiskejuks oppdages. Men her som på mange andre områder er det de få som ødelegger for de mange.

Grunnen til at jeg tok ordet, er at jeg ønsket å utfordre statsråden på ett område, og det er at det til tider oppstår rykte om nattleveranser for å unngå kontroll. I tilfelle der det kan synes som om nattleveranser foregår for å skjule omgåelse av regelverket, bør det foreligge en hjemmel som gjør at det er mulig å sette forbud mot slike leveranser i perioder og på spesielle steder. Fra Venstres side ønsker vi en slik hjemmel i lov om saltvannsfiske velkommen. Jeg vil også i den forbindelse påpeke at behovet kanskje er mindre for nattstenging hvis vi får innført et forbedret innmeldingssystem for fangst. Men mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan ser statsråden på og ønsker statsråden at det innføres hjemmel som gjør det mulig å sette forbud mot leveranser i perioder og på spesielle plasser når det synes å være grunnlag for det?

Randi Karlstrøm (KrF): Når det gjelder å redusere det totale kvantum som skal tas ut, er ikke jeg motstander av det, men jeg er nok litt kritisk til måten dette er gjort på, for slik som jeg forstår det, har ikke trålerflåten fått stopp i uttaket av sin del.

Det som er realiteten, er at den minste flåten, båter under 28 m, som har forberedt seg på å gjøre fiske etter påske og utover i mai, plutselig blir utestengt. Det er en tilfeldighetsforvaltning som jeg skjønner veldig godt at fiskerne reagerer med avmakt på, når det i tillegg er andre grupper som får fortsette å fiske. Jeg kan ikke forstå at dette er rett måte å gjøre det på. Jeg tror fiskeriministeren har alle med seg når det gjelder å redusere det totale

kvantumet, men det burde vært gjort da man fastsatte kvotene, slik at reduksjonen rammet alle som var inne i den forvaltningsmodellen.

Et annet poeng som jeg også vil fremføre, er at for å få en bedre forvaltning av fiskeriresursene, burde vi også gjøre forsøk med desentralisert forvaltning og å finne nye forvaltningsmodeller. Jeg er veldig åpen for at vi gjør forsøk. Og fra Finnmarks side kan jeg jo si at vi har flere i Sametinget som også ønsker at det blir gjort slike forsøk.

Statsråd Otto Gregussen: Når det gjelder spørsmålet fra representanten Kongshaug om dette med nattleveranser, har jeg i likhet med ham hørt at det har vært en diskusjon om dette kan være en hensiktsmessig måte å komme noe av ulovlighetene til livs på. Jeg tror nok at det i enkelte situasjoner kan være interessant å gjøre det, f.eks. hvis dette oppstår som et generelt problem over tid. Men da har vi allerede hjemmel til å gjøre det hvis vi vil. Saken er at denne typen problemstilling er svært sporadisk. Det er på en måte en fangst eller et eller annet opplegg man hører om i ettertid, at det går et rykte om at det var slik. Skal man ta slike ting, må man ha en relativt massiv innsats, og da vil det på en nærmest utilbørlig måte, tror jeg, gå ut over det som er den nødvendige fleksibilitet som lovlydige næringsutøvere må ha i utøvelsen av sitt yrke.

Når det gjelder dette som har skjedd med torskefisket, som representanten Karlstrøm var inne på, er det ikke slik at vi har foretatt noen reduksjon av kvotene. Den kvoten som var fastsatt til denne gruppen, og som alle var enig i, den er nå tatt. Det er riktig at trålerflåten ikke har fått stopp i dette fisket, fordi de har fordelt sitt kvantum på antall båter, og de har da anledning til å disponere dette utover året slik de måtte ønske det. For kystfiskeflåten har man helt siden denne formen for fiskerireguleringer ble innført, praktisert at man deler ut et større kvantum enn hva som faktisk er til disposisjon, fordi man har erfaring for at en rekke båter ikke tar sine kvoter. I den grad det har vært kritikk mot dette systemet tidligere, har det vært at man har vært for lite modig når det gjelder å foreta vurderinger og dele ut et større kvantum. Det har medført at kvantum som kunne vært tatt om vinteren, i et forsiktig opplegg, blir refordelt på høsten, og så føler alle disse som hadde ment at de kunne tatt dette om vinteren, at dette blir urettferdig.

Året i år har vært spesielt. Det går ikke an å klage på at været har vært for godt, men det er nok slik at godt vær og god tilgjengelighet har gjort at vi i år har hatt et eksepsjonelt godt fiske etter torsk, særlig for de minste fartøyene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2890)

S a k n r . 3

Forslag fra stortingsrepresentant Jon Lilletun på vegne av Kristelig Folkeparti og Senterpartiet oversendt fra Odelstingets møte 26. april 2001 (Jf. Innst. O. nr. 73):

«Stortinget ber Regjeringen om å gjennomføre en grundig evaluering av gjeldende ordning med enhetskvoter. Konsekvenser i forhold til vedtatte mål for fiskeripolitikk og bosetting må legges fram for Stortinget før en eventuell utvidelse av ordningen med enhetskvoter til å gjelde for båter under 28 meter.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 2890)

S a k n r . 4

Utviklingsministerens redegjørelse i Stortingets møte 24. april 2001 om utviklingspolitikk

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid på innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og fra regjeringsmedlemmer settes til 10 minutter og for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Einar Steensnæs (KrF) (komiteens leder): Mange av de utviklingspolitiske målene som utviklingsministeren trakk opp i sin redegjørelse, kan vi heldigvis enes om. Det er en styrke for det norske bidraget til utvikling av verdens fattigste land at vi har en slik enighet. Utviklingsministeren la fire bunnplanker for utviklingspolitikken:

- samarbeid om bistanden
- godt styresett
- stille krav om kvalitet til oss selv og til utviklingslandene
- foreta nødvendige prioriteringer

Jeg synes at dette er gode, solide grunnplanker for å legge grunnlaget for et godt bistandsarbeid. Hilde Fra fjord Johnson vil i et senere innlegg komme mer detaljert inn på noen av disse temaene. Men vi må også debattere forskjellene, for de finnes også.

Utviklingsministeren gav seg selv en betydelig utfordring når hun i sin redegjørelse viste til Verdensbankens president, som sterkt beklager nedgangen i de rike landenes bistand i 1990-årene. Fattige land som reformerte sitt styresett og sine økonomier i tråd med Verdensbankens og giverlandenes anbefalinger, ble belønnet med mindre, ikke mer bistand. Det er ikke vanskelig å skjønne frustrasjonene i mottakerlandene, for det gir et helt feil signal. Utviklingsministeren sa seg enig i denne utfordringen, og det er jo et bra utgangspunkt. Men nå trengs det altså noe mer, nemlig handling.

Fra det anerkjente fagtidsskriftet «Development Today» går det fram at Norge er blant de land som reduserte sin bistand mest i det foregående året – en reduksjon på 9,6 pst. Vi ble forbigått både av Sverige og Nederland og ligger nå på fjerdeplass med 0,80 pst. av BNI til bi-

(Steensnæs)

stand. Det er forholdsvis oppsiktsvekkende. Så lavt har vi ikke ligget på svært mange år. Vi hadde lenge tetplassen, så falt vi ned på andre plass, og nå inntar vi altså fjerdeplass. Noe av forklaringen er selvfølgelig den betydelige norske veksten i BNI gjennom økte oljepriser. Selv om sentrumsregjeringen la fram et budsjett som etter forutsetningene skulle holde det samme nivået, nemlig 0,89 pst., holdt ikke dette likevel.

Jeg er for min del enig i at vi bør fokusere enda mer på kvaliteten på norsk bistand, slik også utviklingsministeren gav uttrykk for. Det har også vært mange andre talere fra flere partier som har gitt uttrykk for det samme. Etter hvert får en kanskje inntrykk av at det liksom ikke er helt stuerent å ta opp volumdebatten når det gjelder bistand. La oss heller snakke om kvalitet, innretning og struktur, heter det gjerne. Ja, dette er en viktig debatt. Jeg slutter meg til det, men vi må også ta på alvor at vi ikke klarer å holde tritt slik at det mål som er satt for andelen av hjelp til verdens fattigste land, kan bli nådd.

Nå var det sentrumsregjeringen som la grunnlaget for budsjettet 2000. Jeg er altså ikke ute etter å dele ut ensidig kritikk verken til Regjeringen eller til utviklingsministeren for dette forholdet. Her har vi både et selvstendig og et felles ansvar for den situasjonen som har oppstått. Men både sentrumspartiene og Arbeiderpartiet har tatt på seg en forpliktelse til å bringe bistanden opp på 1 pst. av BNI. Det er nå klart at dette blir en kjempeutfordring, for det går altså i feil retning. Vi øker vår egen velstand, men reduserer andelen av BNI i form av bistand til de fattigste landene i stedet for å øke den, slik vi lovet. Jeg vil derfor gjerne utfordre utviklingsministeren til å svare på hvilken strategi hun nå ser for seg for å ta igjen det etterslepet vi har pådratt oss. Vi har faktisk noen virkemidler som vi kan ta i bruk, om vi vil.

Fattigdommen holder halvparten av menneskeheten i lenker. Vårt eget petroleumsfond vokser seg derimot stadig sterkere. Ved utgangen av 2001 vil det være på nærmere 600 milliarder kr. Som ledd i budsjettavtalen mellom Arbeiderpartiet og sentrumspartiene sist vinter ble vi enige om å utrede et utviklingsfond med øremerkede midler fra petroleumsfondet til fattigdomsbekjempelse eller til bestemte formål for utviklingslandene. Dette må komme i tillegg til de ordinære midlene som bevilges, og kan brukes til å skape større forutsigbarhet og hjelpe fram den økningen som vi har satt oss som et felles mål.

Jeg sa i budsjettdebatten i fjor at jeg håpet at dette fondet kunne etableres ved fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett i år. Jeg må innrømme at utviklingsministeren kvitterte dette ut på en svært defensiv måte i sin redegjørelse ved bare kort å nevne at «Regjeringen er også i gang med å vurdere muligheten for å etablere et utviklingsfond». Jeg forventet noe mer enn dette, og jeg vil gjerne også her spørre statsråden om ikke utviklingsfondet nå vil bli presentert fra Regjeringens side som en realitet allerede i statsbudsjettet til høsten, etter de retningslinjer som vi var enige om i budsjettavtalen. Jeg minner om at bistandsmidler i liten grad presser norsk økonomi. Vi vet at petroleumsfondet fylles raskere opp enn et revi-

dert nasjonalbudsjett har klart å fange opp. Det burde derfor være mulig å bruke 1 pst. av fondet for å sette av til et formål som både bekrefter global solidaritet, ikke berører andre gode formål i statsbudsjettet og også etter mitt syn har en beroligende virkning på den offentlige økonomien for øvrig. Ved suksessive påfyllinger, slik vi nå har klart med forskningsfondet, kan avkastningen av dette fondet bli en verdifull hjelp for utviklingsministeren og stortingsflertallet til å nå de vedtatte målsettingene. Jeg håper at statsråden nå kan gi et mer konkret svar enn det hun gav i redegjørelsen.

Finansieringen av ulike næringslivstiltak er lagt om. NORADs næringslivsfinansiering er lagt ned og erstattet med NORFUNDS portefølje. Jeg skal gjerne innrømme at denne omleggingen var noe av det vanskeligste å ta stilling til ved budsjettbehandlingen i fjor. Utenrikskomiteen hadde sågar en egen høring med både statsråden og NORFUNDS direktør til stede. Blant annet ble spørsmålet om en nedre grense for størrelsen av næringslivsprosjektene tatt opp. Vi lot oss overbevise om at omleggingen var et riktig grep for en mer effektiv håndtering av næringslivsprosjekter i norske samarbeidsland. Jeg registrerer at NORFUNDS internasjonale samarbeid, ifølge utviklingsministeren, har gjort det mulig med «en bred og aktiv deltakelse i forvaltningen av lokale investeringsfond». Dette er jo både positivt og gledelig.

Samtidig melder det seg stadig en viss usikkerhet om hvordan nyordningen slår ut, ettersom det fremdeles kommer henvendelser til utenrikskomiteens medlemmer fra næringslivsrepresentanter som ønsker å gjøre en positiv innsats i bistandslandene, men som hevder at de blir avvist eller henvist til andre instanser når de presenterer småskalaprosjekter som er godt og grundig begrunnet. Det siste er selvfølgelig helt umulig for oss på Stortinget å måle, men det er noe i kommunikasjonen mellom næringslivet og NORFUND som skurrer, og som må kunne forbedres. Det må selvsagt settes krav både til egenkapital, sikkerhet og innretning av de ulike prosjektene, men også småskalaprosjekter kan vise seg nyttige og effektive som hjelp i bistandssammenheng. Jeg håper derfor det vil være mulig å finne måter å veilede og kommunisere på som fremdeles kan gi nødvendig stimulans til å få fram gode prosjekter – også de mindre – og som skaper færre frustrasjoner i systemet enn i dag.

Jeg har mottatt flere reaksjoner fra ulike hold når det gjelder ambassadør Ingunn Klepsviks henvendelse til nicaraguanske myndigheter i brev form, sammen med medunderskrivere fra Sverige, Danmark, Finland, Tyskland, Nederland og Sveits. Etter sigende har Norge truet med å holde tilbake noe av de 100 mill. kr som i dag går til bistand til Nicaragua – på grunn av endringer i landets familiepolitikk.

Jeg vil gjerne be utviklingsministeren kommentere disse påstandene. Vi er jo enige om at det bør settes krav til oppfølging av grunnleggende menneskerettigheter i de land som mottar norsk bistand. Samtidig bør vi være svært varsomme med å blande norsk bistand inn i motakerlandenes innenrikspolitiske forhold og prioriteringer. Ifølge nicaraguanske kilder har Norge her utsatt landet

for et uakseptabelt økonomisk press, knyttet til forhold som oppfattes som innblanding i indre anliggender. Jeg håper utviklingsministeren kan avklare dette.

Så vil jeg også anmode utviklingsministeren om å svare på hva som nå blir gjort for å følge opp de funksjonshemmedes utviklingsprosjekter som en prioritert gruppe i bistanden, særlig det som gjelder egenandelen, slik vi var enige om i budsjettet.

Til slutt: En forutsetning for et godt styresett er en opposisjon som får lov til å gjøre jobben sin, velfungerende partier og kompetente og oppegående medier. Den foregående regjeringen lanserte derfor et initiativ for demokratiutvikling og tok kontakt med de politiske partiene og norske medieaktører for å kunne utnytte dem som partnere i arbeidet. Dette arbeidet ble ikke slutført. Statsråden sa i sin redegjørelse at hun ønsket å trekke de politiske partiene på Stortinget med i utviklingssamarbeidet, og det er bra! Det ble nylig lansert en modell i Nederland for et slikt samarbeid med partiene. Det er bakgrunnen for det forslaget som Kristelig Folkeparti i dag fremmer, og som vi for vår del håper kan samle et flertall i Stortinget i dag. Jeg tar derfor opp dette forslaget.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Einar Steensnæs har tatt opp det forslaget han refererte til.

Marit Nybakk (A): Representanten Steensnæs startet med å gi uttrykk for den brede oppslutningen bistandspolitikken har i denne salen. Jeg vil understreke det, også at vi har et selvstendig og felles ansvar for å videreføre den.

Jeg er imidlertid noe forundret over at han nå etterlyser handling. Dette med bistand er litt merkelig. Den norske utviklingsministeren rangeres altså blant verdens mektigste kvinner, og hun er ikke den første utviklingsministeren som har gjort det. Det står i kontrast til den oppmerksomhet man på politisk hold gir til bistandspolitikken, men det understreker vel at det er handling.

Så er jeg mildest talt overrasket over det Steensnæs tar opp i forbindelse med Nicaragua. Mener Steensnæs nå at vi ikke skal stille politiske krav til såkalt indre anliggender, og vil det også gjelde for et land som Zimbabwe?

Så har Kristelig Folkeparti og Steensnæs fremmet et forslag – som nå er tatt opp – om å opprette et institutt for demokratiutvikling for å støtte politiske partiers bidrag til bistand. Utviklingsministeren sa i sin redegjørelse at man ønsker «å trekke de politiske partiene på Stortinget mer med i utviklingsarbeidet», og her har også – så vidt jeg kan huske – utviklingsministeren og den nåværende regjeringen klart å bryte en barriere som sentrumsregjeringen ikke greide. Det vil jo være ulike modeller som må utredes før Regjeringen kan komme tilbake til et mer konkret forslag om hvordan de politiske partiene skal trekkes inn. Vil det ikke da være galt å ta et helt konkret standpunkt i denne salen nå? Dette tror jeg ikke vi er uenige om, så jeg vil allerede i denne replikken signalisere at jeg vil be om at dette forslaget eventuelt gjøres om til et oversendelsesforslag. Vi er ikke uenige om hvordan vi skal håndtere dette, i alle fall blir vi enige.

Einar Steensnæs (KrF): Jeg er glad for støtten til forslaget som er lagt fram, og jeg ser også med interesse fram til utviklingsministerens innlegg. Det vi er interessert i, er at noe skjer. Og dette er et viktig forslag.

Ja, jeg etterlyser handling fra utviklingsministeren – jeg tillater meg det! Særlig når hun rangeres som en av verdens mektigste kvinner, vil jeg anbefale utviklingsministeren å bruke denne makten til å komme opp med tiltak som kan gjøre at vi kommer å jour med den målsetting som både Arbeiderpartiet og sentrumspartiene har vært enige om. Vi klarer det ikke uten videre i de årlige budsjettene – vi vet hvilket slit det er, vi har selv vært i regjering og vært inne i den fighten. Jeg synes utviklingsministeren fortjener all ros for det budsjettet som er for inneværende år, hvor hun faktisk klarte å få til en betydelig økning. Det har jeg sagt før, og jeg gjentar det gjerne. Men det viste seg altså at det ikke er nok. Det er en sammenheng mellom vår oljerikdom og de problemer som utviklingslandene strever med, fordi de er nettoimportører av den oljen som vi tjener gode penger på. Derfor bør det også være en sammenheng mellom det vi setter av til petroleumsfondet, og det som vi gir av det samme fondet til verdens fattigste.

Så vil jeg meget sterkt advare mot å sammenlikne situasjonen i Zimbabwe og Nicaragua og de to tilfellene hvor norsk utviklingshjelp har vært berørt. Situasjonen i Zimbabwe gikk på helt grunnleggende menneskerettigheter og godt styresett. Der fikk Regjeringen vår fulle støtte til å stramme inn og stoppe utviklingshjelpen. Situasjonen i Nicaragua går etter mitt syn på forhold som det kan være ulike politiske meninger om, men den har på ingen måte karakter av brudd med grunnleggende menneskerettigheter, slik som i Zimbabwe. Så her, hvis jeg skal tillate meg et vestlandsk uttrykk, bør man absolutt skille snørr og bart.

Marit Nybakk (A): Jeg glad for det Steensnæs sa om politiske partier og det forslaget som ligger på bordet, og regner med at vi kommer tilbake til det.

Jeg føler nok et behov for igjen å understreke at den norske utviklingsministeren, på samme måte som den forrige utviklingsministeren og den før det, virkelig utviser og har utvist handling i det internasjonale samfunnet, både i ulike FN-organisasjoner og i andre internasjonale organisasjoner. Norge får virkelig ros uansett hvor vi kommer i verden. De fleste av oss som av og til er ute, registrerer hvordan vi får ros for nettopp den handlekraften som Norge utviser når det gjelder bistand.

Så gjelder det Nicaragua, dvs. det gjelder ikke så mye Nicaragua som det gjelder prinsipper. Hvis det er slik at ikke alle brudd på menneskerettighetene teller for Kristelig Folkeparti når det gjelder bistand til enkelte land, synes jeg det er riktig å få vite det fra denne talerstolen. Jeg vil også vite helt konkret hva det er Kristelig Folkeparti nå reagerer på i forhold til det Norge har tatt initiativ til når det gjelder Nicaragua. Hvilken del av familierpolitikken er det Kristelig Folkeparti er uenig i når det gjelder det norske initiativet? Og igjen: Er det slik at det er ulike former for brudd på menneskerettigheter? Teller ikke

alle likt, hvis vi skal reagere i forhold til å holde bistand tilbake eller være mer tilbakeholdne i forhold til hovedsamarbeidsland og i andre former for samarbeid?

Einar Steensnæs (KrF): Tilbake til dette med handlekraften: Det dreier seg om det forhold at når først Arbeiderpartiet og sentrumpartiene kunne bli enige om at dette var interessant, har jeg på en måte vanskelig for å forstå hva slags utredning som gjenstår fram til budsjettframleggelsen som er så komplisert at dette ikke kan bli presentert under revidert nasjonalbudsjett. Etter mitt syn handler det faktisk bare om vilje til å gjennomføre dette. Jeg kan verken se de sosialøkonomiske, samfunnsøkonomiske eller formelle problemer knyttet til dette, og er forbauset over at en så handlekraftig utviklingsminister trenger sommerferien for å konkludere.

Når det så gjelder Nicaragua, handler det ikke så mye om min mening om hva som ligger i familiepolitikken. Her er Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti på kollisjonskurs innenrikspolitisk, og det lever vi godt med. Det kan være at vi har ulike syn også i forhold til nicaraguansk familiepolitikk, at Kristelig Folkeparti ikke uten videre stiller seg bak det. Det er ikke det dette handler om. Det er bare et spørsmål om hva som på en måte er terskelen for at en skal signalisere at en trekker tilbake midler som en har gitt tilsagn om. Vi har helt klart vært enige i Stortinget om at fundamentale grunnleggende menneskerettigheter er en del av de forutsetninger som må legges til grunn. Det samme er godt styresett, korrupsjonsbekjempelse osv. Her dreier det seg om, så langt jeg har forstått pressen og mine kilder, et innenrikspolitisk forhold som gjelder familiepolitikk. Jeg vil ikke gå god for den familiepolitikken som føres på noen måte, men min anmodning var å få utviklingsministerens vurdering av ambassadørens brevunderskriving, om det er i samsvar med de retningslinjer som gjelder for norsk utviklingspolitikk, og om grenseoppgangen mot å blande seg inn i indre anliggender her er tatt vare på på en forsvarlig måte.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Marit Nybakk (A): La meg starte med det statsråden i sin redegjørelse definerte som verdenssamfunnets omforente utviklingsmålsetting: I år 2015 skal andelen av fattige i verden være halvert.

For så å erkjenne at de globale rammebetingelsene for utvikling har endret seg dramatisk på noen få tiår. Verden er blitt mindre, bl.a. på grunn av samhandel og kontakt på tvers av landegrensene.

Med globaliserte markeder og frie kapitalbevegelser vil økonomisk ustabilitet ett sted få konsekvenser andre steder. Fattigdom og forurensning truer livsgrunnlaget. Krig, konflikter og terrorisme preger millioner av menneskers liv, og antall flyktninger øker, ikke minst gjelder det Afrika. Internasjonal kriminalitet og mafiavirksomhet utfordrer nasjonale rettssamfunn. Medierevolusjonen muliggjør endring av trender, kultur og livsstil over hele verden.

Det betyr at produkter kan produseres hvor som helst, med ressurser fra hvor som helst, av en bedrift lokalisert hvor som helst, til en kvalitet vi finner hvor som helst, for så å bli solgt nær sagt hvor som helst.

Vår utfordring nå er kjøregler i det internasjonale handelsregimet og i forhold til å styre internasjonal kapital. I Utenriksdepartementet er arbeidet påbegynt med en stortingsmelding om slike kjøregler.

Som utviklingsministeren la vekt på i sin redegjørelse, er det i vår politikk vis-à-vis utviklingsland viktig å se på bistand, handel, gjeldslette og investeringer i sammenheng, som en del av en samlet utviklingsstrategi for det enkelte land. Innenfor det internasjonale handelsregimet er det etter min oppfatning viktig at en del av kjøreglene også består av kompensasjonsordninger for de fattigste landene og for utdanning og kompetanseoverføring.

I år lever ca. en fjerdedel av jordas befolkning i den ytterste fattigdom. Fattigdommen feminiseres. Vi har hørt dette før. Likevel, to tredjedeler av verdens fattige er kvinner.

Fattigdomsreduksjon og -bekjempelse forutsetter utvikling av landbruk, næringsliv, småindustri, håndverk, men også av offentlig sektor, velferd, utdanning og helse. Å få bukt med fattigdommen er også avhengig av såkalt «good governance». Som utviklingsministeren understreket i redegjørelsen: «Bistand har liten positiv effekt i land med et dårlig styresett.»

I våre prioriterte samarbeidsland – eller hovedsamarbeidsland, som etter hvert nå gjeninnføres som begrep – skal vi forvente at de ansvarlige myndigheter har en klar målsetting om rettførdig fordeling, demokrati, bekjempelse av korrupsjon, ansvarlig ressursforvaltning og likestilling. Og jeg vil vise til replikkordskiftet etter forrige taler.

Zimbabwe ble i fjor avvirket som prioritert samarbeidsland. Mediebildet tyder dessverre ikke på at situasjonen har forandret seg – tvert imot. Dagsavisens rapportasje forrige søndag om han som bl.a. heter Hitler til fornavn, med etternavn Hunzvi, lederen for de såkalte krigsveteranene og Robert Mugabes kronprins, viste at Zimbabwe nå er et brutalt diktatur, der målet, slik rapporten viste, er en gang for alle å ta for oss de frivillige organisasjonene som finansierer Bevegelsen for demokratisk endring.

I sin redegjørelse sa statsråd Sydnes at barns oppvekstvilkår og barns rettigheter hører til våre prioriterte innsatsområder. Hun understreket at verdens fattigste land ikke engang makter den minimumsinvesteringen som er nødvendig for å sikre barns elementære rettigheter. Det betyr at barn i fattige land frarøves retten til å velge sin framtid, mister retten til utvikling. Det bør kanskje legges til at jentene er om mulig enda verre stilt enn guttene i en slik sammenheng.

Innenfor en strategi for å sikre barns oppvekstvilkår ligger sikring av grunnutdanning for alle. Dette er samtidig helt nødvendig for å skape samfunn som både er levedyktige og bærekraftige.

Jeg har nylig vært i Pakistan. Den nye regjeringen der – med en kvinnelig utdanningsminister – har nettopp lagt

fram et ambisiøst program for elementær grunnutdanning for alle, inkludert lovfesting av utdanning for alle barn. Planen innebærer også muligheten for deltidsundervisning for barnearbeidere. Dem er det som kjent mange av i Pakistan. Det strides om hvor mange barn som ikke får skolegang. Regjeringen sier 7 millioner, den lokale ILO-komiteen og det lokale UNICEF-personalet mener at tallet er rundt 20 millioner, og det viser hvilken utfordring verdenssamfunnet står overfor når det gjelder å sikre utdanning og andre elementære goder for barn.

Hva er det Pakistan egentlig erkjenner? Jo, at de aldri kommer ut av fattigdom, ut av massearbeidsledighet med bare en liten elite som er velutdannet og har teknologisk kompetanse. De erkjenner nødvendigheten av at flere må få ta del i kunnskapsutviklingen. Gradvis erkjenner også elitene i sør at folket må utdannes i bredden skal de komme seg videre. Her ligger kanskje vårt håp når det gjelder utdanning for verdens barn.

Norge har økt antall utdanningsprosjekter i bistanden betraktelig etter at vi behandlet meldingen om nord-sør i juni 1996. Dessverre har altfor få av disse hatt et kvinnerspektiv.

Opplysning og skolegang for jenter og kvinner er imidlertid helt avgjørende for kvinners utvikling og deltakelse. Vi prioriterer f.eks. kampen mot kjønnslemlestelse i Afrika, og har satt inn relativt store ressurser til å forebygge og bekjempe denne formen for mishandling av småjenter. Vi er helt avhengig av folkeopplysning og kunnskap. Det samme kan sies om hiv/aids. Generelt er utvikling i mange land i sør ikke mulig uten at kvinnene får en annen status og sikres helse og utdanning.

De enkelte aktører i bistandsarbeidet vårt må ses innenfor en helhetlig norsk bistands- og utviklingsstrategi. Jeg vil også vise til budsjettdebatten sist høst. Vi må se på hvilke mål vi stiller oss, og deretter finne ut hvilke aktører som best kan sette ut i livet de enkelte prosjekter og programmer.

I budsjettet for inneværende år økte vi vår bistand gjennom UNDP og andre FN-organisasjoner, noe det var bred enighet om – og har vært siden juni 1996 i forbindelse med Innst. S. nr. 229 for 1995-96. Og en fjerdedel av hele bistandsbudsjettet går til prosjekter i regi av de frivillige organisasjonene. Det viser hvilken bredde vi har når det gjelder ulike aktører. Nå er det naturligvis ikke slik at noen aktører skal ha en viss andel av bistandsmidlene. Vi må kanalisere midler til prioriterte tiltak gjennom de aktørene som best kan sikre oss resultater.

Jeg hilser velkommen Regjeringens beslutning om å foreslå å avskaffe toll og kvoter på alle produkter unntatt våpen fra de minst utviklede land.

Dette er viktige tiltak, men de må følges opp med å bedre betingelsene for eksportrettet produksjon i nettopp MUL-land. Både vår støtte til næringsutvikling i MUL-land og investeringer i offentlig sektor og annen infrastruktur er en forutsetning for å sikre en økt verdiskaping i verdens aller fattigste land. Her er både norsk næringsliv, organisasjoner og offentlige etater viktige aktører i bistandspolitikken.

Vi bør også kunne se på avbindingspolitikken med litt kritiske øyne. I Innst. S. nr. 28 for 1999-2000 la flertallet vekt på at avbinding av norsk bistand må ses i nær sammenheng med andre lands avbinding og i nær dialog med berørte parter. Vi la til at det å presse fram det laveste anbudet kan svekke både kvaliteten på bistanden og de myke verdiene i bistandspolitikken. Avbinding fører til økt konkurranse, noe som ikke styrker u-landenes bedrifter i utgangspunktet. Når det nå er oppnådd enighet i OECDs utviklingskomite, kan vi gå et skritt videre med avbinding, bl.a. med miljø og arbeidstakerrettigheter som utgangspunkt også i en avbindingsstrategi.

Til slutt: Vi har en nordisk dimensjon også i vår bistandspolitik, som vi har i vår utenrikspolitik, basert på de verdiene vårt eget samfunn er tuftet på – demokrati, likestilling og velferdsstat, kombinert med et fungerende arbeidsliv og en stor grad av folkelig deltakelse. Med det som utgangspunkt skal vi gjøre det statsråd Sydenes understreket i sin redegjørelse, bygge partnerskap mellom nord og sør med flere samarbeidspartnere og allierte fra sør. Slik har det jo ikke alltid vært i forholdet mellom industriland og utviklingsland.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Siri Frost Sterri (H): Jeg lyttet med stor interesse til Arbeiderpartiets utviklingspolitiske talskvinne, som holdt Arbeiderpartiets hovedinnlegg i denne debatten i dag. Jeg må si at jeg er ganske forbauset og overrasket over at hun ikke med ett ord omtalte den nød, den fattigdom som befinner seg rett utenfor våre norske stuedører. Er dette et uttrykk for Arbeiderpartiets prioriteringer i utviklingspolitikken? Det kan ikke være sånn at forholdet til våre naboland – som Russland og andre SUS-land, og det finnes andre land i Europa med svært skjøre demokratier – at dette bare er utenrikspolitiske spørsmål, det må også være slik at vi må ta ansvar for våre naboombråder.

Jeg fikk jo det inntrykk da utviklingsministeren holdt sin redegjørelse, at vi er i ferd med å nærme oss hverandre i viktige utviklingspolitiske spørsmål. Derfor er jeg overrasket over at ikke Marit Nybakk også trekker fram bistand i våre nærområder som prioritert innenfor Arbeiderpartiets utviklingspolitiske spørsmål.

Marit Nybakk (A): Jeg deler representanten Frost Sterris oppfatning at vi har mange uløste problemer og utfordringer i våre nærområder, og at nærområdepolitikken vår er veldig viktig.

I – jeg tror det var – UNDPs forrige rapport gikk det fram at i postsovjetske områder er det nå 150 millioner mennesker som lever under fattigdomsgrensen. Det som kjennetegner disse menneskene – i motsetning til i landene i sør – er at dette er mennesker som er velutdannet og har et høyt kulturelt nivå, de har hatt en velferdsstat, og de har en menneskelig ressurs som gjør at man rett og slett ikke kan omtale disse landene som utviklingsland. Det blir f.eks. helt feil å si at Russland er et utviklingsland. Russland er heller ikke et sosialdemokratisk eller

kapitalistisk samfunn, som vi kjenner det her i vest. Russland er annerledes, og vi må forholde oss til det.

Min oppfatning av forholdet til Russland og andre postsovjetske områder er for det første at de relasjonene vi skal ha, må være på likeverdig basis. Vi må behandle både Russland og andre postsovjetske stater med respekt. Samtidig er jeg den første til å erkjenne at det også er behov for målrettet bistand, og det har da også Arbeiderpartiet tatt konsekvensene av hele veien i denne salen og i Regjeringen. Og jeg vil minne om at det faktisk var Høyre, sammen med sentrum, som i en budsjettavtale gikk inn for å skjære ned på bevilgningene til Russland. Men jeg tror det er viktig at vi satser parallelt på næringslivsutvikling, på handel ikke minst, på å bygge opp institusjoner og et fungerende offentlig apparat, samtidig som vi gir bistand til områder der vi vet at disse tingene kan utfylle hverandre.

Hans J. Røsjorde hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Einar Steensnæs (KrF): Det var i grunnen ikke så mye i Marit Nybakks innlegg som jeg var uenig i – tvert imot, jeg tror jeg var enig i hvert bidige ord.

Men det er selvfølgelig noe man alltid savner, og siden Siri Frost Sterri på en engasjert måte etterlyste hva hun mente var det viktigste i norsk bistand, så kunne kanskje jeg ta opp et annet forhold som jeg heller ikke denne gangen brukte tid på i mitt innlegg, nemlig forholdet til de frivillige organisasjonene. Det brukte utviklingsministeren noen ord på i sin redegjørelse, hvor hun bl.a. understreket at det er «viktig for de frivillige organisasjonene å ha forutsigbare rammebetingelser».

Det har ikke de frivillige organisasjonene hatt det siste året. Tvert imot har det vært et problem at i den store auksjonen for å få penger nok til ulik verdifull norsk innsats innenfor FN-systemet har det, så langt jeg har kunnet registrere i regnskapet, blitt gitt reduserte bevilgninger til de frivillige organisasjonene. Hvis det var ledd i en bevisst politikk, var det grunn til å være bekymret. Men når utviklingsministeren samtidig understreker den verdifulle innsatsen som disse organisasjonene gjør, er det litt vanskelig å finne sammenheng i det.

Jeg vet at Marit Nybakk har vært engasjert i disse spørsmålene, og jeg vil gjerne utfordre henne til å si gjerne noe vakkert, i hvert fall noe med politisk substans, om hvilken rolle hun og Arbeiderpartiet mener de frivillige organisasjonene skal ha innenfor bistandsarbeidet, og om hun er fornøyd med de rammevilkår som de frivillige organisasjonene har hatt i den senere tid, som har ført til at de faktisk har måttet legge ned vaksineprogrammer når Norge finansierer nye slike tiltak.

Presidenten: Nå er også presidenten spent.

Marit Nybakk (A): Jeg skal da forsøke å si noe om både mitt og Arbeiderpartiets forhold til og syn på frivillige organisasjoner.

La meg først understreke at jeg mener de frivillige organisasjonene gjør en kjempeinnsats, både de norske frivillige organisasjonene og også de lokale frivillige organisasjonene som vi bruker ute. Det at ca. en fjerdedel av norsk bistand kanaliseres gjennom frivillige organisasjoner, mener jeg viser at vi ikke bare setter pris på de frivillige organisasjonene, men at vi også stoler på at det arbeidet de gjør, er nyttig, gir resultater og fører til utvikling.

Det sivile samfunn består av både frivillige bistandsorganisasjoner og fagforeninger; politiske partier er også nå brakt inn på banen. Jeg tror at norsk utviklingsstrategi må trekke på ulike aktører, men at disse aktørene må spille sammen i en felles utviklingsstrategi, som for øvrig også inkluderer norsk næringsliv. Men som politisk utgangspunkt er det slik at vi setter oss mål for bistanden – dette mener jeg at jeg også sa i innledningen min – og så må vi finne ut hvilke aktører som passer best til de ulike prosjektene og programmene. Jeg tror ikke det skal være slik at enkelte frivillige organisasjoner skal ha en viss såkalt andel av utviklingsbudsjettet. Det har også sammenheng med at dette kan variere noe over tid. Det finnes også mindre norske frivillige organisasjoner som nå gjør en veldig god jobb enkelte steder, og de kan kanskje ha prosjekter som gjør at de bør få mer av utviklingsbudsjettet. Men totalt sett er det rent faktisk slik at vi er det landet som bruker flest frivillige organisasjoner, og som gir størst andel av vår bistand gjennom frivillige organisasjoner.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Siri Frost Sterri (H): Etter utviklingsministerens redegjørelse den 24. april sendte Høyre ut en pressemelding med følgende overskrift: «Høyre får gjennomslag i utviklingspolitikken.» Statsrådets redegjørelse inneholdt mange riktige analyser og varslet også om tiltak som på flere punkter er i tråd med hva Høyre lenge har etterspurt.

Mest overrasket, men allikevel tilfreds, var vi vel over at Regjeringen bare en uke etter at Høyre i en interpellasjon etterlyste hva den ville gjøre for å bidra til økt markedsadgang for utviklingslandene, valgte å følge EU og fjerne alle tollbegrensninger på alle varer fra de fattigste utviklingslandene. Statsrådets svar til meg ga oss ingen signaler om det; svaret dreiet seg faktisk svært lite om viktigheten av handel for å bidra til vekst og utvikling i utviklingslandene. Men nå har heldigvis Regjeringen endret syn: Handel skal bli en integrert del av Regjeringens samlede politikk overfor utviklingslandene, slik jeg etterlyste i interpellasjonen.

Jeg registrerer at statsråden mener Norge går lenger enn EU i å åpne for varer fra utviklingslandene. Det er bra. Men som EUs kommissær for utvikling og bistand, Poul Nielson, uttalte da han var i Norge i forrige måned:

«Det er bra at noen åpner grensene for utviklingslandene. Men det er langt bedre hvis et helt kontinent bestemmer seg for å gjøre det.»

Høyre er allikevel tilfreds med at Regjeringen skal gjennomføre ordningen for alle produkter fra 1. juli neste år. Og Høyre er beredt til å gå videre. Vi vil bygge ned og på sikt avvikle tollsatsene på industrivarer og landbruksvarer fra flere utviklingsland enn de 48 fattigste, slik også vårt landsmøte nå i helgen bekreftet.

For å introdusere reformene i utviklingspolitikken som Regjeringen har tenkt å gjennomføre, sa utviklingsministeren:

«... bistandsdebatten må ikke bli en debatt som ensidig dreier seg om volum og prosenter. Det politiske ordskiftet rundt norsk bistand er for ofte blitt redusert til et spørsmål om hvor stor andel av bruttonasjonalinntekten vi ser oss i stand til å bruke på bistanden.

Vi må bli flinkere til å debattere kvalitet og effektivitet.»

Igjen: Jeg kunne ikke vært mer enig! Det er jo nettopp dette Høyre har etterlyst, nemlig fokusering på hvordan norsk bistand virker. Skaper den utvikling? Når vi målsettingene vi setter oss? Det er viktig at vi nå greier å holde dette fokuset. Mer penger gjør ikke nødvendigvis bistanden bedre. Fokusering på kvalitet og effektivitet, derimot, gir oss analyser som vi i neste omgang kan bruke til å hjelpe flere på en bedre måte.

I innstillingen til bistandsmeldingen som ble behandlet i 1996, tok Høyre til orde for å konsentrere norsk bistand om færre land og regioner. Vi tok til orde for å avvikle stat til stat-bistand til land i Mellom-Amerika, og at det heller ikke skulle opprettes noen regionalbevilgning til dette området. Vår begrunnelse var at det var behov for en mer konsentrert og effektiv bistand. Vi har også etterlyst en klarere prioritering av bistand til land som viser politisk vilje til selv å gjennomføre reformer, og dermed også vilje til å redusere eller avvikle samarbeidet med land som ikke selv foretar prioriteringer som kommer den fattige delen av befolkningen til gode, og som ikke bidrar til en positiv utvikling.

Når Regjeringen nå varsler at den vil redusere antall land som Norge kan ha et langsiktig og omfattende samarbeid med, er det med bakgrunn i tilsvarende hensyn. Vi imøteser derfor gjennomgangen av hvilke og hvor mange land Norge bør samarbeide med. En slik gjennomgang burde etter Høyres mening ha kommet for lenge siden.

Norge har ligget i front når det gjelder fattigdomsbekjempelse. Men vi har antakelig ikke lagt nok vekt på hva som skal til for på varig basis å bringe flere mennesker ut av fattigdom. Det må vi nå bøte på ved å legge om bistanden vår.

Rapportene som forskerne Paul Collier og David Dollar har utarbeidet på oppdrag av Utenriksdepartementet, bør være et viktig verktøy for Regjeringens arbeid, i tillegg til Verdensbank-rapportene «Assessing Aid» og «Reforming Aid», som også Høyre har vist til ved tidligere budsjettbehandlinger. Blant annet foreslår Verdensbank-rapportene å redusere støtten til land som Norge har gitt store bidrag til over lang tid, som Tanzania, Zambia, Mosambik og Nicaragua. Samtidig må bistanden kunne trappes opp andre steder.

Det er et viktig fremskritt for utviklingspolitikken at det er skapt bred konsensus internasjonalt om viktige kriterier som demokratisering, fordeling, menneskerettigheter og ansvarlig ressursforvaltning. Høyre imøteser med forventning en forbedret rutine for resultatrapportering til Stortinget som i langt større grad er samordnet med de internasjonale utviklingsmålene.

«Godt styresett» har blitt et viktig begrep i vurderingen av hvilke land som bør prioriteres som mottaker av norsk bistand. I utvalget av kriterier for godt styresett mener Høyre det er viktig også å tilføye økonomiske kriterier, som f.eks. å tilrettelegge for investeringer og privat næringsliv og bidra til å skape likeverdige rammebetingelser.

Her er det imidlertid svært viktig at industrilandene bidrar. Målet er å integrere utviklingslandene i den globale markedsøkonomien og å koordinere innsatsen overfor utviklingslandene bedre, både i FN og i andre fora. EU-landene legger stor vekt på større grad av arbeidsdeling seg imellom. Det kunne vært interessant å ha fått utviklingsministerens synspunkter på hvordan Norge i større grad kan koordinere norsk politikk med EU-landenes på det utviklingspolitiske området.

De frivillige organisasjonenes rolle i utviklingspolitikken er betydelig og må tas vare på. Her ligger det betydelig kompetanse, erfaring og ikke minst et engasjement som er blitt en viktig del av vår bistandstradisjon. Organisasjonene kan også utnytte kanaler og måter å jobbe på som det er vanskeligere for statlige aktører å bruke.

Men det betyr ikke at det ikke er behov for reformer og gjennomgang av virksomheten også her. Dersom det er mulig å få mer ut av hver bistandskrone, bør de mulighetene utnyttes. Høyre tror en bedre koordinering med norske utviklingspolitiske føringer er riktig, men det må ikke fjerne mulighetene for organisasjonene til også å gå egne veier. Når det er sagt, vil det å utvikle tiltak som styrker det sivile samfunn, være en viktig del av en helhetlig bistandspolitikk, særlig for land med skjøre demokratier.

Det finnes flere slike skjøre demokratier – også i vårt eget nærrområde. Dessuten står fattigdomsproblemene mange steder ikke tilbake for det vi ser i Afrika, Asia og Latin-Amerika. I Russland, i SUS-landene og andre land i Europa har andelen av befolkningen som lever i ekstrem fattigdom, økt på 1990-tallet, ifølge Regjeringens eget langtidsprogram. Her ligger det utfordringer – ikke bare for norsk utenrikspolitikk, men også for norsk utviklingspolitikk og for frivillige organisasjoner.

Tidligere sjeføkonom i Verdensbanken Joseph Stiglitz har uttalt at i dag lever nesten annenhver russer i fattigdom. Han feller en hard dom over IMF og Verdensbankens politikk overfor Russland. Han peker på at rask privatisering har fungert noen steder, men i Russland har vi sett en utvikling hvor offentlige monopoler er blitt erstattet med private. Frigjorte midler er blitt investert helt andre steder enn i det russiske samfunn.

Høyre har lenge vært opptatt av at Norge kunne hatt en rolle i å bygge opp et sivilt samfunn, en satsing mot det å bygge opp frivillige, humanitære organisasjoner i

Russland. Vi har fått lite gehør for en slik målsetting i det politiske miljø, men møter større forståelse i frivillige organisasjoner. Hvis vi skal gjøre noe som monner, må vi sette oss klare mål og bygge opp sterkere relasjoner med det som måtte finnes av humanitære organisasjoner i Russland. Foreløpig er vel Røde Kors den viktigste aktøren. Norge har forutsetningene for å kunne gjøre en slik innsats, vi har erfaring, kompetanse og engasjement. Men den politiske viljen uteblir.

Utviklingsministeren slo Høyre i hartkorn med Fremskrittspartiet i sin redegjørelse. Det er greit at bistand er politikk, men i dette tilfellet er det redusert til retoriske triks. Utviklingsministeren vet utmerket godt at Høyre og Fremskrittspartiet står milelangt fra hverandre på dette området – det sa også reaksjonene hun fikk på redegjørelsen sin alt om: Carl I. Hagen valgte å gå til frontalangrep på Regjeringen, mens Høyre uttalte at vi er i ferd med å få gjennomslag for viktige krav i utviklingspolitikken.

Og selv om det burde være overflødig, ser jeg meg nødt til å minne om at Fremskrittspartiet la frem forslag om å avvikle den statlige u-hjelpen og redusere bistandsbudsjettet med 7,2 milliarder kr. Dette er en politikk Høyre på ingen måte kan støtte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kjell Engebretsen (A): Representanten Frost Sterri gjorde et poeng av at en uke etter en interpellasjon fra Høyre her i salen var saken klar når det gjaldt import fra MUL-landene, og gav derigjennom et inntrykk av at dette var det Høyre som drev fram gjennom denne interpellasjonen. Her i salen vet vi hvordan disse tingene egentlig fungerer, og at denne interpellasjonen kom fordi man visste at ting da var i ferd med å falle på plass.

Import fra MUL-landene er vi enige om. Det som er litt ugreit mellom Høyre og kanskje de fleste andre partiene, er at Høyre reduserer sin bistandsdeltakelse med ca. 20 pst. Det betyr et par tusen millioner kroner som Høyre ikke er med på. Man sier at dette vil man ta igjen gjennom import fra MUL-landene. Det som er vår bekymring, er at vel sies det ja til import fra MUL-landene, men det er samtidig nødvendig å fortsette å bygge opp de sivile strukturene og utdanning, helse osv. i disse landene, ellers havner vi i den situasjonen at eksporten derfra ikke vil være stabil, og eksportinntektene vil ikke komme folket i de fattige landene til gode, men vil kunne havne i enkeltes lommer. Og dessuten, hvis ikke disse landene har en god styringsform og en god sivil struktur, vil det også være slik at muligheten for og faren for at disse landene utvikles til rene transittland for varer som skal eksporteres på meget gunstige betingelser, også er tilstede.

Får jeg spørre representanten Frost Sterri om Høyres oppfatning er at disse milliardene som de bevilger mindre til bistand, vil bli dekket opp gjennom en økt eksport fra disse MUL-landene allerede fra dag én.

Siri Frost Sterri (H): La meg aller først si at selvfølgelig tror ikke Høyre at den interpellasjonen jeg reiste på

vegne av vårt parti en uke før utviklingsministeren holdt sin redegjørelse og bekjentgjorde Regjeringens standpunkter i forhold til å avvikle tollsatsene for de fleste vareslag fra MUL-landene, var avgjørende. Det tror vi slett ikke. Men også representanten Engebretsen vet utmerket godt at dette ikke er første gang Høyre reiser dette spørsmålet i Stortinget. Dette har vi nå jobbet med gjennom flere budsjettinnstillinger, så bare ved å gå tilbake til budsjettinnstillingen sist høst vil han der finne at Høyre fokuserte meget sterkt på dette.

Jeg vil heller ikke underkjenne, tvert imot har jeg gitt statsråden ros for dette initiativet, som får klar støtte fra Høyres side. Jeg har nå signalisert at vi også ønsker å gå videre, for det er helt opplagt at det er viktig, samtidig som vi fra norsk side må gå inn med investeringer. Vi må bistå for å bygge opp et lokalt næringsliv i de fattige landene og selvfølgelig også åpne våre markeder så de får solgt varene sine.

Jeg tror ikke representanten Engebretsen er så naiv som han kunne synes å være med det spørsmålet han stilte til slutt, om dette på en måte skulle dekke gapet mellom det Arbeiderpartiet ønsker å bevilge i utviklingsbistand, og det Høyre har landet på. Jeg tror ikke det, for dette er selvfølgelig ikke så enkelt. Men jeg har lyst til å minne om at Høyre også er utålmodig og faktisk ønsker å bevilge mer til nærområdene, som et ledd i den utviklingspolitiske bistanden, og som hr. Engebretsen også bør ta med i det regnestykket han nå presenterte.

Lisbet Rugtvedt (SV): La meg først få rose Høyres engasjement for de fattige i våre nærområder. Det er bra at vi blir minnet om behovet for å gi en håndrekning til bl.a. Russland. Men hvorfor i all verden skal dette måtte gå på bekostning av støtten til Afrika? For meg er det også vanskelig å forstå hvordan man kan ha mage til å slåss for kutt i bistanden til verdens aller fattigste og gå inn for massive skattelettelser for noen av verdens aller rikeste.

Men det gir en strime av håp når jeg ser hvilke krasse utfall folk som en skulle tro stod Høyre nærmere enn meg, hadde mot Høyres prioriteringer i årets statsbudsjett. Næringslivets Ukeavis sa det slik den 3. november 2000:

«Vi fatter ikke poenget med å ta fra de svakeste og fattigste i verden et par milliarder. Høyre kan da arbeide for at vi skal fjerne toll og andre handlingshindringer som u-landene vil nyte godt av uten å skulle kompensere med kutt i bistanden. Overfor verdens fattige er det grovt å ville gi med den ene handa og ta med den andre.»

Kan representanten Frost Sterri forklare poenget med Høyres kuttforslag? Er det et prinsipp for Høyre at vi skal ha lavere bistandsbudsjett, uansett hvilken økonomisk situasjon Norge er i?

Siri Frost Sterri (H): Høyre har høye ambisjoner på flere viktige politiske områder, som ikke minst kom frem på landsmøtet som Høyre avvirket i helgen.

La meg si til hele problemstillingen når det gjelder Høyres utviklingspolitikk: Vi er ikke først og fremst opp-

tatt av prinsippene som går på at pengene skal utgjøre 1 pst. av BNI, uansett om de er vel anvendt eller ikke. Vi ser jo at dette, med den smule debatt vi har hatt så langt i dag, og med de meldinger vi har fått om at nivået på bistanden vår i fjor gikk ned – ikke nødvendigvis som et resultat av at det ikke ble bevilget tilstrekkelig med midler, men på grunn av andre utenforliggende forhold – er håpløst som et kriterium for hvorvidt vi er snille og gode og ønsker å ta det ansvar som det også må påhvile oss som nasjon å ta for fattige i andre deler av verden.

Men jeg synes det er underlig at vår bistandspolitikk skal dreie seg om alle andre områder i verden enn vårt eget kontinent. Jeg synes at vi også som nasjon har et ansvar for å bistå våre fattige naboer, ikke minst i Nordvest-Russland. Derfor har vi valgt å engasjere oss sterkt for å påvirke et flertall i Stortinget til å inkludere våre naboer i vår utviklingspolitiske bistand slik at dette ikke nødvendigvis går på bekostning av Afrika. Det vi har sagt, er at vi ønsker en bedre kvalitet på vår bistand, vi ønsker å få mer ut av hver bistandskrone. Vi sier at da må vi ha konsentrasjon, og vi må først og fremst hjelpe der hvor vi har best forutsetninger for å hjelpe.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Carl I. Hagen (Frp): I våre moderne demokratier bygd på markedsøkonomi er rikdom og utvikling først og fremst et resultat av menneskers evne til nytenkning og nyskaping. Dette preger også Fremskrittspartiets syn på utviklingshjelp. Vi tar avstand fra de rike lands egoisme og den tendens til hykleri som representeres når de finner på alle mulige påskudd for å forhindre at fattige land fritt kan få selge sine varer på deres markeder.

Selvsagt er det gledelig at Regjeringen nå har åpnet for at MUL-landene får adgang, men alle u-land burde fått tilgang til å komme ut av fattigdommen gjennom en mulighet til å leve av eget arbeid og innsats ved å selge sine varer på de internasjonale markeder. Vi håper derfor at man innen rammene av WTO kan få liberalisert verdenshandelen, også innen landbruksvarer generelt, på en slik måte at det gagnar alle u-landenes interesser.

Fremskrittspartiet mener at store deler av u-hjelpen har bidratt til å holde diktatoriske regimer ved makten og vil påpeke at de land som gjennom lang tid har fått mest norsk u-hjelp, har hatt liten eller ingen økonomisk fremgang.

Et amerikansk regjeringsutvalg uttalte:

«Til tross for årtier med utenlandsk hjelp er meste-parten av Afrika og deler av Latin-Amerika, Asia og Midtøsten økonomisk i en verre situasjon i dag enn de var for tjue år siden.»

Dette må jo få oss til å undre oss over om vi gjør det rette. For målsettingen må jo være å bedre situasjonen for dem som bor i mottakerlandene – og når så ikke skjer, hva gjør vi da?

Selv om et lite antall land i den tredje verden har oppnådd en viss økonomisk vekst, har de fleste land i den tredje verden ikke klart det. U-hjelp har bidratt til å skape en avhengighet fra mottakerlandenes side.

Det er flere grunner til at massiv overføring av penger fra i-landene til u-landene ikke har gitt noen tilsvarende økning av velstanden. U-hjelp har tradisjonelt blitt gitt til regjeringer, noe som har virket som støtte til sentral planlegging, og har vært basert på et fundamentalt feil syn på hva som er utvikling. Mange av u-landene har i årevis stått for en sosialistisk planøkonomi og en sosialistisk tenkning, og da går det galt. U-hjelp har finansiert regjeringer, både autoritære og demokratiske, og landenes egen politikk har vært hovedgrunnen til den manglende velstandsutvikling. Proteksjonisme, reguleringer, inflasjonsdrivende pengepolitikk, pris- og lønnskontroll, nasjonalisering av industrien, valutarestriksjoner, statsdrevne salgslag i landbruket og restriksjoner på utenlandske og innenlandske investeringer er noen eksempler på politikk som har hemmet en positiv utvikling, og som har kunnet fortsette fordi bl.a. Norge har holdt regimene oppe.

Ikke bare har mangel på økonomisk frihet bokstavelig talt holdt milliarder av mennesker i fattigdom, bistandsplanlegging har på mange måter ødelagt økonomiene til en del u-land. Forskning av økonom Peter Boone fra The London School of Economics bekrefter at bistand til utviklingslandene ikke har gitt ønskede resultater. Etter å ha studert hjelp til mer enn 95 land fant Boone at

«så godt som all u-hjelp går til forbruk, og at u-hjelp ikke øker investeringer og vekst. Heller ikke drar de fattige fordeler av hjelpen målt i forhold til forbedringer i utviklingsindikatorer, men u-hjelpen øker størrelsen på offentlig sektor».

Det er altså ikke menneskene i u-landene som tjener på u-hjelpen, men de styrende.

Det har etter hvert blitt klart at så lenge forholdene for økonomisk vekst ikke eksisterer i u-landene, vil ikke u-hjelp, uansett størrelsen på hjelpen, kunne produsere økonomisk vekst. Økonomisk vekst i fattige land avhenger ikke av bistandskroner utenfra. Hvis så ikke var tilfellet, ville ikke noe land kunne kommet seg ut av fattigdommen. Påstandene om u-hjelp, bl.a. at u-landene er fattige fordi de mangler kapital, ikke bare ignorerer tuseener av år med historie, de ble også avlivet av de senere års utvikling i u-landene som viste akkumulering av stor gjeld, og ikke utvikling.

Med kollaps av bistandsplanlegging og et verdensomspennende skifte mot liberalisering innrømmer nå de fleste forsvarere av tradisjonell u-hjelp viktigheten av markeder og privat sektor for økonomisk utvikling. Men selv bistand for å fremme markedsliberalisering kan føre til uønskede resultater. Slik hjelp avlaster mottakerlandenes regjeringer og gir dem mulighet til å utsette, i stedet for å fremskynde, nødvendige, men politisk vanskelige reformer.

Det mest effektive for å fremme viktige reformer kan faktisk være bortfall av bistand. Sør-Korea og Taiwan begynte sin økonomiske vekstperiode først etter at bistanden til disse landene ble avsluttet. Verdensbanken har uttalt:

«Reformer vil mer sannsynlig følge som en konsekvens av nedgang i bistand snarere enn som en konsekvens av økning i bistand.»

Da India ble møtt av trusler om sanksjoner som følge av atomraketttesting i 1998, kunne International Herald Tribune rapportere at «India godkjente minst femti utenlandske investeringsprosjekter for å kompensere tapet av bistand fra Japan og USA» – og at India ville ta ytterligere skritt for å tiltrekke seg kapital.

Land som har kommet lengst når det gjelder økonomiske reformer, har gjort dette til tross for u-hjelp, ikke på grunn av den, er det også mange som hevder.

Så lenge det ikke er mulig å få flertall for vår politikk som går ut på å gradvis avskaffe den nåværende tvungne, statlige u-hjelpen, vil Fremskrittspartiet arbeide for at den u-hjelpen som gis, skal få størst mulig effekt. Skal u-hjelp ha noen virkning, må den gis til land som er beredt til selv å bidra ved å innføre en god økonomisk politikk. Det betyr i praksis at Fremskrittspartiet vil at u-hjelp skal kanaliseres til u-land som arbeider aktivt for frihandel, opphever prisreguleringer og er villig til å balansere sine offentlige budsjetter, og som innfører en rettsstat basert på privat eiendomsrett og markedsøkonomi.

Den delen av bistandsministerens redegjørelse som går på godt styresett som et kriterium, går akkurat i denne retningen, men da synes vi dette kriteriet burde fått langt større vekt, langt raskere innvirkning og være et mer absolutt kriterium, istedenfor et fromt ønske fra Norge – som vi er redd det blir hvis det ikke settes noen klare krav bak «good government», nemlig tilbaketreking av u-hjelp med mindre disse spesifiserte reformer blir innført.

I tillegg støtter vi Regjeringen når den bevilger midler for å bekjempe hiv/aids og tuberkulose, og til vaksinasjonsprogrammene.

Fremskrittspartiet erkjenner at enkelte u-land ikke har forutsetninger for å kunne betjene sin gjeld. Vi mener derfor det må vurderes – og vi begynner å bli innstilt på dette – å gradvis ettergi gjeld til disse landene, under forutsetning av at vi kan få til et internasjonalt samarbeid. Disse bestrebelse, som også mange andre arbeider for, bør forseres. Det bør imidlertid stilles krav til demokratisering og innføring av markedsøkonomi. Ettergivelse av gjelden bør skje i takt med gjennomføringen av kravene. Ideelt sett bør ettergivelse av gjeld kobles sammen med bortfall av bistand.

Kun på denne måten vil vi oppnå virkelige økonomiske reformer som vil være grunnlaget for økonomisk vekst, og for å komme ut av de vanskelige problemer mange land nå har.

Fremskrittspartiet vil understreke at vår motstand mot u-hjelp selvsagt ikke inkluderer motstand mot å hjelpe folk i nød i forbindelse med naturkatastrofer og krigshandlinger, men vi forutsetter at denne hjelpen går direkte til de nødlidende. Jeg vil også vise til at under budsjettbehandlinger har Fremskrittspartiet fremmet forslag om å øke bevilgningene til FNs høykommissær for flyktninger, og vi mener at på det området kan mer gjøres via et apparat for FN istedenfor at hvert enkelt land i stor grad prøver å løse disse problemene hver for seg.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): Jeg lyttet med interesse til Carl I. Hagen. Det var mye der jeg ikke synes hang sammen, men samtidig var det kanskje et av de mest interessante innleggene om utviklingspolitikk jeg har hørt fra Fremskrittspartiet fra denne talerstolen i de debattene vi har hatt de siste årene.

Men det er noe merkelig med Fremskrittspartiet. Prinsipielt sett er de imot utviklingshjelp, men hvis en representant for Fremskrittspartiet drar til et land og oppdager at der er det nød, og der trengs det penger til et sykehus, blir det bevilgninger på neste statsbudsjett til akkurat det sykehuset. Så man kan kanskje si at det er utgift til utgifts ervervelse å sende representanter for Fremskrittspartiet til Bangladesh eller til Malawi, som vel var de aktuelle stedene dette dreide seg om.

Er det slik at når det gjelder frihandel i verden, mener Fremskrittspartiet at alle land står likt? Er det slik at vi kan ha frihandel uten internasjonale kjøreregler, og uten at man har en velfungerende offentlig sektor, den infrastrukturen og det lokale næringslivet som er nødvendig? Er det ikke slik at det som er hemmeligheten bak vår og Vest-Europas utvikling de siste hundre år, nettopp er brytningen mellom velfungerende velferdsstater og infrastruktur på den ene siden og en fungerende markedsøkonomi på den andre siden? Er det ikke slik at for å få til en handel hvor u-landene, og særlig de fattigste, kan produsere varer og tjenester som vi kan kjøpe, bør de ha en kompensasjon fra det internasjonale samfunn?

For øvrig synes jeg at Carl I. Hagen virkelig understreker det som utviklingsministeren sa i sin redegjørelse: Bistand er politikk.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg gjorde det vel relativt klart i mitt innlegg at selv om vi har en prinsipiell oppfatning, og når det er et stort flertall som for så vidt har den helt dogmatiske holdning at vi skal ha en bistand, en slags presentsats av bruttonasjonalprodukt eller BNI, har vi også det ønsket at midlene brukes på en mest mulig fornuftig måte. Så vi har subsidiære synspunkter på hvordan midlene brukes, slik som representanten for så vidt sa ved navngivelse av enkelte land. Også der har det først og fremst vært snakk om private innsamlinger.

Selvsagt må det være internasjonale kjøreregler på en del områder. Vi har derfor støttet WTOs arbeid hele tiden, som vi tidligere støttet GATT. Vi har ønsket frihandel som et prinsipp og særlig overfor land i den tredje verden. De varer som de i utgangspunktet kunne være konkurransedyktige på, har vært holdt utenfor de vestlige markeder, og der er kanskje EU blant de verste når det gjelder å være proteksjonistisk, istedenfor å åpne sine grenser for import av matvarer.

Selvsagt må det i alle land utvikles infrastruktur, og det må være gode regjeringer og gode forhold fra myndighetenes side. Det vi påpeker, er at veldig mange av u-landene gjennom lang tid har forsøkt seg på en sosialistisk planøkonomi. Det var det man ønsket å gjøre på 1960-, 1970- og 1980-tallet, og det har vært en total fiasco som i alle andre sosialistiske land. Det er derfor vi fremhever at det som har vært grunnlaget for utviklingen

i den vestlige verden, er begreper som «privat eiendomsrett», «markedsøkonomi» og «frihet for enkeltmennesket» koblet sammen med en rettsstat, hvor man har et rettsstatsystem som beskytter den private eiendomsretten, og hvor man har klare kjøreregler og uavhengige domstoler og det hele. Det er de strukturer man burde ha stilt som krav at u-landene opprettet og stod på for å kunne motta andre fordeler fra den vestlige verden. Det er hele kjernen i det vi prøver å få frem.

Einar Steensnæs (KrF): Jeg må innrømme at min første tanke da Carl I. Hagen igjen tok ordet i en utviklingsdebatt, var at nå nærmer det seg stortingsvalg. Men så kom jeg på at Fremskrittspartiet for tiden ikke er representert i utenrikskomiteen, og at det må være forklaringen. Men uansett er det verdifullt når de parlamentariske ledere og partiledere stiller opp i en viktig debatt. Vi skjønner at det er travelt på huset, men dette er en debatt som berører store deler av statsbudsjettet, og som angår svært mange mennesker. Jeg vil tro at neppe noen annen debatt omfatter så store beløp samlet sett og angår så mange mennesker i verden som nettopp denne debatten. Det at Fremskrittspartiet prioriterer slik de gjør, synes jeg er bra.

Men i motsetning til Marit Nybakk syntes ikke jeg at jeg hørte så veldig mye nytt. Det eneste måtte være at vi denne gangen slapp den vanlige tiraden fra representanten Fridtjof Frank Gundersen om kvinnerettet bistand. Den fikk vi ikke denne gangen. Men det andre som ble servert, var av lett gjenkjennelig karakter. Teknikken er å gå til frontalangrep på all bistand og fortelle hvor lite produktiv og hvor lite konstruktiv norsk bistand er, for deretter å nyansere seg. Jeg er glad for nyansene. Jeg er glad for det som Hagen sier om gjeldssanering, om nødhjelp, om satsing på helse. Men det som representanten Hagen sier om effekten av norsk bistand, er galt. Det finnes OECD-rapporter som gir meget god karakter til norsk bistand. Det som Fremskrittspartiet inviteres til å endre politikk i forhold til og så slutte seg til de andre partiene på Stortinget, er å skjønne at vi setter inn vår innsats der hvor den er produktiv og god. Vi innrømmer feil, ja vel, men innenfor helse og utdanning, hvor hovedparten av norsk bistand rettes, er det meget gode resultater. Nå må snart representanten Hagen få med seg også disse rapportene. Jeg skal med glede personlig overrekke dem til ham, om nødvendig.

Carl I. Hagen (Frp): Til det siste vil jeg gjerne si at det hadde vært meget fint om jeg kunne få de rapportene som hr. Steensnæs viser til. Han vet jo hvor mitt kontor er fra den tiden han hadde nabokontoret. Så jeg tar gjerne imot de rapportene han nå viste til.

Jeg syntes det var litt skuffende at han sa det ikke var mye nytt i det jeg sa. Det var det faktisk. Noe av det ramset jo også hr. Steensnæs opp etterpå, nemlig gjeldslettelse. Det er første gang vi har sagt i en slik debatt at vi begynner å bli åpne for å bidra til å støtte gjeldslettelse for u-land, mot at de innfører visse reformer. Det er en direkte konsekvens av at også vi har avholdt landsmøte og har

revidert vårt politiske handlingsprogram. Der har vi faktisk foretatt en endring. Det hadde jeg håpet at hr. Steensnæs hadde merket seg siden han nå liksom inviterer oss til å endre ting. På ett punkt, et relativt viktig punkt ifølge det jeg har hørt hr. Steensnæs snakke om tidligere, har vi jo vært imøtekommende. Vi har faktisk bidratt til en oppmyking.

Når han sier at han inviterer Fremskrittspartiet til å foreta endringer, er det jo det vi også i årevis har prøvd å få andre partier til å gjøre, som altså har støttet regimer som helt åpenbart har hatt diktatoriske styresett, som plasserer penger i Sveits, som er korrupte. Vi har mange ganger fremmet forslag i denne sal om at vi skal sette som betingelse at man har et demokratisk styresett, at man respekterer menneskerettighetene, og at man innfører markedsøkonomi. Slike forslag fra vår side har blitt nedstemt, stort sett alltid, også med stemmene fra Kristelig Folkeparti. Så jeg synes det hadde vært naturlig, når han inviterer meg til å endre partiprogrammer og ta hensyn til utviklingen, at han kanskje kunne gjøre det samme selv og være litt mindre innstilt på å støtte regimer som helt åpenbart har makthavere som beriker seg selv. Selv om vi umiddelbart gjør ting som i seg selv er fornuftige, har vi altså holdt disse regimene ved makten, og det har ført til negative holdninger hos befolkningene.

Siri Frost Sterri (H): Jeg har også behov for en oppklaringsrunde med representanten Hagen. Jeg trodde at en av bunnplankene i Fremskrittspartiets politikk også var markedsliberalisme. Men hvis jeg oppfattet hr. Hagen riktig, sa han at når det gjelder de fattigste landene og det initiativ Regjeringen nå har tatt i forkant av nye WTO-runder med å fjerne toll og kvotebegrensning på landbruksvarer fra de 48 fattigste landene, kan vi bare gjøre det hvis andre land gjør det samme. Jeg håper at jeg misforstod ham der, for jeg har tidligere funnet det som et forsonende trekk ved den bistandspolitikken som Fremskrittspartiet stod for i den grad det var noe positivt å hente der.

Jeg registrerer også at han vil stille krav om at det må skje en demokratiutvikling, og at man må legge en markedsøkonomi til grunn i disse landene for, som han selv sa, å oppnå fordeler fra den vestlige verden.

Jeg merket meg også at han nevnte at Fremskrittspartiet nå har snudd i spørsmålet om å slette gjeld. Men, sa han, i så fall må bistanden bortfalle. Nå er det vel i utgangspunktet slik at Fremskrittspartiet ikke er for bistand i det hele tatt. Men det er da hyggelig at de vil være med på å slette gjeld, selv om det i denne endrede politikken navn må forutsettes at også Fremskrittspartiet vil stille viktige krav og legge visse forutsetninger til grunn for at gjelden skal slettes, nemlig at det er flere vestlige kreditorer som gjør det samme, og at det her kreves virkelig demokratiutvikling.

Carl I. Hagen (Frp): La meg få lov til å bekrefte at det første Siri Frost Sterri tok opp, var en misforståelse. Det var ikke min hensikt å ordlegge meg slik at hun kunne forstå det slik hun mener å ha forstått det.

Vi synes uansett at det er fint at MUL-landene nå får markedsadgang, uten noen betingelser som helst. Det var i forbindelse med gjeldslettelse jeg snakket om at det vil være ønskelig med en felles internasjonal opptreden. Det var heller ikke noen forutsetning fra min side. Denne endringen hos oss skyldes bl.a. at Norge på det tidspunkt da en av hovedbegrunnelsene våre for å være veldig negative til statlig tvungen u-hjelp, hadde underskudd på sine statsbudsjetter. Det var en direkte konkurranse om kroner mellom utbygging av sykehus, skoler, eldreomsorg, veier og slikt i Norge og å bruke penger i utlandet. Nå er den situasjonen annerledes. Vi har tatt innover oss at vi nå har en mye bedre økonomi. Vi har en god økonomi som følge av at det er gode oljepriser, som for oss er positivt, men som er negativt for u-landene. Da har vi også det moralske dilemmaet i at vi bl.a. blir veldig rike som følge av at også u-land må betale dyrt for oljeimport. Det er da vi sier at det moralsk sett kanskje vil være mer fornuftig om vi kunne slette en del gjeld med de midlene vi har vært så heldige fra naturens side å få. Det er den nye situasjonen både internasjonalt og for Norge spesielt som gjør at vi da myker opp vår holdning på disse områder som har med u-hjelp å gjøre. Men vi står like sterkt på det idealistiske ønsket om å stille krav om demokrati, om å stille krav om markedsøkonomi osv., for det tror vi er den beste måten å gjøre det på. Og hvis vi har et virkemiddel til å presse det igjennom, vil det faktisk være en fordel for u-landene.

Men det jeg har signalisert, er først og fremst en oppmyking av tidligere synspunkter og en større grad av villighet til også, for vidt ensidig, å være med på gjeldslette. Men vi vil gjerne kople det idealistisk sett til – i hvert fall hadde vi gjerne håpet å få det til – at man stiller betingelser for det.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Johan J. Jakobsen (Sp): «Bistand er politikk», sa bistandsministeren da hun oppsummerte den utviklingspolitiske redegjørelsen. Det var også hovedbudskapet da statsråden for ett år siden holdt en tilsvarende redegjørelse for Stortinget. Med en viss rett kan en kanskje si at selvfølgelig er bistand politikk. Men det er viktig at statsråden betoner så sterkt at norsk bistandspolitikkk favner noe langt mer enn pengeoverføring til den fattige del av verden. Bistand forutsetter nasjonale vegvalg og prioriteringer, men samtidig også et forpliktende internasjonalt samarbeid. Norsk bistandspolitikkk skal også omfatte demokrati- og fredsbygging, kamp mot korrupsjon, kamp mot hiv/aids og andre sykdommer, innsats for menneskerettigheter og et bedre miljø og en mer menneskeverdig situasjon for folk i den fattige verden.

For å nevne de nasjonale vegvalg først: Som et av verdens rikeste land har Norge en særlig forpliktelse til å gi et håndslag til den fattige del av verden. Mot denne bakgrunn må vi registrere at Norge nå er i ferd med å tape terreng i forhold til andre land når det gjelder overføringer til utviklingslandene. Målt i overføringer som andel av BNI, bruttonasjonalinntekt, er ikke Norge lenger det

foregangsland vi var for bare et par år siden. Ifølge den internasjonalt aksepterte beregningsmåten var bistanden i år 2000 den laveste på 20 år, ifølge OECD. Både Danmark, Nederland og Sverige ligger nå foran Norge.

Vi kan selvsagt forklare dette med de sterkt økende oljeinntekter, noe som betyr at BNI øker raskt, men samtidig er denne veksten et uttrykk for hvilke økonomiske ressurser Norge faktisk rår over.

Men det hører også med til historien at partier som har ambisjoner om å komme i regjeringsposisjon, faktisk ønsker at Norge skal falle ytterligere nedover på den internasjonale bistandslisten. Høyre foreslo for inneværende år et kutt i bistanden på ca. 2,5 milliarder kr for bl.a. å kunne finansiere skattelette i milliardklassen. Bistand er politikk også fordi det dreier seg om nasjonale prioriteringer. Når bistandsministeren fokuserer så sterkt på dette og understreker Regjeringens målsetting om å øke norsk bistand til 1 pst. av bruttonasjonalinntekten, forventes det at Regjeringen i budsjettet for 2002 tar det første skrittet i en slik varslet opptrapping.

De rene økonomiske ressuroverføringene til utviklingslandene er bare en del av bistandspolitikken, selv om det er en avgjørende forutsetning for å kunne skape bedre levekår og dermed også grunnlag for en bedre utvikling. Gjeldslette er en annen viktig forutsetning for at de fattigste landene skal kunne komme seg ut av den økonomiske hengemyra mange av dem befinner seg i. Gjeldsplanen, som sentrumsregjeringen presenterte i redegjørelsen for tre år siden, er trolig et av de viktigste bistandspolitiske grep som er gjennomført på år og dag. At andre kreditorland som bl.a. USA og Storbritannia nå følger opp, viser at også mindre land kan spille en viktig bistandsrolle også på andre områder enn den direkte økonomiske bistanden. Statsråden sa at Norge den senere tid har vært «en drivende kraft» i etableringen av en omfattende gjeldslette. Jeg går ut fra at Regjeringen har ambisjoner om å følge opp den gjeldslettestrategi som den forrige regjeringen la opp til.

Redegjørelsen må oppfattes slik at Regjeringen har til hensikt å satse sterkere på kvalitet og effektivitet når det gjelder norsk bistandspolitikkk, og at en vil være mer bevisst på å stille krav til våre samarbeidspartnere. Det er en linje som Senterpartiet vil støtte. For det første vil en slik strategi innebære at en kan få mer bistand ut av hver krone, men nesten like viktig er det at krav til kvalitet og effektivitet og respekt for demokratiske prinsipper og menneskerettigheter vil gjøre det lettere å opprettholde den folkelige støtten til norsk bistandspolitikkk.

Det hører – en kan gjerne si dessverre – med til sjelendhetene at en statsråd på Regjeringens vegne tar selvkritikk og innrømmer at norsk bistandspolitikkk i noen grad har «forstrukket seg». Men jeg tror det er riktig at søkelyset nå settes på det geografisk sett brede engasjement som preger norsk bistandspolitikkk. Skal en oppnå kvalitet og større effektivitet, bør en foreta, slik statsråden sa, en kritisk gjennomgang både av hvilke land og hvor mange land Norge skal samarbeide med. Her må det selvsagt skje en form for internasjonal koordinering, slik at ikke enkeltland faller utenfor hjelpeprogrammene. Det

kan heller ikke understrekes sterkt nok at ønsket om konsentrasjon og effektivitet ikke skal gå på bekostning av det viktige prinsipp om bistandens fattigdomsorientering. Senterpartiet kan i hovedsak slutte seg til de prinsipper og de kriterier for utvelgelse av samarbeidsland som ble skissert i redegjørelsen.

I den tilsvarende debatten for et år siden stod situasjonen i Zimbabwe i fokus. På det tidspunkt var Regjeringen noe nølende i sin holdning til Zimbabwes åpenbare brudd på demokratiske prinsipper og menneskelige rettigheter. Men, som statsråden sier: Regjeringen har tatt konsekvensen av landets slette styresett og avvirket Zimbabwe som prioritert samarbeidsland. Overfor land som er i krig med hverandre – som f.eks. Etiopia og Eritrea – er det viktig at en i det bilaterale stat til stat-samarbeidet fokuserer på freds- og demokratiaspectet.

Det er grunn til å merke seg den kritikk bistandsministeren rettet mot USAs nye administrasjon. Jeg tenker her både på Bush-administrasjonens gjenoppliving av Ronald Reagans noe spesielle form for likestillingspolitikk og på forsøket på å underminere Kyoto-avtalen – for også utvikling og miljø henger sammen. Det internasjonale klimasamarbeidet er viktig også for utviklingslandene. I en strategi for en bærekraftig utvikling i bred internasjonal forstand er Kyotoprotokollen viktig. Etter den utviklingspolitiske redegjørelsen sitter jeg igjen med et inntrykk av at bistandsministeren var prisverdig vesentlig klarere enn statsministeren i sin omtale av Bush-administrasjonens avvisning av Kyoto-avtalen. Mens statsministeren var mest opptatt av at Norge må tilpasse seg USAs holdninger – og dermed bidrog til å lette det internasjonale presset mot USA – sa bistandsministeren at Norge må velge en annen veg; et «forpliktende internasjonalt samarbeid bygd på Kyotoprotokollen». Senterpartiet forventer at Norge stiller i forreste rekke når det gjelder det internasjonale presset for å få USA til å godta Kyoto-avtalen.

Til slutt noen ord om den kanskje største utfordringen i utviklingsarbeidet, nemlig den globale hiv/aids-katastrofen, som kan komme til å undergrave resultatet av mange tiårs bistandsinnsats, i første rekke i Afrika. Vi står her overfor en nesten ufattelig humanitær katastrofe: I tillegg til de menneskelige lidelsene og undergravingen av bistandsarbeidet risikerer en også en politisk destabilisering av de verst rammede afrikanske land, noe som vil kunne sette en stopper for enhver utvikling. Den multinasjonale bistanden som er øremerket hiv/aids, er, som nevnt i redegjørelsen, fordoblet i inneværende år. Stilt overfor en av de kanskje største trusler i menneskehetens historie, mener Senterpartiet at en må være innstilt på å trappe opp denne innsatsen ytterligere.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): La meg først få slå fast at Arbeiderpartiet står for et forpliktende internasjonalt samarbeid basert på Kyotoprotokollen når det gjelder de globale miljøutfordringene.

Så vil jeg understreke at det er bred enighet i dette storting om norsk utviklings- og bistandspolitikk, med unntak av Fremskrittspartiet. Og det er først og fremst enighet, så vidt jeg kan begripe, mellom Arbeiderpartiet, sentrum og SV. Og dette er en enighet som har vært der helt siden vi behandlet Innst. S. nr. 229 for 1996-97. Så jeg tror man skal være veldig varsom, også fra representanten Jakobsens side, med nå å forsøke å trekke i tvil handlekraften til arbeiderpartiregjeringen i forhold til dette med volum og andel av bruttonasjonalinntekten.

Arbeiderpartiet har så langt i regjeringsposisjon vist at vi prioriterer bistand, og bekrefter dermed våre verdivalg med handling. Vi økte bistanden med over 1,5 milliarder kr i budsjettet for 2001. Regjeringen tar nå også grep for å rette opp fallet i regnskapstallene for 2000. De regnskapstallene som viser fall i bistandsandelen som følge av bl.a. oljeprisen, bygger faktisk på Bondevik-regjeringens statsbudsjett for 2000. Jeg tror ikke Arbeiderpartiet noen gang vil beskyldte Bondevik for å ønske en nedgang i bistanden, men det viser igjen at man skal være varsom med å bruke regnskapstall for å få til denne prosentandelen av bruttonasjonalinntekten. Jeg tror vi skal være enige om, både representanten Jakobsen og jeg, at enigheten mellom Arbeiderpartiet og sentrum når det gjelder bistandspolitikk, også volumet, fortsatt er der, og at man ikke behøver å bestride Arbeiderpartiets ønske om å opprettholde den prosenten.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg er veldig glad for at representanten Marit Nybakk, forhåpentligvis på Arbeiderpartiets og kanskje også på Regjeringens vegne, gav uttrykk for at en fortsatt vil stå på Kyotoprotokollen, og at en vil arbeide for denne.

Når jeg tillot meg å reise spørsmålet, var det på bakgrunn av en del uttalelser fra statsministeren som en kommentar til president Bush' – etter min oppfatning – undergraving av denne avtalen. Jeg har her med Nettavisen, hvor det står om statsministerens signaler om at Regjeringen vil bremse arbeidet med klimatiltak, at Norge «vil bremse tiltakene mot drivhuseffekten hvis USA holder fast på sin motstand mot Kyoto-avtalen».

Jeg tillot meg å gi ros til utviklingsministeren fordi jeg synes hennes uttalelse var langt klarere enn det statsministeren hadde gitt uttrykk for. Jeg tillater meg også på bakgrunn av det som både Marit Nybakk nå har sagt og det utviklingsministeren har sagt, at her har Regjeringen hatt visse samtaler og kommet til at det er den holdning til Kyoto-avtalen og USA som utviklingsministeren nå presenterte, som er den som vil gjelde i tiden framover.

Når det gjelder omtalen av utviklingshjelpen, er jeg helt enig med Marit Nybakk i at det er stor grad av enighet mellom Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, SV og Arbeiderpartiet. Det gir den innstillingen som Marit Nybakk nevnte, også uttrykk for. Men det er også en god del saker hvor det er et mindretall som består av sentrumpartiene og SV.

Ellers må jeg si at jeg var litt overrasket over det Marit Nybakk avsluttet med, for jeg mente ikke at jeg på noen måte gav uttrykk for at jeg var kritisk til Regjeringens og

Arbeiderpartiets oppfølging av de målsettingene vi har når det gjelder utviklingshjelp. Hvis jeg har uttrykt meg på den måten, var det ikke tiltenkt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Lisbet Rugtvedt (SV): I 1980 vedtok FNs medlemsland at sult og underernæring skulle utryddes innen årtusenskiftet. År 2000 var også året UNESCO hadde satt som mål for utdanning til alle. Slik gikk det, som vi vet, ikke. Tvert imot dør 40 000 mennesker hvert døgn av sult, mens 800 millioner mennesker er underernærte. 25 pst. av jordas befolkning kan ikke lese og skrive. Verdenssamfunnet har nå et lavere, men forhåpentligvis realistisk, mål: Å halvere andelen fattige innen år 2015. Men skal dette målet nås, må flere av dagens trender bli snudd. I dag ser vi en nedgang i bistand fra de rike landene. Bistanden utgjør nå i gjennomsnitt bare 0,24 pst. av de rike landenes BNP.

Det er bra at Regjeringen har som mål å øke bistanden til 1 pst. av BNP. Men SV har spurt før, og vi spør igjen: Hvorfor kan ikke Regjeringen følge opp målsettingen om dette i budsjettssammenheng? Hva er vitsen med et slikt mål dersom det ikke blir fulgt opp i praksis? En måte å få til vekst i bistanden på, kunne være å opprette et utviklingsfond, slik utviklingsministeren har sagt hun skal vurdere. Jeg er, i likhet med bl.a. komitelederen, skuffet over at statsråden ikke kunne legge fram et konkret forslag om dette. Jeg vil også minne om det SV-forslaget som Verdikommisjonen nå har resirkulert, nemlig at en viss andel av oljefondet burde settes av til investeringer i de fattigste landene. For statsbudsjettet for i år foreslo SV 5 milliarder kr til et slikt fond. Dette er et realistisk forslag som vil kunne bidra til at våre oljepenger brukes på en måte som vi kan være mer stolte av enn det vi har grunn til å være i dag.

Når bistandens andel av BNP blir redusert, betyr det at vi bruker stadig mer av pengene på oss selv. Det er vel heller ikke grunn til å være stolt av at nabolandene våre går forbi oss på dette området. Men når det er sagt, er jeg enig med utviklingsministeren i at vi ikke må fortape oss i volum og prosenter. Det er kvaliteten i bistanden som må stå i fokus. Men for å få søkelyset over på innholdet i bistanden kunne det kanskje være en fordel om slike redegjørelser for framtiden tok utgangspunkt i resultatene av norsk bistand og ikke bare prinsippene for norsk bistand. Dersom vi skal bevare den store oppslutningen om bistanden, er det viktig at resultatene synliggjøres bedre enn i dag.

Trolig kunne det også være nyttig med mer debatt om bistand som ikke går så bra. Hadde noe i Norge gått så galt som det f.eks. gikk med den norske miljøteknologiseringen i Indonesia, ville det antakelig vakt atskillig rabalder. Ny Tid nummer 6 i år omtaler en rapport fra Fafo, hvor det framgår at seks av sju prosjekter i Indonesia, som til sammen har fått 311 mill. NORAD-kroner, ikke genererer inntekter, men har påført landet økt utenlandsgjeld. Fire av prosjektene har rett og slett gått i vasken. Dette er et skrekkeeksempel på dårlig bistandssatsing. Det

er sløsing med penger, og det kan bidra til å undergrave troverdigheten til norsk bistand, både overfor folk i Norge og ute. I land hvor millioner av mennesker lever i slum, er det en hån at bistandsmidler blir brukt på denne måten. De samme kroner brukt på å investere i utdanning for barn og unge ville garantert gitt avkastning.

Eksemplet fra Indonesia handler om sammensausing av norske næringsinteresser og bistand. Virkemidlene i bistandspolitikken må utformes slik at det ikke er tvil om at målet er å bedre levekårene for fattige. I dag skjeles det for mye til nytteeffekten for norske bedrifter, etter SVs oppfatning.

For at fattige land skal komme seg ut av fattigdommen, er det selvsagt avgjørende med et fungerende næringsliv, og det skal vi bidra til. Utviklingsministeren sa seg fornøyd med den oppryddingen som har vært innen næringsvirkemidlene. SV er ikke i tvil om at det må ryddes mer. Norske bedrifter må gjerne oppmuntres til å satse i fattige land, men motivasjonen må ikke være å karre til seg penger fra bistandsbudsjettet.

Jeg etterlyser også Regjeringens syn på økonomisk vekst i forhold til fordeling innad i de fattige landene. Uten en aktiv fordelingspolitikk betyr ikke økonomisk vekst nødvendigvis fattigdomsreduksjon.

Et enda klarere fokus på barn i norsk bistand ville gi mange gevinster, etter SVs oppfatning. For det første er det å satse på gode oppvekstvilkår, grunnleggende helseomsorg og ikke minst utdanning god utviklingspolitikk – mer målrettet og effektivt enn det meste, også med tanke på økonomisk vekst. For det andre ville det gi et viktig signal til alle makthavere verden over som ignorerer barns rettigheter, om Norge sa klart fra at fra vår side er det barna som står i aller første rekke. Behovene er dessuten åpenbare. Barna er blant dem som har aller mest å tape på aidskatastrofen i Afrika. Barn rammes direkte og indirekte – direkte ved at mange barn blir smittet, indirekte ved at svært mange mister foreldre. En virkning av dette er økt omfang av barnarbeid, som følge av at flere barn må forsørge seg selv og sine søsken når foreldre blir syke og faller fra. Flere barn i arbeid betyr færre barn på skolen, og dermed nok en ond sirkel for de samfunn som rammes. Utviklingsministeren sa mye positivt om å satse på barn i redegjørelsen, men prioriteringen av barn burde komme enda tydeligere fram i den praktiske bistandspolitikken.

Utviklingsministeren varslet en gjennomgang av samarbeidsland, temaer og virkemidler for norsk bistand. Denne gjennomgangen hilser SV velkommen. Det er klart at det kan bli for mye god vilje på for mange tema, og at dette kan gå ut over kvaliteten i bistanden. SV vil avvente hvilke land utviklingsministeren mener vi bør trappe ned overfor, men vil minne om at det også er mulig å fokusere bedre ved å velge færre temaer for satsingen. Jeg har allerede nevnt næringslivsordningene som kandidat for opprydding og barnerettet bistand som tema for økt satsing.

Utenrikskomiteen har nylig behandlet innstilling om bistandsavtaler, som trådte i kraft i 1999. Jeg vet ikke helt i hvilken grad en slik liste gir noe representativt ut-

trykk for satsingen i norsk bistand, men jeg vil tro den sier litt. Listen rommer hummer og kanari, og ut fra denne listen har norsk bistand en uklar profil. Oversikten omfatter 75 inngåtte avtaler. Av avtaletitlene går det fram at omkring 12 av disse avtalene med litt godvilje kan antas å ha direkte virkning for barn. Dette gir heller ikke et bilde av at barn er en så sentral målgruppe for norsk bistand som utviklingsministeren har hevdet.

SV mener at bistanden må være politisk. Det er ingen tvil om at bistand har mest effekt i land med godt styresett. Men det må ikke utelukke at bistand kan gis til dem som kjemper for politiske reformer i land med dårlig styresett. Støtte til politisk opposisjon, til fagbevegelse eller til menneskerettighetsbevegelser vil være svært viktig på vei mot et bedre styresett.

I likhet med utviklingsministeren mener SV det er positivt at det er blitt økt aksept for at det skal stilles krav til mottakerne av bistanden. Det er naturlig at vi stiller krav til oppfyllelse av menneskerettigheter og planer for fattigdomsbekjempelse, for å nevne noe. Men kravene som stilles, må ta utgangspunkt i hva som gagnar fattige folk i mottakerlandene, og hva som kan styrke deres rettigheter. Det blir f.eks. veldig galt når det gjennom strukturtilpasningsprogrammer fra Verdensbanken og Pengefondet stilles krav om nedskjæringer i offentlig sektor, i skole og helsetilbud for å få til gjeldsletting.

Utviklingsministeren trakk fram organisasjonenes rolle i sin redegjørelse. Organisasjonene skal selvsagt møte krav til koordinering og til resultater i sitt arbeid. Men jeg synes det er grunn til å reagere på den omtalen utviklingsministeren har av organisasjonene, hvor hun skjærer alle over en kam og sier:

«På tross av gjennomgående gode resultater ... blir den bredere utviklingseffekten dermed begrenset. I noen tilfeller svekkes også nasjonale myndigheters muligheter til å ivareta sine oppgaver på en rasjonell måte.»

Særlig det siste synes jeg er en påstand som utviklingsministeren enten burde ha utdypet eller latt være å komme med. Dette kan være en relevant problemstilling i visse tilfeller, men det gjelder trolig ikke så generelt som utviklingsministeren gir inntrykk av. Det er jo ikke slik at organisasjonene bare har private samarbeidspartnere og driver private prosjekter. De norske organisasjonene samarbeider ofte med offentlige myndigheter i land som mottar bistand, med respekt for deres prioriteringer og med klar lokal forankring av prosjektene hos lokale myndigheter. Dette synes jeg derfor utviklingsministeren kunne gitt en mer balansert framstilling av.

En svært positiv side ved redegjørelsen var at Regjeringen vil satse mer på de politiske partiene i Stortinget i utviklingsarbeidet, og vil foreslå en konkret bevilgning til dette over neste års statsbudsjett. Dette tok SV opp i sammenheng med fjorårets bistandsredegjørelse, og vi er glade for at Regjeringen nå følger dette opp. Norske partier har mye å lære bort når det gjelder flerpartisystem med grasrotforankring. Samtidig har de norske partiene antakelig mye å lære av selv å engasjere seg i bistandsarbeid og av å samarbeide tett med folk som driver med politikk under andre forutsetninger enn oss selv.

SV har allerede prøvd ut dette et par år. Vi har innledet et omfattende samarbeid med partier i El Salvador og Guatemala, og har så langt gode erfaringer med dette.

Når det gjelder Kristelig Folkepartis forslag, synes jeg det er vanskelig å ta stilling til det sånn over bordet, og jeg håper derfor at Kristelig Folkeparti vil gjøre det om til et oversendelsesforslag. For SVs del vil vi bare understreke at det vi synes er viktig, er at partiene har direkte kontakt med partier ute, og at vi ikke bygger opp et mellomledd som blir det som i virkeligheten har den kontakten. Det viktige er å engasjere partiene direkte i bistandsvirksomhet, sånn som vi ser det.

SV er også positiv til at utviklingsministeren vil styrke evalueringsfunksjonen i Utenriksdepartementet. Utviklingsbistand er vanskelig, og mye kan gå galt. Den beste måten å sikre kvalitet på er hele tiden å sørge for gjennomgang av de erfaringene som gjøres, og føre en kontinuerlig debatt om hva som kan forbedres.

Borghild Tenden (V): Aldri før i historien har så mange mennesker levd i land som er preget av det vi kjenner som demokratiske styresett. De kommunistiske regimenes sammenbrudd etter Murens fall i 1989 bidrog til at store deler av Europa fikk fornyet fart i utviklingen i retning av fungerende markedsøkonomi.

Det vi imidlertid også ser, er at en rekke land fortsatt ikke får oppleve utvikling av økonomien, og ofte heller ikke utvikling av det politiske system.

Utviklingsministerens redegjørelse viser at Regjeringen viderefører store deler av sentrumsregjeringens bistandspolitikk. Dette er bra, fordi bistandspolitikk trenger kontinuitet og langsiktighet. Målet om en opptrapping av bistanden til de fattige landene bør stå fast.

Vi er alle klar over at bistand på ingen måte gir det fulle og hele svaret på de utfordringene den fattige delen av verden står overfor. Globaliseringen skaper både nye muligheter og nye utfordringer. Vi opplever en stor veldstandøkning i enkelte deler av verden, men samtidig har vi ikke, til tross for økonomisk og teknologisk utvikling, vært i stand til å redusere gapet mellom de rike og de fattigste landene. Gjeldskrisen medfører at mange land ikke har egne ressurser til nye investeringer i sosiale og utviklingsfremmende tiltak. De fattigste landene får ikke samme tilgang til nye investeringer og markedsadgang.

Venstre savnet derfor i redegjørelsen større ambisjoner for hvordan Norge kan bidra til reell utvikling i de fattigste landene gjennom å legge forholdene til rette for økte investeringer, gjeldslette og økt handel. Norge må være pådriver for at neste forhandlingsrunde i WTO reelt ivaretar utviklingslandenes interesser. Norge må gå inn for nulltoll for de minst utviklede landenes produkter, og at dette bindes i WTO. Norge må også arbeide for økt åpenhet i WTO, både overfor omverdenen og for å sikre større internt demokrati mellom medlemslandene. Bare slik kan WTO oppfattes å fremme et rettfærdig internasjonalt regelverk.

Norge må også gå videre i gjeldslettearbeidet. Til tross for økt støtte blant rike land til det internasjonale

gjeldsletteinitiativet er det langt igjen før tiltakene er robuste nok. Det er derfor viktig at den norske gjeldsplanen sentrumsregjeringen etablerte, videreføres. Det er også nødvendig å øke koordineringen av gjeldslette for å effektivisere gjennomføringen.

Bistand er politikk, både gjennom støtte til tiltak for å styrke demokrati og menneskerettigheter, og fordi bistand alltid er en støtte til den sittende regjering. Det er fortsatt nødvendig at Norge fryser deler av stat til stat-bistanden til et land som Zimbabwe. Samtidig mener Venstre at utviklingsministeren bør gå lenger: Det må gis klare signaler om at Zimbabwes status som prioritert samarbeidsland vil opphøre om man ikke ser klare tegn til forbedringer.

Situasjonen i Zimbabwe understreker også behovet for å rette mer av den norske bistanden mot demokrati-bygging og menneskerettigheter. Demokrati er ikke en tilstrekkelig, men en nødvendig forutsetning for å sikre menneskerettigheter og en mer sosialt rettferdig utvikling. Det er også en viktig forutsetning for økonomisk utvikling. Uten et styresett hvor befolkningen kan kaste sine egne ledere ved valg, skapes det ikke tillit til en stabil sosial og politisk utvikling, noe som igjen er nødvendig for å sikre nye investeringer og produksjon.

Venstre er opptatt av at arbeidet for å samordne statlige giveres politikk styrkes. Iveren etter å plante sitt eget lands flagg i annenmanns land har dessverre ofte vært uheldig stor. Men samtidig må det skilles mellom den bistand som har som mål å støtte statlige utviklingsplaner, og den bistand som har som mål å styrke det sivile samfunn.

Mye av bistanden fra norske frivillige organisasjoner retter seg mot frivillige organisasjoner og er dermed med på å bygge et pluralistisk samfunn. Dette styrker alternative løsninger og demokrati, nettopp et slikt samfunnsliv som vi er så stolte av her i Norge.

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Utviklingspolitikken handler ikke om å lukke øynene og gi. Det handler ikke om å kjøpe seg god samvittighet. Det handler om internasjonal solidaritet, og det handler om en klok utenrikspolitikk.

Jeg er glad for den positive mottakelse min redegjørelse har fått, både i og utenfor denne sal, selv om jeg også registrerer kritiske merknader – noe som gir energi til utviklingsdebatten her i dag og forhåpentligvis også senere.

Kampen mot fattigdommen er og blir grunnfjellet i norsk utviklingspolitikk. Det er vårt ønske om å bidra til mest mulig effektiv fattigdomsbekjempelse som gjør at vi stiller krav – krav til at våre partnere viser politisk vilje til å gjøre noe med fattigdom og urettferdighet, at de viser politisk vilje til godt styresett. Men det er vanskelig å stå på Stortingets talerstol og dele ut «styresettkarakterer» i øst og vest. Det kan være mange grunner til at en karakterbok ser dårlig ut – noen av dem uforskyldte.

Vi vil bruke tiden framover til en grundig gjennomgang av grunnlaget for utviklingssamarbeidet med et utvalg av land. Vi kan ikke være til stede overalt og til enhver tid. I dag gaper vi over for mye. Vi anbefaler at det

blir færre hovedsamarbeidsland. De skal være blant de fattigste landene. De skal vise vilje til å føre en fattigdomsreducerende politikk. Vi må velge land hvor vår innsats vil kunne ha størst positiv effekt.

Regjeringen vil i forbindelse med budsjettforslaget for 2002 komme tilbake til Stortinget vedrørende valg av hovedsamarbeidsland. Men la det allerede være sagt nå: Der vi er inne, må vi være store nok til å være en interessant langsiktig partner for samarbeidslandet. Der vi er inne, må vi være gode nok til å kunne samarbeide på like fot, både med de multilaterale bistandsorganisasjonene og med andre giverland.

Dette betyr slett ikke at vi «glemmer» andre land, herunder land hvor fattige mennesker lider under et dårlig styresett. Vi skal bidra også i slike land, men på andre måter.

Ikke minst gjennom det multilaterale utviklingssamarbeidet kan vi nå fattige grupper i andre land, hvor Norge som bilateral giver neppe kan tilføre innsatsen merverdi av betydning. Dette er én av grunnene til at Regjeringen trapper opp den multilaterale innsatsen – kanskje ikke den viktigste grunnen, men én av dem.

Også gjennom den bilaterale bistanden er det viktig å støtte opp om endringskrefter i land hvor myndighetene ikke viser tilstrekkelig vilje til å slåss mot fattigdommen. Der vi velger ikke å ha et stat til stat-samarbeid, kan også frivillige organisasjoner spille en viktig rolle.

Vi har en forpliktelse overfor det norske folk til å forvalte bistandsmidlene effektivt. Dette er i tråd med Regjeringens løft for effektivisering av offentlig forvaltning. Kravene til økt effektivitet retter seg også mot de mange aktører som deltar i utviklingssamarbeidet, herunder de frivillige organisasjonene. Vi ønsker å bygge videre på deres engasjement og dyktighet, og vi vil fortsatt samarbeide nært, men vi må samtidig forvise oss om at deres arbeid bidrar til helheten på en best mulig måte.

Jeg vil her gjerne kommentere et av spørsmålene fra representanten Steensnæs, som gjaldt støtte til funksjonshemmede i utviklingsland, f.eks. gjennom Atlas-alliansen. Støtte til funksjonshemmede i utviklingsland og samarbeid med de funksjonshemmedes organisasjoner i Norge er fortsatt høyt prioritert av Regjeringen. I de reviderte retningslinjene for støtte til frivillige organisasjoner legges det opp til at kravet om 20 pst. i egenandel i svært mange tilfeller kan reduseres til 10 pst. Dette vil f.eks. Atlas-alliansen kunne nyte godt av. De funksjonshemmedes organisasjoner vil dessuten kunne inngå et samarbeid med NORAD med sikte på oppdragsprosjekter på høyt prioriterte områder i norsk utviklingspolitikk. Slike prosjekter er unntatt fra kravet om egenandel.

Utviklingspolitikken skal støtte opp om landenes egne bestrebelser i kampen mot fattigdommen. Derfor vil vi øke, ikke redusere, vår bistandsinnsats. Derfor vil vi åpne, ikke lukke, våre grenser for produkter fra de fattigste utviklingslandene. Og derfor vil vi gjøre utviklingssamarbeidet til et enda bedre redskap i kampen mot fattigdommen.

Jeg vil her gjerne komme inn på spørsmålet om forholdet mellom kvalitet og volum, som er blitt tatt opp av

flere i debatten, og kanskje spesielt kommentere et par av innspillene fra representanten Frost Sterri.

Arbeiderpartiet mener at volum også er svært viktig, og at vi har et økende moralsk ansvar. Ettersom vår egen rikdom øker, men ikke minst også ettersom vår egen innsikt i hvordan vi kan avhjelpe fattigdommen, øker, øker også vårt moralske ansvar for å bidra. Og det betyr at vi også rent kvantitativt må øke innsatsen. Derfor er BNI-indikatoren, dvs. ODA som en andel av bruttonasjonalinntekt, å betrakte som en internasjonal solidaritetsindikator. Det er derfor denne indikatoren er så viktig, for det har noe med ens egen evne til å bidra til fattigdomsreduksjon å gjøre.

I denne sammenheng vil jeg komme inn på spørsmål knyttet til utviklingsfond som er kommentert av flere. Som nevnt i min redegjørelse utreder Regjeringen nå mulige alternativer, modeller, for et utviklingsfond. Det er det jeg kan si her og nå. Som alle er kjent med, er vi opptatt av å øke bistanden. Det var en av grunnene til at vi økte årets budsjett med 1,5 milliarder kr fra fjorårets, og det er også grunnen til at vi opprettholder målsettingen om å nå 1 pst.-målet.

Men så er det altså blitt stilt spørsmål om eventuell manglende handlekraft i dette spørsmålet. Jeg stiller meg litt undrende til det. Da Verdikommisjonen i 1998 skrev brev til daværende regjering, regjeringen Bondevik, og bad om en vurdering av hvordan man på best mulig måte kunne forvalte petroleumsressursene, gav det brevet de fikk i retur – det er omtalt i Verdikommisjonens sluttrapport, og kommisjonen retter en klar kritikk mot Bondevik-regjeringen for det – uttrykk for, slik Verdikommisjonen oppfattet det, at petroleumsfondet først og fremst skulle anvendes for å fremme våre egne nasjonale interesser. Det kritiserer Verdikommisjonen, og det er mye på bakgrunn av den kritikken – det er opptakten til det – at de da fremmer forslag om et utviklingsfond, slik det er presentert i sluttrapporten fra kommisjonen.

Hvorfor i handlekraftens navn presenterte ikke regjeringen Bondevik et konkret forslag om et utviklingsfond, f.eks. etter at han i sin tid hadde fått en slik henvendelse fra Verdikommisjonen? Grunnen til at vi bruker tid på å utrede dette spørsmålet, er at det er et veldig viktig spørsmål. Det dreier seg om milliarder av kroner – noen foreslår 6 milliarder kr, andre foreslår 60 milliarder kr – og det dreier seg om hvilke formål et slik fond skal brukes til. Er det til gjeldslette? Er det til investeringer? Eller er det et fond som skal bidra til at vi skal nå målsettingen om 1 pst.? Her er det mange variabler, mange ulike modeller. Dette må utredes på en ordentlig måte.

Gjennom utviklingssamarbeidet må vi særlig satse på barna. De er landenes framtid. Det gjør Regjeringen – gjennom bevilgninger til vaksinasjonskampanjer, til barn som er ofre for krig og konflikt og i kampen mot barnearbeid. For å kunne hjelpe disse barna – og dermed deres land – til en bedre framtid kommer man ikke utenom økte bistandsoverføringer. Men slike økte bistandsoverføringer vil ikke Fremskrittspartiet ha, og det vil heller ikke Høyre. For meg er det vanskelig å forstå at man ikke ser behovet for økte overføringer, nettopp fordi vi i dag

vet mye mer enn før om årsakene til fattigdom og hvordan fattigdommen effektivt kan bekjempes. Det gir oss et desto større moralsk ansvar, som jeg har sagt.

Utvikling forebygger konflikt. Utvikling, rettferdighet og fred henger nøye sammen. Gjennom vårt arbeid i FNs sikkerhetsråd understreker vi hele tiden denne sammenheng.

Vi må også huske at utviklingspolitikken er en viktig del av det norgesbildet som skapes i utlandet, hvor man kjenner godt til vår oljeformue og vår velstand. Utviklingspolitikken motvirker også et bilde av Norge hvor egeninteresser, materialisme og egoisme er satt i høysetet.

Vår forpliktelse er overfor de fattigste. Derfor stiller vi strengere krav til oss selv og til våre samarbeidsland i sør. Vi må vise politisk vilje og handlekraft til å styrke bistanden. Dessverre tar ikke alle partier dette ansvaret. Arbeiderpartiregjeringen har denne viljen og handlekraften. Det har vi bekreftet i et statsbudsjett, og det vil vi bekreffe igjen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Einar Steensnæs (KrF): Utviklingsministeren har hatt sin redegjørelse, og nå skal hun svare på spørsmål. Det er selvfølgelig begrenset hva hun får tid til. Jeg må bare innrømme at jeg ikke var fornøyd med ministerens svar når det gjaldt utviklingsfondet. Hun presiserte at hun og Regjeringen er opptatt av volum. Da mener jeg at hun må ta i bruk de redskapene som er mulig for å kunne oppnå dette. Da er et utviklingsfond etter mitt skjønn kanskje det beste hjelpemiddelet for å kunne komme i mål. Det er store problemstillinger, sier hun, og det er mye penger. Ja, det er det. Men prinsipielt har jeg fremdeles vanskelig for å skjønne hvorfor selve etableringen av fondet, med de rammebetingelser som fondet skal ha, ikke kunne presenteres i revidert nasjonalbudsjett, enn si under statsrådets muligheter for svar i dag. Den anledningen brukte hun dessverre ikke.

Det er riktig at Verdikommisjonen oppfattet svaret på henvendelsen til Statsministerens kontor, altså daværende statsminister Bondeviks kontor, mer negativt enn det jeg mener det var grunnlag for. Men det var slett ikke presentert i en kontekst hvor det lå et forslag om et slikt utviklingsfond som det nå er snakk om. Den ideen kom senere og ble konkretisert på et langt senere tidspunkt. Uansett synes jeg for så vidt at dersom en mener at Verdikommisjonens kritikk var etterrettelig og saklig, så burde jo den regjeringen som er enig i den kritikken, gjøre noe annet enn å utsette seg for ny kritikk, både fra Verdikommisjonen og fra Stortinget.

Så svarte altså ikke statsråden på mine spørsmål når det gjaldt NORFUND og når det gjaldt Nicaragua. Men hun gav et positivt svar når det gjaldt Atlas-alliansen, og det er jeg glad for.

La meg helt til slutt bare få henvise til pressemeldingen som gjaldt avbinding av bistand for de minst utviklede landene. «Development today» nedtoner betydningen av denne erklæringen fordi den er så diffus og uforpliktende.

(Steensnæs)

de. Jeg vil gjerne spørre statsråden: Hva blir de konkrete virkningene av en slik avbinding her i Norge?

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Jeg vil bare igjen bekreftede at volum også er viktig, og at vi må bestrebe oss på å få til en økning opp mot 1 pst., slik mange ansvarlige partier i denne salen er enige om, og at utviklingsfond kan være en mekanisme i en slik sammenheng. Dette har vi nå til vurdering. Einar Steensnæs var ikke helt fornøyd med mitt svar her. Jeg er i grunnen heller ikke helt fornøyd med hans svar på mitt spørsmål om hvorfor Bondevik-regjeringen ikke konkretiserte et slikt forslag i sin tid.

Når det gjelder NORFUND – bare raskt – etterlyste Steensnæs bedre kommunikasjon mellom NORFUND og næringslivet. Jeg noterer meg den erfaringen som utenrikskomiteen har gjort med norske bedrifter i noen sammenhenger her, og jeg vil ta dette med meg videre.

Når det gjelder Nicaragua, var det spørsmål om i hvilken grad man kan blande seg inn indre anliggender. Det ble tatt opp en sak som var fremmet av den norske ambassaden på vegne av en rekke andre ambassader, som var bekymret for at Nicaragua i sin fremtidige likestillingspolitikk ikke ville kunne forholde seg til sine internasjonale forpliktelser. Det gikk et brev i sakens anledning til nicaraguanske myndigheter, hvor man fikk bekreftet at Nicaragua ville forholde seg til sine internasjonale forpliktelser på området. Jeg kan ikke se at det er en utidig innblanding i indre anliggender. Likestillings-spørsmål er et veldig viktig anliggende for oss på menneskerettighetsområdet. Jeg tror, uansett hvordan vi vrir og vender på det, at når vi stiller krav til samarbeidslandene våre, så vil vi måtte forholde oss til interne forhold i disse landene på en mest mulig konstruktiv måte – naturligvis.

Når det gjelder avbinding i forhold til de minst utviklede landene: Jeg tror den enigheten som er oppnådd i OECD, er viktig, fordi den bidrar til å skyve på avbindingsarbeidet, den bidrar til å legge press på land om å avbinde bistanden. Det er ikke noe hokuspokus, det er flere forbehold i denne avbindingsenigheten som er oppnådd. Men vi for vår del vil i hvert fall følge opp med en strategi for videre avbinding av norsk bistand.

Siri Frost Sterri (H): Utviklingsministeren sa at hun hadde vanskelig for å forstå at ikke Høyre ser behov for økte overføringer til utviklingslandene. Jo visst, de kan nok sikkert trenge mer penger, det har vi ikke vanskelig for å forstå, men vi må også stille motspørsmål. Mer penger er ikke alltid svaret på de utfordringene landene står overfor. Vi skal være forsiktige så vi ikke er aktivt medvirkende til å skape den økonomiske bistandsavhengigheten som også har vært pekt på som et problem i forhold til utviklingshjelp. Vi skal ha kvalitet i bistanden, vi skal være sikker på at bistanden virker.

Utviklingsministeren sier jo selv at vi må satse bredt når vi satser, og det er vi i Høyre enig i. Da gjelder det jo både handel, hvor det nå er kommet et positivt norsk ini-

tiativ, og investeringer for å være med og bygge opp det private næringslivet i utviklingslandene, i tillegg til – selvfølgelig – institusjonsbygging, demokratiutvikling, gjeldslette og alle de andre tiltakene.

Jeg har lyst til nå å utfordre statsråden på noe hun ikke svarte på i interpellasjonsdebatten vi hadde. Da tok jeg opp spørsmålet om de bilaterale investeringsavtalene og viste til at det for så vidt har vært bred enighet i Stortinget om at disse skulle fryses i påvente av at man fikk gjennomslag i WTO. Men det ser ikke ut som om det skjer, og de andre nordiske landene har gått videre med bilaterale investeringsavtaler. Det har også etter hvert vært etterlyst fra norsk næringslivs side. Mitt spørsmål er kort og godt om utviklingsministeren vil vurdere å gå videre med dette, slik at man også på det området kan bli mer aktiv fra Norges side.

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Når det gjelder behovet for økt bistand, konstaterer jeg at representanten Frost Sterri sier seg enig i at det er behov for økte overføringer, at det helt sikkert kan være en rekke behov for økt bistand rundt omkring i de fattige landene. Det synes jeg er bra.

Så er det også slik at vi er enig i at en rekke ulike virkemidler må brukes for å bidra til fattigdomsreduksjon og utvikling i samarbeidslandene, og at bistand er ett av disse instrumentene. Et annet instrument er handel, som Høyre også er veldig opptatt av. Men jeg må få lov å si – også som en kommentar til innlegg som har vært holdt her fra representanten Hagen – når man nær sagt skyver dette handelsinstrumentet foran seg, at når man diskuterer forholdet mellom handel og bistand, f.eks. med representanter for Verdens Handelsorganisasjon, så er det ingen som er mer opptatt enn dem av at det også er et sterkt behov for å øke den handelsrelaterte bistanden for å få etablert f.eks. en god eksportrettet privat sektor i utviklingslandene, og at tiltak på alle andre bistandsområder, slike som utdanning og helse, nettopp er forutsetninger for å få på plass et sunt næringsliv. Dette er det man nå internasjonalt kaller for «Enabling Environment». Det er klart at et land som ikke har utdannet arbeidskraft, som har enorme problemer på helseområdet osv., ikke klarer å utvikle næringslivet sitt. Næringslivet trenger det utviklingsarbeidet som vi driver på bred basis.

Så er det klart at det er behov for investeringer, og vi vurderer selvfølgelig løpende hva slags virkemiddelapparat vi bør ha, og om det er ting vi bør gjøre på det området.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Johan J. Jakobsen (Sp): I redegjørelsen nevnte bistandsministeren den konkrete utvidelsen av MUL-importen som er gjennomført. Jeg viser til den skjellsettede interpellasjonsdebatten som har vært omtalt tidligere i dag, og minner om at Senterpartiet i debatten gav klar støtte til utvidelsen av MUL-importen. Jeg vil gjerne presisere at vi i Senterpartiet skiller klart mellom det gene-

relle importregimet, f.eks. for matvarer, og den MUL-importen som er forbeholdt de aller fattigste landene.

Meg bekjent er det knapt noe parti – med forbehold om Fremskrittspartiet – som mener at vi skal ha et fullstendig fritt marked når det gjelder slike varer, enn si en full og åpen, ubegrenset grensehandel med matvarer.

Da den økte MUL-importen ble presentert, ble det understreket at det var lagt inn visse sikkerhetsklausuler som kunne iverksettes under spesielle forhold. Det er jo en generell betraktning, som det vel er få som setter spørsmålsteget ved. Men i uttalelser fra representanter for den politiske ledelse i departementet ble det også ved en viss anledning gitt uttrykk for at det var departementets målsetting å kunne vri en del av importen fra de rike industriland over til de fattige utviklingsland. Jeg vil gjerne høre om bistandsministeren kan bekrefte det, og, kanskje enda mer interessant, hvordan dette i så fall er tenkt gjennomført.

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Jeg noterer den støtten som Senterpartiet her gir til det forslaget Regjeringen kommer med når det gjelder å utvide importen fra de minst utviklede landene, og synes det er veldig positivt.

Når det gjelder ønskeligheten av å øke importen fra de fattigste landene, er det jo det som er målsettingen med de reformene som vi her foreslår. Hvis vi skal øke importen fra de fattigste landene, er egentlig de viktigste forutsetningene å finne i disse landene selv, nemlig at de blir satt i stand til å etablere eksportrettede næringer som kan konkurrere, og som oppfyller de krav, bl.a. sanitære krav og kvalitetskrav, som vi generelt stiller til import til våre markeder. Og det er, som jeg har sagt tidligere, et bredt sett av virkemidler for å få det til, herunder handelsrelatert bistand, men også bistand knyttet til en rekke sektorer i utviklingslandene, som i seg selv utgjør det miljøet som næringene skal utvikles i. Så det å sette ned tollbarrierer og innføre importrestriksjoner er ett sett av virkemidler, et annet er å bistå landene selv i å utvikle konkurransedyktige næringer.

Lisbet Rugtvedt (SV): Jeg vil gjerne følge opp et tema som utviklingsministeren var innom i redegjørelsen sin, men som jeg mener fortjener litt mer oppmerksomhet også fra Stortinget. Det dreier seg om forberedelsene til FNs spesialsesjon om barn. Forum for Barnekonvensjonen, som omfatter de fleste norske organisasjoner og miljøer som er opptatt av barns rettigheter, har savnet en klarere profil og et klarere budskap i forberedelsene fra Norges side. Utviklingsministeren gav noen signaler i redegjørelsen om hvilke tema hun vil prioritere, og disse var helt enig i.

Men det jeg gjerne vil spørre statsråden om, er om hun og Norge vil bidra til å styrke rettighetsperspektivet i forhandlingene under spesialsesjonen og i forhold til sluttdokumentet, og bidra til å styrke det synet at barn har rettigheter uavhengig av familien, rettigheter som selvstendige individer. Dette er ikke selvsagt, og det motarbeides av en rekke land. Selv om alle land i verden, utenom Somalia og USA, har ratifisert FNs barnekon-

vensjon, er det enormt mye som gjenstår når det gjelder implementering av konvensjonen, og etter SVs oppfatning er Barnekonvensjonen et instrument som Norge må bidra til å styrke. Jeg håper Regjeringen vil prioriterte spesialsesjonen om barn, og vil gjerne ha utviklingsministerens syn på disse problemstillingene omkring barns rettigheter.

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Barnetoppmøtet blir en veldig viktig begivenhet i år, og vi har et bredt anlagt forberedelsesarbeid. Vi prioriterer forberedelsene og også deltakelsen veldig høyt. Det gjøres på tvers av flere departementer, og jeg gjør det i samråd med flere av mine kolleger i Regjeringen. Det er veldig viktig å bruke Barnekonvensjonen til å styrke barns rettigheter og bedre barns levevilkår og situasjon, og det er opplagt at rettighetsperspektivet er svært relevant i mange av de sammenhengene og i forbindelse med mange av de temaene som vi vil fokusere på under toppmøtet.

Hilde Frafjord Johnson (KrF): Den 1. april 2001 gjennomførte Storbritannia avbinding av absolutt all sin bistand, og det foran de andre giverlandene. Den 25. april i år vedtok OECD/DAC, som er det viktigste politiske forum for utviklingspolitikk blant alle givere, avbinding av bistanden for MUL-landene, de minst utviklede land.

Da sentrumsregjeringen reduserte omfanget av blandede kreditter og bundet bistand i det norske bistandsbudsjettet for 1998 og 1999, fikk vi klar beskjed av Høyre og Arbeiderpartiet om at nå var det nok, man måtte stanse opp og ikke gjøre mer, i påvente av utviklingen internasjonalt. Man sa at man ikke ønsket en konkurranseulempe for norske bedrifter.

Nå ser vi altså at den sosialdemokratiske britiske regjering valgte en helt annen linje. Jeg hadde ønsket at det var Norge, og ikke Storbritannia, som hadde vært først ute og gjort en slik solidarisk handling og fått klapp på skulderen av de fattigste landene – og også av internasjonale handelsmiljøer, som er opptatt av fri konkurranse og av å unngå konkurransevridning i internasjonal handel og internasjonal bistand.

Nå har vi altså fått en løsning internasjonalt, og selv om den er vagere enn det både statsråden og jeg kunne ønske oss, må vi likevel nå kunne forvente en skikkelig oppfølging fra norsk side. Og det er i forhold til det mitt spørsmål til statsråden går. Statsråden varslet en strategi for avbinding, og spørsmålet mitt er: Vil den strategien for oppfølging av dette avbindingsvedtaket ligge på en minimumslinje, dvs. at man gjør bare det man er nødt til, eller vil man faktisk strekke seg litt lenger og vise at Norge ivaretar sin solidariske tradisjon ved å gå så langt som Storbritannia gjør, ved å avbinde absolutt all bistand? Og jeg vil utfordre statsråden til å tidfeste: Når kan hun tenke seg at Norge vil følge de sosialdemokratiske kollegene i Storbritannia og gjøre det Clare Short gjorde den 1. april i år?

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Regjeringen ønsker å gjøre bistanden mer effektiv i kampen mot fattigdom,

og for å lykkes i dette arbeidet må vi være forberedt på å avbinde bistanden. Det er vist at bunden bistand i en slik sammenheng i en god del tilfeller regnes å være 25 pst. mindre effektiv enn ubunden bistand. Avbindingen vil bidra til at mottakerlandene kjøper varene der de kan få mest for pengene. I mange tilfeller kan dette være i andre utviklingsland, og vi håper at avbindingen vil bidra til at en større del av innkjøpene kan gjøres i utviklingsland.

Det er klart at avbinding har vært et vanskelig spørsmål for mange giverland, og det har også vært et krevende spørsmål hos oss. Stortinget har vært opptatt av at vi her skal opptre i takt med utviklingen internasjonalt bl.a. og følge det arbeidet nøye.

Hovedprinsippet for norsk bistand er at den skal være ubundet, men det er noen prosent, kanskje 3–7, kanskje noe mer, av den norske bistanden som er bundet, avhengig av hvilken definisjon man anvender.

Regjeringen vil før sommeren drøfte strategi for hvordan vi fra norsk side best skal kunne følge opp OECD-landenes enighet om avbinding av bistanden, også da inspirert av britenes utspill på dette området, og vi får håpe at britenes arbeid også går så raskt som de selv forventer. Det betyr at vi bl.a. må se på næringslivsordningene, vi må se på blandede kreditter, og vi må se på aktiviteter innenfor NORFUNDS arbeidsområde. Alle disse ordningene må vurderes i forbindelse med en slik samlet avbindingsstrategi.

Så vil jeg også gjenta noe av det som Marit Nybakk sa i sitt innlegg, nemlig at vi også når det gjelder bistandsprosjektene, må passe på å stille de nødvendige krav både på miljøområdet og på det sosiale området, slik at en rekke slike hensyn blir ivaretatt når vi avbinder bistanden.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Hilde Frafjord Johnson (KrF): Jeg kan knapt si meg fornøyd med det svar som statsråden kom med. Det var meget vagt, og hun kunne ikke garantere at Norge ville gå lenger enn til det lille minimum og maken til den løsning som ligger i OECD. Det får vi anledning til å følge opp senere.

Jeg vil vise til den gang Kristelig Folkeparti laget en motmelding i forhold til daværende arbeiderpartiregjerings stortingsmelding om utviklingssamarbeid. En av hovedgrunnene til denne motmeldingen var at vi var misfornøyd ikke bare når det gjaldt gjeld, men også når det gjaldt blandede kreditter. Det tredje forholdet vi tok opp, var forslaget om å fragmentere bistanden på altfor mange land og faren for at fattigdomsorienteringen gjennom dette ville bli betydelig svekket. Vi var kritisk til at man gikk bort fra ordningen med hovedsamarbeidsland og ønsket en konsentrasjon om et fåtall land.

Nå fikk Kristelig Folkeparti gjennom behandlingen i Stortinget relativt stort gjennomslag. Resultatet ble en langt større konsentrasjon enn det den daværende arbeiderpartiregjering la opp til. Interessant er det derfor å registrere at dagens arbeiderpartiregjering gjennom rede-

gjørelsen ønsker å gå tilbake til ordningen med hovedsamarbeidsland og ønsker større konsentrasjon om færre land, en argumentasjon som altså likner vår den gangen. Derfor har vi heller ingen problemer med å slutte oss til en slik gjennomgang. Hovedkriteriet må være fattigdomsretting og konsentrasjon om de fattigste landene. Når det gjelder prioriteringer utover det, i forhold til antall land, kriterier for utvalg av land og hvilke man skal konsentrere seg om, vil vi ta alle forbehold.

La meg også komme med tre advarsler på Kristelig Folkepartis vegne i dette arbeidet:

For det første må en være varsom med å velge ut land utelukkende på basis av såkalte «performance»-kriterier. Det kan fort føre til at de fleste giverland konsentrerer innsatsen om noen såkalte «donor darlings», der relativt kortsiktige suksesskriterier knyttet til makroøkonomisk politikk blir avgjørende. Her kan Verdensbankens vurderinger av og til være altfor enkle og endimensjonale.

For det andre må en tilsvarende ta hensyn til at bistand er langsiktig og ofte traurig jobbing, der situasjonen i land kan forandre seg relativt mye over tid. Styresettvurderinger må derfor ha sin basis i en langsiktig vurdering av den politiske situasjonen i vedkommende land, av antatt vilje til reformer og grunnlag for videreutvikling av demokrati, mv. Av og til skal man også holde ut i mindre hyggelige perioder fordi en ser vilje til å realisere et åpenbart forbedringspotensial på sikt.

For det tredje må en også ta hensyn til andre givers innsats i vurderingen. Der andre givere er tungt inne, trenger ikke vi nødvendigvis øke vår innsats, men ta høyde for det såkalte absorpsjonsproblemet. Koordinering blant givere må være helt retningsgivende.

Det andre forhold jeg vil berøre, er knyttet til demokrati i bistanden. Det blir intet godt styresett uten at folk får delta i beslutningene, og uten at en regjering står ansvarlig overfor folket i valg og mellom valg. Som statsråd lanserte jeg derfor våren 1999 en strategi for en ny giv for demokratiutvikling i utviklingssamarbeidet og fikk Stortingets tilslutning til det. Vi la et løp både i forhold til de politiske partiene og i forhold til aktører i mediene, og inviterte dem med som partnere i arbeidet. Reaksjonene var svært positive. Vi kom imidlertid ikke helt i mål med et fasttømret opplegg før Regjeringen gikk av. Derfor er jeg glad for at den nåværende regjering viser interesse for et slikt samarbeid i forhold til partiene på Stortinget.

Siden den gang har også nederlenderne utviklet en svært interessant modell, Institute for Multiparty Democracy, det såkalte IMD, som alle partiene i Nederland står bak, og med støtte fra bistandsbudsjettet. Partiene brukes direkte i arbeidet overfor sine respektive partnere. IMD ble nylig lansert. Den ivaretar alle de hensyn som statsråden lister opp i sin redegjørelse, og en unngår å falle i den grøfta som en ved så mange slike partiinitiativer har gjort før. Da tenker jeg særlig på «misjoneringsstrategier», der hensikten primært er å lage underavdelinger av ens egen politiske bevegelse i andre land. Og jeg tenker på tendensen til å overfokusere valg og valgkamp i forhold til langsiktig organisasjons- og kompetansebyg-

ging mellom valg, for det er det aller viktigste, både for partier, politikere og parlamentarikere. Dette er bakgrunnen for det forslag vi har lagt fram, og som vi mer enn gjerne oversender til Regjeringen. Her kan en sikkert også legge opp til et samarbeid med det UNDP-relaterte senter for demokrati som skal etableres i Oslo.

Det tredje forhold jeg vil berøre, er betydningen av at handling følger ord. Og da tenker jeg ikke primært på regjering og stasråd, men på de viktigste utviklingspolitiske aktørene for tiden, IMF og Verdensbanken. Det er nå internasjonal enighet om en felles dugnad for å halvere antallet mennesker i absolutt fattigdom innen 2015. Det har vært et fantastisk gjennomslag for fattigdomsretting av politikk og bistand. Det har skjedd et stort gjennombrudd også i de internasjonale finansieringsinstitusjonene. I alle fall i ord. Både for Verdensbanken og IMF, og ikke minst sistnevnte, mangler det likevel ganske mye før det blir samsvar mellom retorikk og handling.

Det gjelder ikke minst erkjennelsen av at også den makroøkonomiske politikken må justeres for å bidra til bekjempelse av fattigdom. Fattigdomsrettet politikk er ikke bare å øke investeringene til utdanning og helse. Fattigdomsrettet politikk innebærer endring i makroøkonomiske krav og tilpasninger. Ellers blir slike endringer som PRSP-prosesser og lignende bare å helle ny vin i gamle skinnsekker. Her vil jeg oppfordre statsråden til å være en ordentlig vaktbikkje på de fattiges vegne.

Presidenten: Oppfatta presidenten det rett, at representanten gjorde forslaget om til eit oversendingsforslag? – Det blir nikka. Dermed er det teke til vitande.

Kjell Engebretsen (A): Bistandspolitikken har klare, overordnede og langsiktige mål, og om vi ser bort fra ett av partiene her i salen, er det grunnleggende enighet om bistandspolitikkenes nødvendighet og om bistandspolitikkenes mål. Det som da står tilbake, er å diskutere nivået og metodene. Vi kan altså være uenige om hvordan vi skal gå fram for å oppnå de resultatene vi er enige om at vi skal oppnå.

Kristelig Folkeparti har alltid hatt en sterk profil i dette arbeidet, og bistandsarbeidet har ligget dem sterkt på hjertet. Representanten Steensnæs er nå bekymret for at vi har havnet nede på fjerdeplassen blant giverlandene, fordi regnskapet fra 2000 viser at vi havner nede på 0,80 pst. Vi vet at det er oljepris og høy dollarkurs som er årsaken til dette. Jeg er enig i at vi skal ha en systematisk økning av vår innsats til bistand, at vi har en økt forpliktelse til å bistå mer etter hvert som vår egen rikdom ser ut til å øke. Men jeg er en av dem som har litt problemer med et krampaktig forhold til prosentsatser. Jeg tror ikke det er hensiktsmessig, men jeg ser at det kan være en rettesnor, og at vi har som mål å bidra med 1 pst. av BNI. Lavere oljepris og stup i dollarkursen vil altså kunne føre til en situasjon hvor bistandsbudsjettet vårt går ned fra ett år til det neste, hvis vi skal holde dette systematisk. Her er det mulig at et slikt fond kan være et virkemiddel for å hindre den slags problemer.

Nå tror jeg heller ikke at Kristelig Folkeparti har så stort behov for å forholde seg til prosentsatser, for i 1999 bekreftet representanten Skarbøvik overfor meg i et replikkordskifte her i salen at Kristelig Folkepartis mål var 1,5 pst. av BNI. Og i dag bekreftet Steensnæs at målet var 1 pst. Uansett prosentsats mener jeg at vi skal øke vår innsats, og økningen i år er altså på 1,5 milliarder kr. Derfor blir det ikke helt ryddig å si at bistanden går ned. I forhold til ulike utslag på regnskapstallene til slutt kan den gjøre det, men de faktiske overføringene i kroner er altså en økning. Jeg vil ikke underslå det faktum at bistanden har gått ned til 0,8 pst., men i faktiske kroner øker likevel vår bistand.

Jeg vil få lov til å si noen ord om vårt forhold til Russland, for det vi diskuterer her, er stort sett ODA-landene, naturligvis. Men hvis vi titter litt på vårt naboland i øst, vet vi hvordan situasjonen der er på mange måter. Vi vet også at uten stabilitet og uten utvikling i Russland vil både stabilitet og utvikling i Europa bli forsinket eller bli uroet. Og vi kan se at områder som Kaukasus og Sentral-Asia vil få store problemer uten et sterkt, stabilt og velutviklet Russland som en dragmaskin.

Jeg er veldig enig med representanten Nybakk, som tidligere her i debatten sa at det ikke er snakk om å betrakte Russland som noe u-land, at vi skal ha noen tradisjonell og klassisk form for bistand inn i det landet. Det det er snakk om i forhold til Russland, er partnerskap og deltakelse. Jeg tror at det vi fremfor alt kommer til å trenge, er russlandskunnskap, kunnskap om deres kultur, om deres måte å tenke på – i det hele tatt en forståelse for Russlands måte å fungere på. Det tror jeg vi har manglet en del av, og derfor tror jeg også at vi har bommet på en del prosjekter og ideer som vi har vært inne på i det landet.

I stedet for å bli en klamp om foten, som Russland kan bli hvis landet ikke kommer seg ut av den situasjonen det er i, kan Russland bli en betydelig medspiller når det gjelder å redusere fattigdommen i hele verden.

Inger Lise Husøy (A): Hva visste dere? Hva gjorde dere? Hvorfor gjorde dere ikke mer? Dette var tre tankevekkende spørsmål som utviklingsministeren stilte i sin redegjørelse. Jeg kunne lagt til et fjerde: Hva har vi lært av feilene som ble begått? Og et femte: Hvem var det som ledet oss på gale veier, når utviklingsministeren mener at vi må ta selvkritikk?

Vi bør bruke god tid på å finne de riktige svarene på f.eks. hvorfor Verdensbanken og Pengefondet så lenge har fått ture fram som de har gjort i land etter land. Vi må nå få en skikkelig gjennomgang av de såkalte strukturtilpasningsprogrammene, hvilke konsekvenser de har hatt, og ta lærdom av det. Vi har altfor lenge gitt med den ene handa og tatt med den andre og lyttet for lite til dem det gjelder.

Vi må også få en gjennomgang av WTO og det internasjonale handelssystemet, sett i lys av utvikling, miljø og sosiale forhold. Det er først og fremst disse institusjonene som langt på vei må bære ansvaret for at ting har gått skeis. Jeg – og mange med meg – er svært utålmodig

etter å få forgang i arbeidet med å demokratisere og forbedre disse institusjonene. Men politikere har selvfølgelig også en del av ansvaret, fordi de mål og strategier som institusjonene har hatt, har vært velsignet av politikere.

Jeg tror folk flest er villige til å avgi suverenitet og til å samarbeide mer over landegrensene dersom det ivaretas av demokratiske forsamlinger og ikke av en elite av multinasjonale selskaper. Men det er jo nettopp disse som er nesten enerådende på den globale arena i dag, og de har svært stor makt og innflytelse over de internasjonale økonomiske institusjonene. Vurderingene har etter min mening blitt for ensidige på kapitalens premisser. Parlamentarikere har ikke klart å matche dette. Det er det som skremmer og som heldigvis har fått folk til å reise seg i protest, noe vi har sett i Seattle og i Praha.

Det er ikke et alternativ til globalisering, men det er et alternativ til dagens form for globalisering. Jeg er imot den retningen og utviklingen vi i dag ser når det gjelder den økonomiske globaliseringen. Derfor er det behov for mer og bedre politisk styring for å snu utviklingen, og det er behov for overnasjonal styring. Det er behov for å gjenvinne politisk styringsvilje og handlingsrom, og vi må forhindre at valutaspekulantene og de multinasjonale selskapene fratar nasjonalstatene selvråderetten.

Den fullstendige friheten, med kapitalen, de multinasjonale selskapene, skatteparadisene og eksplosjonen i spekulative transaksjoner, tvinger nasjonalstatene til å kappes vilt om å lokke til seg investorer. 90 pst. av de globale kapitalbevegelserne er spekulasjonsmotivert. Mer enn 1 800 milliarder dollar flyttes daglig rundt på valutamarkedene i jakten på rask profitt, uten tilknytning til produksjonsliv og handel med varer og tjenester. På denne måten er landene i ferd med å komme inn i en endeløs konkurranse om investeringer fra den internasjonale finanskapitalen, noe som undergraver de enkelte lands handlefrihet til å føre en selvstendig økonomisk politikk og opprettholde velferdsordninger og faglige rettigheter. Dette er ikke utvikling, men sementerer underutvikling for de fattigste landene. Vi kan ikke la turbokapitalismen og finansakrobatene ture fram og true lands og regioners situasjon økonomisk og sosialt. Poenget mitt er – litt mer kortfattet – at det hjelper lite med bistand når turbokapitalistene er ute på tur og raider bedrifter og land.

Den globale protestbevegelsen Attac, som arbeider for demokratisk kontroll og regulering av finansmarkedene, ønsker å kreve tilbake makten over verdens framtid. Attac tror at en annen verden er mulig, og det er det mange av oss som mener. Den globale bevegelsen – Attac-bevegelsen – som er i ferd med å reise seg mot den urettferdigheten spekulasjonsøkonomien skaper, kan om den fortsatt utvikler seg slik intensjonene er, som en folkelig protestbevegelse, bli en viktig samarbeidspartner for parlamentarikere over hele verden som ønsker å snu utviklingen i solidarisk retning. Pr. i dag har f.eks. over 600 parlamentarikere underskrevet et opprop om Tobin-skatt – et opprop jeg synes er kjempeviktig. Det er spennende å jobbe sammen med en protestbevegelse når vi kan være enige om målene.

Og så – bare så det er sagt: Attac er en ikke-voldelig bevegelse, og jeg ser fram til at den blir etablert i Norge om ikke så altfor lenge.

Frank Willy Larsen (A): Regjeringen Stoltenberg har satt fattigdomsbekjempelse på den politiske dagsordenen – ikke minst statsrådets redegjørelse viste dette. I de land som Norge yter bistand til, er det fattigdomsbekjempelse, demokratisering og menneskerettigheter som står sentralt. Mennesker med funksjonshemninger er de som alltid kommer nederst på den sosiale rangstigen i disse landene. Derfor er det viktig at både den forrige og den sittende regjering prioriterer funksjonshemmede som en av sine hovedgrupper.

De funksjonshemmedes organisasjoner i Norge, spesielt Norsk forbund for Utviklingshemmede – NFU – driver et viktig internasjonalt solidaritetsarbeid. Gjennom organisasjonsutvikling og støtte til organisasjoner for mennesker med utviklingshemninger i den tredje verden, er man med på å arbeide for menneskerettigheter og demokratiutvikling. Dette er et viktig perspektiv å ha med seg. I lys av denne erkjennelsen må slike organisasjoner sikres muligheter til å fortsette sitt bistandsarbeid. Krav til egenandel og administrasjonstilskudd må det finnes ordninger for på nettopp dette området. De funksjonshemmedes organisasjoner driver ikke veldedighet, men solidaritet i praksis. Når vi i norsk bistandspolitikk definerer nettopp demokratiutvikling og menneskerettigheter som to hovedpilarer, og samtidig setter mennesker med funksjonshemninger som en av de prioriterte hovedgrupper i bistandspolitikken, kan vi ikke samtidig organisere løsninger som forringer og avslutter det arbeidet som nettopp funksjonshemmedes organisasjoner gjør i forhold til internasjonal solidaritet.

Statsråden fokuserte på fattigdomsbekjempelse som et sentralt punkt i sin redegjørelse. En slik fattigdomsbekjempelse kan realiseres hvis man benytter alle de virkemidler vi rår over, og her i Norge representerer de frivillige organisasjonene en viktig rolle i dette arbeidet. La oss derfor sikre at de funksjonshemmedes organisasjoner kan fortsette med sitt internasjonale solidaritetsarbeid i forhold til mennesker i tilsvarende situasjon i andre land.

Marit Nybakk (A): Jeg synes det har vært en veldig konstruktiv debatt på bakgrunn av utviklingsministerens redegjørelse.

Jeg vil bare gripe fatt i et par punkter, og det første dreier seg om det Hilde Frafjord Johnson sa om avbinding. Hvis jeg husker Frafjord Johnsons innlegg riktig, mente hun å vite at i Innst. S. nr. 28 for 1999-2000 hadde Arbeiderpartiet og Høyre stått sammen om å være motvillige til å gå til full avbinding, mens andre partier hadde vært for full avbinding. Jeg finner da grunn til å sitere fra Innst. S. nr. 28 om Hilde Frafjord Johnsons egen utviklingspolitiske redegjørelse, der et flertall bestående av alle partier unntatt Fremskrittspartiet – også Kristelig Folkeparti –

«viser til at det har vært bred enighet om avbinding av norsk bistand. Flertallet vil imidlertid understreke at

avbinding av norsk bistand av hensyn til norske bedrifters konkurransesituasjon må sees i nær sammenheng med andre OECD-lands avbinding».

Jeg vil også vise til det som nå har skjedd i OECD, hvor man har kommet et stykke videre.

Hvis vi går tilbake til Innst. S. nr. 28 for 1999-2000, viser flertallet til

«at det å presse fram det laveste anbudet både kan svekke kvaliteten på bistanden og «de myke verdiene» i bistandspolitikken».

Flertallet sier videre:

«... avbinding og dermed økt konkurranse internasjonalt illustrerer behovet for robuste anbudsprosesser med vekt på krav til miljø og sosialt ansvar; for å unngå at man premierer anbud som ikke ivaretar slike hensyn.»

Jeg antar at representanten Frafjord Johnson ikke mener at vi skal gå til fullstendig markedsliberalisme innen internasjonal bistand. Det vil si: Hvis man går for 100 pst. avbinding, er det ikke slik, hvis man går for raskt fram, at det er bedrifter i u-land som får disse anbudene. Det er tvert imot multinasjonale selskaper, som vi har hatt en beskrivelse av i et tidligere innlegg, som tar stadig mer av disse anbudene. De er i stand til å presse prisene langt ned fordi de har lave lønninger, mangel på sosiale utgifter og driver med ren utbytting og barnearbeid. Det er ikke denne typen bedrifter vi vil skal få disse anbudene og dermed levere produkter til utviklingsland som en del av norsk bistand.

Men det viktigste var altså at i denne innstillingen stod alle partier, unntatt Fremskrittspartiet, sammen om merknadene om at det er enighet om en avbinding av norsk bistand, at dette må gjøres i nær dialog med berørte parter i nærings- og arbeidsliv, og at man må passe på at respekten for grunnleggende faglige rettigheter reflekteres i strategien for næringsutvikling. Det er altså ikke slik at Arbeiderpartiet har stått på den ene siden og Kristelig Folkeparti har stått på den andre siden. Dette har det vært bred enighet om i Stortinget. Jeg antar også at det er og kommer til å være bred enighet om dette videre, slik at vi får til en gradvis avbinding, men at vi samtidig passer på miljøhensyn, faglige rettigheter osv.

Så kan man sette spørsmålsteget ved hvorfor andre land går fortere enn oss. Har de tatt de samme miljøhensyn og har de tatt vare på dette med sosiale utgifter? Jeg mener nok at den norske holdningen er veldig balansert og at den er til u-landenes beste, samtidig som den også sikrer at vi har en dialog med de norske aktørene innen norsk bistand.

Hilde Frafjord Johnson (KrF): Jeg er kanskje noe forbauset over temperamentet i representanten Marit Nybakks innlegg, og jeg skal bare nøye meg med kort å si følgende: For det første har det aldri vært uenighet i Stortinget om prinsippet om avbinding. Det er det som alltid har vært interessant: Alle har vært enige om prinsippet, men det har vært svært stor uenighet om oppfølging og praksis. Og det har vært ganske langt mellom prinsipper og praksis. Dette har alltid Kristelig Folkeparti påpekt,

og det har alltid vært noe annerledes med Arbeiderpartiets representanter. De har helt rett i prinsippet, og jeg kan referere fra mange flere innstillinger enn den representanten Nybakk refererte fra nå, hvor man prinsipielt alltid har vært for avbinding.

Så til omfanget og tempoet. Min referanse var ikke til den innstilling som representanten Nybakk leste fra nå, den var tvert imot til innstillingen før. Det gikk ikke direkte på innstillingen, men på at vi fikk beskjed i salen gjennom flere debatter, ikke bare i budsjettssammenheng, men også i redegjørelsessammenheng, om at når det gjaldt nedtrappingen av næringslivsordningen, var dette den siste gangen de ville se ytterligere nedtrapping – det gjaldt både representanter fra Arbeiderpartiet og fra Høyre som uttalte seg – før de så hvordan det gikk i forhold til andre land i OECD. Det er kun dette jeg refererer til og ingenting annet.

For øvrig ser jeg ingen grunn til å drive noen stor polemikk. Jeg er tvert imot veldig glad for at Marit Nybakk nå er så opptatt av å vise hvor offensivt Arbeiderpartiet er når det gjelder avbinding. Jeg imøteser veldig, med stor interesse og med stor forventning, Regjeringens forslag om en sterk og kraftig oppfølging av OECDs vedtak, og håper at det ikke blir minimumsoppfølging, men maksimumsoppfølging.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet i sak nr. 4. (Votering, sjå side 2891)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutt, sa

presidenten: Det skal no voterast i sakene nr. 2–4.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Presidenten foreslår at fiskeriministeren si utgreiing i Stortingets møte 3. mai 2001 om ulovlegheiter i fiskerinæringa vert lagd ved protokollen. – Det er vedteke.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Det vil bli votert over forslag frå stortingsrepresentant Jon Lilletun på vegner av Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet sendt over frå Odelstingets møte 26. april 2001:

«Stortinget ber Regjeringen om å gjennomføre en grundig evaluering av gjeldende ordning med enhetskvoter. Konsekvenser i forhold til vedtatte mål for fiskepolitikk og bosetting må legges fram for Stortinget før en eventuell utvidelse av ordningen med enhetskvoter til å gjelde for båter under 28 meter.»

V o t e r i n g s t a v l e n e viste 72 røyster mot og 36 røyster for forslaget frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet.

(Voteringsutskrift kl. 14.58.07)

Magnhild Meltveit Kleppa (KrF) (frå salen): Eg må få lov å seia at eg stemde feil, eg skulle ha stemt for.

Presidenten: Det har presidenten merka seg. Forslaget frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet er då med 71 mot 37 røyster ikkje vedteke.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Einar Steensnæs sett fram eit forslag på vegner av Hilde Frafjord Johnson og seg sjølv.

Under debatten er forslaget gjort om til eit oversendingsforslag. Forslaget vil då lyde:

«Det henstilles til Regjeringen å ta kontakt med de politiske partiene i Norge med sikte på å opprette et institutt for demokratiutvikling f.eks. etter modell av Institute for Multiparty Democracy (IMD) i Nederland. Instituttet bør ha som hovedoppgave å bidra til utvikling og styrking av partiorganisasjoner samt kompetanseutvikling innenfor partier og parlamenter, primært i ODA-godkjente land.»

Presidenten foreslår at forslaget vert sendt over til Regjeringa utan realitetsvotering. – Det er vedteke.

Presidenten vil så foreslå at utviklingsministeren si utgreiing i Stortingets møte 24. april 2001 om utviklingspolitikk vert lagd ved protokollen. – Det er vedteke.

S a k n r . 5

Referat

1. (264) Forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland og Karin Andersen om en nasjonal handlingsplan for utbygging av ny vannbåren varme basert på nye fornybare energikilder (Dokument nr. 8:103 (2000-2001))

Samr.: Vert sendt energi- og miljøkomiteen.

2. (265) Forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik og John I. Alvheim om endring i pensjonstrygden for fiskere slik at fisker som blir uføretrygdet

før fylte 60 år får tilbake innbetalt premie til pensjonstrygden for fiskere (Dokument nr. 8:101 (2000-2001))

3. (266) Forslag fra stortingsrepresentant Randi Karlstrøm om bortfall av samordning av fiskerpensjonen ved uførhet for fiskere under 60 år (Dokument nr. 8:106 (2000-2001))

Samr.: Nr. 2 og 3 vert sende familie-, kultur- og administrasjonskomiteen.

4. (267) Forslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen og Per Erik Monsen om å likestille privat utleie av båtplasser og båtforeninger når det gjelder merverdiavgiftsplikt (Dokument nr. 8:104 (2000-2001))

Samr.: Vert sendt finanskomiteen.

5. (268) Forsvarets investeringer (St.prp. nr. 75 (2000-2001))

6. (269) Omlegging av Forsvarets eiendomsforvaltning (St.prp. nr. 77 (2000-2001))

Samr.: Nr. 5 og 6 vert sende forsvarskomiteen.

7. (270) Forslag fra stortingsrepresentantene Lars Sponheim og Leif Helge Kongshaug om en femårig opptrappingsplan for satsingen på merkevarebygging av Norge som reisemål (Dokument nr. 8:102 (2000-2001))

8. (271) Forslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Lars Sponheim og Gunnar Kvasheim om at Stortinget skal få seg forelagt som egen sak en overordnet politikk for bruk av kryptering i Norge, inkludert en prinsipiell drøfting av avveininger, blant annet om personvern, som er knyttet til internettutviklingen og sammensmeltingen mellom Internett og mobiltelefoni (Dokument nr. 8:105 (2000-2001))

Samr.: Nr. 7 og 8 vert sende næringskomiteen.

Presidenten: Presidenten gjer merksam på at Odelsingets møte vert sett kl. 18.00.

Møtet slutt kl. 15.